

**Πρεσβεία της Ελλάδος στην Κύπρο
Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων**

**Ετήσια Έκθεση
2009**

Λευκωσία, Ιούλιος 2010

<u>ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ</u>	<u>1</u>
<u>A. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ</u>	<u>2</u>
Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον	2
<u>B. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ</u>	<u>3</u>
Γενική Επισκόπηση	3
Δημογραφικά Στοιχεία	6
Νοικοκυριά	8
Τραπεζικό Σύστημα	9
Χρηματιστήριο Κύπρου	13
Σύνθεση του ΑΕΠ - Διάρθρωση της Οικονομίας	15
Επιτόκια - Πιστωτική Επέκταση	18
Ενέργεια	20
Ναυτιλία	22
Εξέλιξη Βασικών Οικονομικών Μεγεθών	22
Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν	23
Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ	24
Προϋπολογισμός	24
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο	25
Δημόσιο Χρέος	26
Πληθωρισμός	27
Ανεργία - Αγορά Εργασίας	28
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	30
Αξιολόγηση της Οικονομίας	31
Πρόγραμμα Σταθερότητας 2009-2013	33
Προοπτικές 2009	36
<u>Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ</u>	<u>26</u>
Γενικά	26
Εμπορικό Ισοζύγιο	26
Εξαγωγές	27
Εισαγωγές	28
Κυριότεροι Εταίροι	29
<u>Δ. ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΚΥΠΡΟΥ</u>	<u>33</u>
Γενική Επισκόπηση	33
Διμερές Εμπόριο	33
Εισαγωγές από Ελλάδα	35
Εξαγωγές στην Ελλάδα	36
Επενδύσεις - Γενικά	38
Ελληνικές Επενδύσεις στην Κύπρο	38
Κυπριακές Επενδύσεις στην Ελλάδα	39
Επενδυτικό Καθεστώς	41
Φορολογικό Καθεστώς	43
<u>Ε. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ</u>	<u>46</u>
<u>ΣΤ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ</u>	<u>51</u>

Α. ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Α - Ι. Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον

Η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται από τον Αύγουστο του 2007 αντιμέτωπη με την μεγαλύτερη χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία κορυφώθηκε στο τρίτο τρίμηνο του 2008 και είχε δυσμενείς επιπτώσεις στις οικονομίες πολλών χωρών. Η προσπάθεια αντιμετώπισης της κρίσης είναι επίπονη, μακροπρόθεσμη και απαιτεί το συντονισμό όλων των ανεπτυγμένων χωρών. Κατά την διάρκεια του 2008 ελήφθησαν διάφορα μέτρα νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής από μεγάλο αριθμό χωρών και θα μπορούσε να λεχθεί ότι το 2009 είναι κατά κάποιον τρόπο το πρώτο έτος απολογισμού για την αποτελεσματικότητα των νομισματικών και δημοσιονομικών πολιτικών που εφαρμόστηκαν.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Δ.Ν.Τ. η παγκόσμια οικονομία συρρικνώθηκε το 2009 κατά 0,6%, μετά από πολλά έτη συνεχούς ανάπτυξης με ρυθμούς που κυμάνθηκαν στο διάστημα 2006-2008 από 2,7-5,3%. Οι οικονομίες των ανεπτυγμένων χωρών επλήγησαν περισσότερο από την κρίση και συρρικνώθηκαν κατά 3,2%, ενώ οι αναπτυσσόμενες και αναδυόμενες οικονομίες, που είχαν εκτεθεί σε χαμηλότερο βαθμό στα χρηματοοικονομικά προβλήματα, συνέχισαν την ανάπτυξή τους με ρυθμό 2,4% σημειώνοντας μια σημαντική επιβράδυνση έναντι προγενεστέρων ετών.

Σύμφωνα με τις διαθέσιμες εκτιμήσεις, υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης σημειώθηκαν στην Κίνα (8,7%) και στην Ινδία (6,7%) και συνεπώς οι δύο αυτές χώρες συνεχίζουν να αυξάνουν την επιρροή τους στην παγκόσμια οικονομική σκηνή. Οι οικονομίες των χωρών του G7 συρρικνώθηκαν επίσης κατά το 2009, με την Ιαπωνία να καταγράφει τις μεγαλύτερες απώλειες (5,2%), και να ακολουθούν η Γερμανία και η Ιταλία (5,0%), το Ην. Βασίλειο (4,3%), ο Καναδάς και οι Η.Π.Α. (2,4%) και τέλος η Γαλλία με τις μικρότερες απώλειες (2,1%). Η οικονομία της Ρωσίας δοκιμάστηκε σκληρά κατά το 2009 και συρρικνώθηκε κατά 7,9%, ενώ η Αυστραλία και η Βραζιλία κατάφεραν να ξεπεράσουν το 2009 με οριακά θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης 0,1% και 0,8% αντίστοιχα.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 η οικονομική δραστηριότητα μειώθηκε δραστικά και ο ρυθμός ανάπτυξης παρουσίασε πτώση κατά 4,2%. Η χωρίς προηγούμενο οικονομική κρίση από ιδρύσεως της Ε.Ε. επηρέασε αρνητικά το σύνολο των κρατών μελών, με μοναδική εξαίρεση την Πολωνία που ήταν το μοναδικό μέλος που παρουσίασε θετικό πρόσημο στον ρυθμό ανάπτυξης (1,7%). Οι οικονομίες των χωρών Βαλτικής γνώρισαν τη μεγαλύτερη συρρίκνωση, Λιθουανία (-18,0%), Λετονία (-14,8%), Εσθονία (-14,1%) και ακολούθησαν η Φινλανδία (-7,8%), η Σλοβενία (-7,8%) και η Ιρλανδία (-2,3%) οι οποίες στο προηγούμενο έτος είχαν σημειώσει εντυπωσιακούς ρυθμούς ανάπτυξης που κυμαίνονταν από 6-10%. Στις χώρες της Ευρωζώνης ο ρυθμός ανάπτυξης σημείωσε πτώση κατά 4,1%, δηλαδή στα ίδια περίπου επίπεδα της ΕΕ27 και η πτώση αυτή ήταν η μεγαλύτερη που καταγράφηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στην ομάδα των χωρών που απαρτίζουν σήμερα την ζώνη του ευρώ. Αρκετές χώρες της Ε.Ε. βρέθηκαν ενώπιον σοβαρότατων οικονομικών προβλημάτων, με αποτέλεσμα για 24 από αυτές, εξαιρούνται η Σουηδία, η Εσθονία και το Λουξεμβούργο, να έχει ενεργοποιηθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος. Τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά ελλείμματα, ως ποσοστά επί του ΑΕΠ, κατεγράφησαν στην Ιρλανδία (14,3%), Ελλάδα (13,6%), Ηνωμένο Βασίλειο (11,5%), Ισπανία (11,2%) και Πορτογαλία (9,4%). Το χαμηλότερο δημοσιονομικό έλλειμμα κατέγραψε η Σουηδία, ήτοι 0,5% επί του ΑΕΠ.

Κατά το 2009 το παγκόσμιο εμπόριο μειώθηκε κατά 10,7% έναντι του 2008 λόγω της χαμηλής ζήτησης διαρκών καταναλωτικών αγαθών και της πτώσης της βιομηχανικής παραγωγής. Η μέση διεθνής τιμή του αργού πετρελαίου σημείωσε πτώση κατά 36,1% έναντι του 2008 και από τα 97 δολάρια ανά βαρέλι, υποχώρησε στα 62 δολάρια ανά βαρέλι, ενώ στις ανεπτυγμένες οικονομίες σημειώθηκε μεγάλη πτώση του πληθωρισμού που, σε ετήσια βάση, ανήλθε μόλις στο 0,1%.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕΔΤΚ) ανήλθε σε 1,0%, έναντι 3,7% το 2008, αλλά η ανεργία αυξήθηκε στο 8,9% από 7,0% που ήταν στο 2008, ενώ επιδείνωση παρουσίασε το δημόσιο χρέος των περισσότερων χωρών. Στην ευρωζώνη ο Ε.Δ.Τ.Κ. σημείωσε πτώση κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες έναντι του 2008 και μειώθηκε στο 0,3%, ενώ η ανεργία αυξήθηκε στο 9,4% από το 7,5% που ήταν στο 2008. Τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας σημειώθηκαν στην Ισπανία (18,0%), στη Λετονία (17,1%), στην Εσθονία (13,8%), στη Λιθουανία (13,7%) και στη Σλοβακία (12,0%).

Το δημόσιο χρέος αποτελεί πρόβλημα για αρκετές χώρες της Ε.Ε. και της ευρωζώνης ειδικότερα, όπου ο μέσος όρος του δημοσίου χρέους ανήλθε κατά το 2009 στο 73,6% του ΑΕΠ. Υψηλό δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ΑΕΠ, κατέγραψαν η Ιταλία (115,8), η Ελλάδα (115,1) και το Βέλγιο (96,7%).

B. ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

B - I. Γενική Επισκόπηση

Από το πρώτο τρίμηνο του 2009 έγινε εμφανές ότι η διεθνής οικονομική κρίση θα επηρέαζε και την οικονομία της Κύπρου, παρά τις περί του αντιθέτου υπεραισιόδοξες προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών, για θετικό πρόσημο στο ρυθμό ανάπτυξης στο τέλος του έτους. Πράγματι, στο πρώτο τρίμηνο σημειώθηκε οριακά θετικός ρυθμός ανάπτυξης, αλλά στην συνέχεια έγινε φανερό ότι η αναπτυξιακή πορεία της Κυπριακής οικονομίας έλαβε τέλος και η οικονομική ύφεση ήταν προ των θυρών, αφού πλέον δεν υπήρχαν άλλες αντοχές και ήταν απόλυτα φυσικό η μικρή οικονομία της Κύπρου να βρεθεί αντιμέτωπη με τα ίδια προβλήματα που αντιμετώπιζαν πολλές άλλες χώρες από το δεύτερο εξάμηνο του 2008.

Το τραπεζικό σύστημα αποτέλεσε την πρώτη γραμμή οικονομικής θωράκισης της χώρας. Σύμφωνα με την Κεντρική Τράπεζα Κύπρου το τραπεζικό σύστημα της χώρας παραμένει υγιές και οι κυπριακές και ελληνικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο δεν αντιμετωπίζουν προβλήματα με επενδύσεις σε «τοξικά ομόλογα», η δε ρευστότητά τους δεν εγκυμονεί κινδύνους. Σημειώνεται δε, ότι στο τέλος του 2008 οι καταθέσεις που διέθεταν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ήσαν οριακά μεγαλύτερες των χορηγήσεων, αλλά έκτοτε η κατάσταση έχει σημειώσει σημαντική βελτίωση. Κατά το 2009 δεν υπήρχαν σημαντικές υποβαθμίσεις των Κυπριακών τραπεζών από τους οίκους αξιολόγησης, κάτι όμως που συνέβη αρκετά αργότερα λόγω, κυρίως, της δραστηριότητας των τραπεζών στην Ελληνική αγορά.

Με βάση τα ανωτέρω δεδομένα, η πορεία της Κυπριακής οικονομίας ήταν ικανοποιητική, αφού το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν σημείωσε πτώση κατά 1,7% σε σχέση με το 2008 και ήταν από τις καλύτερες επιδόσεις τόσο στην Ε.Ε., όσο και στη ζώνη του ευρώ. Η ρευστότητα που παρατηρήθηκε στην παγκόσμια οικονομία δεν έδωσε πολλά περιθώρια για σωστές προβλέψεις στο Υπουργείο Οικονομικών, το οποίο αναγκάστηκε πολλές φορές να αναθεωρήσει προς τα κάτω προηγούμενες εκτιμήσεις του. Τα οφέλη από την υιοθέτηση του Ευρώ και η επί σειρά ετών αύξηση της κατανάλωσης και των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου, είχαν δημιουργήσει ένα

Θετικό κλίμα, συνοδευόμενο από καλή ψυχολογία και επέδρασαν θετικά στην αποφυγή ακόμα δυσμενέστερων εξελίξεων. Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός μειώθηκε δραστικά στο 0,2% από το 4,4% στο 2008 και ήταν κατά 0,8% μικρότερος από αυτόν της ΕΕ27 και οριακά χαμηλότερος από τον αντίστοιχο της ευρωζώνης.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Β - 1
ΕΓΧΩΡΙΑ ΔΑΠΑΝΗ & ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ

(τρέχουσες τιμές)

000 Ευρώ

	2006	2007	2008*	2009*
I. ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ	11.980,2	13.310,8	15.073,2	15.014,2
Μεταβολή %	7,7	11,1	13,2	- 0,4
Δημ. Κατανάλωση	2.682,6	2.764,6	3.091,9	3.364,4
Μεταβολή %	10,5	3,1	11,8	8,8
Ιδιωτ. Κατανάλωση	9.297,6	10.546,2	11.981,3	11.649,8
Μεταβολή %	6,9	13,4	13,6	- 2,8
II. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ	2.974,2	3.500,3	4.025,6	3.464,7
Μεταβολή %	13,0	17,7	15,0	13,9
III. ΑΠΟΘΕΜΑΤΑ	22,2	61,2	130,1	- 547,9
Μεταβολή %	- 56,0	175,7	112,6	- 521,1
IV. ΕΓΧ. ΖΗΤΗΣΗ	14.976,6	16.872,3	19.228,9	17.931,0
Μεταβολή %	8,5	12,7	14,0	- 6,7
V. ΕΞΑΓΩΓΕΣ **	6.929,6	7.612,5	7.720,4	6.669,9
Μεταβολή %	6,5	9,9	1,4	-13,6
VI. ΤΕΛΙΚΗ ΖΗΤΗΣΗ	21.906,2	24.484,8	26.949,3	24.600,9
Μεταβολή %	7,8	11,8	10,1	- 8,7
VII. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ **	7.471,0	8.605,7	9.701,6	7.654,4
Μεταβολή %	9,1	15,2	12,7	- 21,1
ΙΙΧ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΑΓΑΘ. & ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	- 541,4	- 993,2	- 1.981,2	- 984,5
ΙΧ. Α.Ε.Π.	14.435,2	15.879,1	17.247,7	16.946,5
Μεταβολή %	7,2	10,0	8,6	- 1,7
X. Α.Ε.Π. (σταθερές τιμές 2005)	14.017,5	14.736,7	15.269,9	15.004,1
Μεταβολή %	4,1	5,1	3,6	- 1,7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

(*) Προσωρινά Στοιχεία

(**) Αγαθών και Υπηρεσιών

Κατά το 2009 η Κυπριακή οικονομία συρρικνώθηκε και αυτό είναι κάτι που συμβαίνει για πρώτη φορά μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Μέχρι το 2008 η ανάπτυξη της Κυπριακής οικονομίας είχε βασισθεί στον τομέα των υπηρεσιών, όπου τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και η προσέλκυση Εταιρειών Διεθνών Δραστηριοτήτων έδωσαν σημαντική ώθηση στην ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να σημειωθούν, επί πέντε συνεχή έτη, υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης που κυμάνθηκαν από 3,7-5,1%. Δυστυχώς η, τόσο σημαντική για την χώρα, τουριστική βιομηχανία δεν είχε ουσιαστική συμβολή στην ανάπτυξη της Κυπριακής οικονομίας αφού ο τουριστικός τομέας εξακολουθεί να αντιμετωπίζει δυσκολίες. Επί σειρά ετών δεν παρατηρείται βελτίωση των μεγεθών του τουρισμού. Ο αριθμός των περιηγητών παραμένει στάσιμος, κοντά στα επίπεδα του 2000, ενώ τα έσοδα από τον τουρισμό, παρά τις κάποιες αυξήσεις που σημείωσαν

μέχρι το 2008, καταποντίστηκαν στο 2009 στο χαμηλότερο σημείο της τελευταίας δεκαετίας και μειώθηκαν κατά 16,7% έναντι του προηγούμενου έτους.

Η άνθηση της οικοδομικής δραστηριότητας στην Κύπρο έλαβε τέλος. Οι πωλήσεις εξοχικών κατοικιών σε μη Κύπριους πολίτες σημείωσε μεγάλη πτώση, η οποία σε ορισμένες Επαρχίες όπως π.χ. στην Πάφο έφθασε το 75% έναντι του 2008. Μεγάλος αριθμός εξοχικών κατοικιών αναμένει αγοραστές που παρά τις μειώσεις των τιμών, έως και 20%, παραμένουν επιφυλακτικοί λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Η κακή οικονομική κατάσταση στο Ην. Βασίλειο, από όπου προέρχεται η συντριπτική πλειονότητα των αγοραστών εξοχικών κατοικιών, έχει φέρει σε πολύ δύσκολη θέση ολόκληρο τον κατασκευαστικό τομέα. Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας, τα επενδυτικά τους σχέδια τίθενται σε αναμονή και η απασχόληση είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα, αφού οι εγγεγραμμένοι άνεργοι του τομέα αποτελούν το 15% του συνόλου. Η πτώση στον κατασκευαστικό τομέα είχε μεγάλες επιπτώσεις στον ρυθμό ανάπτυξης κατά το 2009, καθώς ο τομέας των κατασκευών, όχι μόνον αυξάνει την απασχόληση και μέσω αυτής τα διαθέσιμα εισοδήματα και το ΑΕΠ, αλλά διαθέτει και διακλαδικές σχέσεις με το εγχώριο παραγωγικό σύστημα, έτσι ώστε η αύξηση των κατασκευών να αυξάνει την ζήτηση για μια σειρά υπηρεσιών και προϊόντων η οποία απευθύνεται, κατά μεγάλο τμήμα, στους εγχώριους παραγωγούς.

Η Κύπρος έχει μία σύγχρονη οικονομία, βασισμένη κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών, με πολλά κοινά με τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη-μέλη της ΕΕ που γειτνιάζουν στην λεκάνη της Μεσογείου. Έχει μια σημαντική τουριστική βιομηχανία και ένα δυναμικό επιχειρηματικό τομέα. Όμως, η διεθνής οικονομική κρίση έφερε στην επιφάνεια τα διαρθρωτικά προβλήματα της Κυπριακής οικονομίας, τα οποία πρέπει να επιλυθούν σύντομα, διότι διαφορετικά ελλοχεύει ο κίνδυνος να εισέλθει η χώρα σε οικονομικές περιπέτειες. Δίχως καμιά αμφιβολία, το υπ' αριθμόν ένα πρόβλημα της Κυπριακής οικονομίας είναι η μεγάλη αύξηση των απασχολούμενων, κατά την τελευταία εικοσαετία, στον δημόσιο τομέα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το κρατικό μισθολόγιο.

Τα επιτόκια, που για δεύτερη συνεχή χρονιά, ήσαν αυτά που καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα δεν βοήθησαν, όσο θα έπρεπε, την ανάπτυξη, αφού ήσαν από τα υψηλότερα στην Ε.Ε., με την ευθύνη να αποδίδεται, κυρίως, στις τράπεζες που έχουν εμπλακεί σε έναν οξύτατο ανταγωνισμό. Η συντηρητική πολιτική που ακολούθησαν οι τράπεζες επηρέασε αρνητικά την ιδιωτική κατανάλωση, περιόρισε την ανάπτυξη και κατά συνέπεια δεν δημιούργησε συνθήκες για την αύξηση της απασχόλησης.

Το 2009 είναι το έτος της πλήρους προσαρμογής των Κυπρίων πολιτών στο ευρώ, ωστόσο, παρά τις καλύτερες επιδόσεις της οικονομίας, σε σύγκριση με αυτές πολλών άλλων κρατών - μελών της Ε.Ε. και τη σταθερή διαδρομή προς τη ζώνη του ευρώ, η Κυπριακή οικονομία εξακολούθησε, σύμφωνα με τις εκθέσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, να βρίσκεται σε ευαίσθητη ισορροπία λόγω του δημογραφικού προβλήματος και των επιβαρύνσεων που επιφέρει στα ασφαλιστικά ταμεία η συνεχιζόμενη γήρανση του πληθυσμού, δια της καταβολής των συντάξεων και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

Κατά την υιοθέτηση του προγράμματος σύγκλισης 2007-2010, η ΕΕ επεσήμανε ότι η Κύπρος βρίσκεται μεταξύ των 6 κρατών-μελών της κοινότητας, που χαρακτηρίζονται ως χώρες «υψηλού κινδύνου», καθώς θα βρίσκεται μέχρι το 2050 στη θέση κατά την οποία θα υποχρεούται να καταβάλει το 11,5% του ΑΕΠ για πληρωμή συντάξεων.

B - II. Δημογραφικά Στοιχεία

Ο πληθυσμός της Κύπρου αποτελεί ποσοστό 0,18% του συνολικού πληθυσμού της Ευρώπης των 27. Η Κύπρος είναι η τρίτη πιο μικρή σε πληθυσμό χώρα, μετά την Μάλτα και το Λουξεμβούργο.

Σύμφωνα με την πλέον πρόσφατη Δημογραφική Έκθεση του 2008, ο συνολικός πληθυσμός, στις περιοχές που ελέγχει το κράτος, ανήλθε σε 796,9 χιλιάδες και παρουσίασε αύξηση κατά τι λιγότερο της μιας ποσοστιαίας μονάδας σε σχέση με το 2007, ποσοστό που κινήθηκε χαμηλότερα από τα συνήθη επίπεδα που είναι από τα υψηλότερα μεταξύ των 27 χωρών της ΕΕ. Τα τελευταία χρόνια η αύξηση του πληθυσμού οφείλεται, κυρίως, στην ιδιαίτερα σημαντική θετική καθαρή μετανάστευση, η οποία αν και μειώθηκε κατά το 2008, εν τούτοις παρέμεινε θετική και ανήλθε σε 3.595 άτομα. Ο αριθμός παλιννοστούντων Κυπρίων και ξένων που έρχονται για εγκατάσταση ή προσωρινή απασχόληση πέραν του ενός έτους, ήταν 14.095 κατά το 2008, από 19.142 που ήταν το 2007. Το ποσοστό γήρανσης του πληθυσμού για την Κύπρο, δηλαδή το ποσοστό πέραν των 65 ετών στο σύνολο, αυξήθηκε σε 12,7% το 2008 από το 12,5% που ήταν το 2007 και αποτελεί ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά γήρανσης του πληθυσμού ανάμεσα στις χώρες μέλη της ΕΕ. Το 1992 το ποσοστό γήρανσης ανερχόταν σε 11,0%. Επίσης το ποσοστό των παιδιών κάτω των 15 ετών έχει μειωθεί σε 17,1%, από 25,0% το 1992, ενώ το τμήμα του πληθυσμού ηλικίας 45-64 ετών καταλαμβάνει πλέον ποσοστό 24,8% από 19,3% το 1992, πράγμα που δείχνει την γήρανση του πληθυσμού και στις εργασίμες ηλικίες. Τα τελευταία χρόνια η Κύπρος κατέχει τη δεύτερη θέση στην Ε.Ε. των 25 σε φυσική αύξηση πληθυσμού μετά την Ιρλανδία και την πρώτη σε ετήσια γενική αύξηση πληθυσμού. Επίσης η ηλικιακή δομή του πληθυσμού είναι σχετικά νεαρότερη από τον μέσο όρο της Ευρώπης. Το ποσοστό των ατόμων άνω των 65 ετών είναι από τα χαμηλότερα, ενώ το ποσοστό των παιδιών κάτω των 15 ετών είναι από τα υψηλότερα.

Η σύνθεση του πληθυσμού, κατά φύλο, δείχνει ελαφρά αυξημένο το ποσοστό των γυναικών (50,4%) έναντι των ανδρών (49,6%), γεγονός που εξηγείται από τη μακροβιότητα των γυναικών σε σχέση με τους άνδρες, αφού το προσδόκιμο ζωής για τους άνδρες υπολογίζεται σε 78,3 έτη, ενώ για τις γυναίκες σε 81,9 έτη. Εδώ και τρεις τουλάχιστον δεκαετίες, οι γεννήσεις αγοριών υπερβαίνουν αυτές των κοριτσιών. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι από τις 9.205 γεννήσεις το 2008, 51,4% ήταν αγόρια και το 49,6% κορίτσια. Τα αντίστοιχα ποσοστά του 2007 ήταν 52,1% και 47,9%. Οι γεννήσεις είναι οι περισσότερες που σημειώθηκαν από το 1997 και μετά, ενώ σε σύγκριση με το 2007 αυξήθηκαν κατά 7,3%. Η βρεφική θνησιμότητα έχει φθάσει σε χαμηλά επίπεδα και υπολογίζεται σε 3,5 θανάτους βρεφών ανά 1.000 γεννήσεις, αλλά η εκτίμηση αυτή είναι ελαφρά μεγαλύτερη από την αντίστοιχη της Δημογραφικής Έκθεσης του 2007. Το συνολικό ποσοστό γονιμότητας σημείωσε μικρή αύξηση σε 1,46 από το 1,39 που ήταν το 2007 αλλά παραμένει πολύ χαμηλότερο από το 2,46 που ήταν την περίοδο 1982-1985. Από το 1996 και εντεύθεν το ποσοστό γονιμότητας είναι χαμηλότερο από 2,10, το οποίο θεωρείται ως βάση για την εξασφάλιση της αναπλήρωσης του πληθυσμού.

Στην Κύπρο ζουν και πολλοί αλλοδαποί, ο αριθμός των οποίων δεν είναι δυνατόν να υπολογισθεί με ακρίβεια, δεδομένου ότι ένα σεβαστό ποσοστό εξ αυτών έχει εισέλθει παράνομα στην χώρα και εκτιμάται ότι σήμερα αποτελούν το 20% περίπου του συνολικού πληθυσμού. Μέχρι το 2003 υπήρχε ισορροπία σε ότι αφορά το φύλο των αλλοδαπών που μεταναστεύουν στην Κύπρο, αλλά αυτή η ισορροπία ανετράπη από το 2004 και εντεύθεν, με τις γυναίκες να αποκτούν σημαντικό προβάδισμα έναντι των ανδρών, το οποίο ανήλθε κατά το 2008 σε 55,4%. Εκ των αλλοδαπών που διαμένουν νόμιμα στην Κύπρο, η συντριπτική πλειοψηφία προέρχεται από χώρες της Ε.Ε. και

κυρίως από την Ρουμανία, την Ελλάδα, την Βουλγαρία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Πολωνία και την Σλοβακία. Επίσης σημαντικός αριθμός νομίμων μεταναστών προέρχεται από τη Σρι Λάνκα, τη Ρωσία και τις Φιλιππίνες.

Το σύνολο των διαβιούντων αλλοδαπών στην Κύπρο, δεν είναι δυνατόν να καταμετρηθεί λόγω της λαθρομετανάστευσης. Όμως, από τα στοιχεία της Υπηρεσίας Κοινωνικών Ασφαλίσεων, προκύπτει ότι οι ασφαλισμένοι αλλοδαποί που εργάστηκαν στην Κύπρο κατά το 2009 ανήλθαν στους 107.036 έναντι 96,109 στο 2008 και συνεπώς αυξήθηκαν κατά 11,4%. Εκ του συνόλου των ασφαλισμένων αλλοδαπών το 45,6% προέρχεται από χώρες της Ε.Ε. και το υπόλοιπο 54,4% από τρίτες χώρες. Οι κοινοτικοί ασφαλισμένοι αυξήθηκαν έναντι του 2008 κατά 14,0% και αυτοί των τρίτων χωρών κατά 9,2%.

Οι περισσότεροι αλλοδαποί εργάστηκαν σε εργασίες που, κυρίως, δεν προτιμούν οι Κύπριοι (Οικιακοί Βοηθοί: 22.428, Ξενοδοχεία/Εστιατόρια: 18.001, Λιανικό/Χονδρικό Εμπόριο: 15.079, Κατασκευές: 14.146, Μεταποίηση: 9.868 κλπ.). Ένας σεβαστός αριθμός αλλοδαπών (9.484) εργάστηκε στον τομέα διαχείρισης ακίνητης περιουσίας ή άσκησε επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ένας αριθμός αλλοδαπών που υπερβαίνει τα 7.000 άτομα, εργάστηκε σε εργασίες που θεωρούνται αναβαθμισμένες, όπως στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην κοινωνική μέριμνα, στη δημόσια διοίκηση, στους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, κλπ. Εκ των κοινοτικών αλλοδαπών, το 24,6% είναι Ρουμάνοι και ακολουθούν οι Βούλγαροι με 18,3%. Οι προερχόμενοι από την Ελλάδα αποτελούν το 18,8%, ενώ αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου, όπου για τον διορισμό των εκπαιδευτικών ισχύει η επετηρίδα, το 20% περίπου των εγγεγραμμένων εκπαιδευτικών είναι Έλληνες πολίτες.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Β - 2
ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ
(Περιοχές που Ελέγχει το Κράτος)

(000)

Έτος	1992	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Κάτοικοι	619,2	749,2	766,4	778,7	789,3	796,9	807,3

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

(*) Εκτίμηση

Κατά την τελευταία απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 2001 προέκυψε μια τάση αστικοποίησης του πληθυσμού. Η τάση αυτή επιβεβαιώνεται και από την δημογραφική Έκθεση του 2008. Όμως, ο ρυθμός αύξησης του πληθυσμού των αστικών κέντρων παρουσιάζει μια ελαφρά διαχρονική επιβράδυνση, η οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την καλή οικονομική ανάπτυξη της χώρας, που έχει ως αποτέλεσμα την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης στις αγροτικές περιοχές, όπου πλέον οι υποδομές είναι καλές, τη μικρή έκταση της χώρας η οποία διαθέτει σύγχρονους αυτοκινητόδρομους, πράγμα που διευκολύνει την διακίνηση των πολιτών, αλλά και τις υψηλές τιμές που κυριαρχούν στην αγορά γης στα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα στην πρωτεύουσα. Σήμερα το 70,0% των κατοίκων ζουν σε αστικές περιοχές και το υπόλοιπο 30,0% σε αγροτικές, πολλές όμως εκ των οποίων έχουν σχεδόν ενοποιηθεί με τα μεγάλα αστικά κέντρα. Το 1992 τα αντίστοιχα ποσοστά ήσαν 67,% και 32,3%. Την μεγαλύτερη πληθυσμιακή αύξηση στην παρελθούσα πενταετία παρουσίασαν οι επαρχίες της Πάφου και της Λεμεσού με ποσοστά αύξησης 7,1% και 6,6% αντίστοιχα. Σε ό,τι αφορά τα αστικά κέντρα, οι μεγαλύτερες αυξήσεις πληθυσμού, κατά το ίδιο διάστημα, σημειώθηκαν στην Πάφο (8,9%), στη Λάρνακα (7,4%) και στη Λεμεσό (7,3%).

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 3
ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΕΠΑΡΧΙΑ

Επωνυμία	Πληθυσμός 2008		%Δ 1992/2008	
	Πόλη	Επαρχία	Πόλη	Επαρχία
Λευκωσία	234.200	313.400	28,3	24,7
Λεμεσός	185.100	228.900	31,9	28,2
Λάρνακα	82.700	133.300	32,1	28,8
Πάφος	55.900	77.000	66,9	42,3
Αμμόχωστος	0	44.300	0,0	39,7
Σύνολο	557.900	796.900	33,2	28,7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Β - ΙΙΙ. Νοικοκυριά

Το μέσο μέγεθος των νοικοκυριών στην Κύπρο μειώθηκε από τα 3,5 άτομα ανά νοικοκυριό το 1985, στα 2,86 άτομα το 2008. Αυτή η σταθερή τάση μείωσης του μέσου μεγέθους του νοικοκυριού οφείλεται στη μείωση του αριθμού των γεννήσεων, παρά την αύξηση που σημειώθηκε στο 2008, στην τάση των νέων με την ενηλικίωσή τους να δημιουργούν ανεξάρτητη εστία διαβίωσης, στην αύξηση της ηλικίας που παντρεύονται οι νέοι, αλλά και στη μεγάλη αύξηση των διαζυγίων, τα οποία από 304 το 1991 αυξήθηκαν σε 1.648 στο 2007 και 1.639 στο 2008 (αύξηση 442% και 439% αντίστοιχα), που έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση των μονογονικών οικογενειών. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνεται και από την κατανομή κατά μέγεθος, καθώς τη δεκαετία 1992 - 2002 παρατηρείται μεγάλη αύξηση του ποσοστού των νοικοκυριών ενός και δύο ατόμων, ενώ τα ποσοστά των νοικοκυριών με 3 ή περισσότερα άτομα μειώνονται. Η εξέλιξη του αριθμού των νοικοκυριών της Κύπρου και το μέσο μέγεθος νοικοκυριού, κατά τα τελευταία χρόνια, εμφανίζονται στον Πίνακα Β-4 που ακολουθεί.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 4
ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ & ΜΕΣΟ ΜΕΓΕΘΟΣ

Έτος	'000							
	1992	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Νοικοκυριά	190,5	233,0	238,8	247,7	256,6	263,3	270,3	276,6
Μέγεθος	3,23	3,05	3,04	3,01	2,97	2,94	2,90	2,86

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Αξίζει να σημειωθεί ότι κατά την περίοδο 1992 - 2008 τα νοικοκυριά των αστικών περιοχών αυξήθηκαν κατά 52,5%, ενώ εκείνα των αγροτικών περιοχών μόνον κατά 29,9%. Όσον αφορά τα αστικά κέντρα, η μεγαλύτερη αύξηση νοικοκυριών παρατηρήθηκε στην πόλη της Πάφου (89,2%), ενώ στις αγροτικές περιοχές η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στην επαρχία Αμμοχώστου (60,9%).

B - IV. Το Τραπεζικό Σύστημα

Η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου ιδρύθηκε το 1963 και από 1-1-2008 αποτελεί αναπόσπαστο μέλος του Ευρωσυστήματος που απαρτίζεται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και τις κεντρικές τράπεζες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ανήκουν στην ζώνη του ευρώ. Με νόμο του κράτους έχει εξασφαλισθεί η ανεξάρτητη λειτουργία της Κεντρικής Τράπεζας, της οποίας πρωταρχικός στόχος είναι η διασφάλιση ενός σταθερού και ασφαλούς χρηματοοικονομικού συστήματος το οποίο να τυγχάνει δημόσιας εμπιστοσύνης και να ενθαρρύνει την οικονομική σταθερότητα και ανάπτυξη. Οι βασικές αρμοδιότητες της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου περιλαμβάνουν:

- Την εφαρμογή των αποφάσεων νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.
- Την κατοχή, διαφύλαξη και διαχείριση των επισήμων συναλλαγματικών αποθεμάτων.
- Την εποπτεία των τραπεζών.
- Την προώθηση, ρύθμιση και επίβλεψη της ομαλής λειτουργίας των συστημάτων πληρωμών, εκκαθάρισης ή και διακανονισμού συναλλαγών.
- Την διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοοικονομικού συστήματος.

Η εποπτεία στα Συνεργατικά Ταμειυτήρια και Εταιρείες ασκείται από την Κεντρική Συνεργατική Τράπεζα και όχι από την Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, με αποτέλεσμα να υπάρχουν συνεχείς αντιπαραθέσεις μεταξύ των δύο φορέων.

Το τραπεζικό σύστημα της Κύπρου είναι πολύ ανεπτυγμένο, προσφέρει υψηλού επιπέδου υπηρεσίες και αποτελείται από: 4 Κυπριακές τράπεζες που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου, 4 Κυπριακές τράπεζες ειδικών δραστηριοτήτων, 9 θυγατρικές ξένων τραπεζών μεταξύ των οποίων 5 Ελληνικές, 8 υποκαταστήματα τραπεζών από χώρες της Ε.Ε., 17 υποκαταστήματα τραπεζών από χώρες εκτός της Ε.Ε. και 2 τράπεζες που εκπροσωπούνται με γραφεία αντιπροσωπείας.

Ως είναι φυσικό, οι τοπικές τράπεζες κυριαρχούν στο τραπεζικό σύστημα της Κύπρου και καταλαμβάνουν την μερίδα του λέοντος τόσο στις καταθέσεις όσο και στις χορηγήσεις. Όμως, ο οξύς ανταγωνισμός που παρατηρείται στον τραπεζικό τομέα, σε συνδυασμό με την διαφοροποίηση των χρηματοπιστωτικών συνθηκών που έφερε η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, έχει επιφέρει αλλαγές στα μερίδια χορηγήσεων και καταθέσεων των τραπεζών που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο.

Από την ανάλυση των Πινάκων Β-5 & Β-6, κατωτέρω, είναι φανερή η υπεροχή των εγχώριων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, αφού οι τρεις μεγαλύτερες Κυπριακές τράπεζες μαζί με την Κεντρική Συνεργατική Τράπεζα, καταλαμβάνουν μερίδια αγοράς ύψους 75,62% στις καταθέσεις και 66,40% στις χορηγήσεις.

Η επιδεινούμενη κατάσταση της Κυπριακής οικονομίας, σε συνδυασμό με την χαμηλή ζήτηση δανείων, τα προβλήματα στις αποπληρωμές και την δυσκολία αντιμετώπισης της ύφεσης μόνο με δημοσιονομικά μέτρα, έχει δημιουργήσει κλίμα έντονου ανταγωνισμού στο τραπεζικό σύστημα της χώρας και έχει επιφέρει ανακατατάξεις στα μερίδια των τραπεζών τόσο στις καταθέσεις, όσο και στις χορηγήσεις. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι τράπεζες καλούνται να αντιμετωπίσουν την πιο δύσκολη περίοδο της τελευταίας δεκαετίας, αφού το κυρίως ζητούμενο είναι η διατήρηση της ρευστότητας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου στις 31-12-2009 το σύνολο των καταθέσεων ανήλθε σε 58,16 δις €, σημειώνοντας αύξηση 3,9% έναντι του 2008, ενώ παράλληλα οι χορηγήσεις ανήλθαν σε 57,88 δις € και σημείωσαν αύξηση 5,8%. Οι συνολικές καταθέσεις υπερέβησαν τις χορηγήσεις μόνον κατά 0,28 δις €, ενώ στο τέλος του 2008 η διαφορά ήταν 1,98 δις €.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 5
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ – ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ

Χρηματοπιστωτικό Ίδρυμα	31-12-2008 %	31-12-2009 %	Δ 08/09 %
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	26,84	25,32	- 1,52
MARFIN ΛΑΪΚΗ	20,39	18,81	- 1,58
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	9,41	9,52	0,11
ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	19,11	21,97	2,86
ALPHA BANK	6,06	5,58	- 0,48
EUROBANK	1,63	2,71	1,08
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1,12	1,16	0,04
ΕΘΝΙΚΗ Α.Ε.	0,01	0,01	0,00
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	1,39	1,27	- 0,12
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	0,53	0,53	0,00
SOCIETE GENERAL	0,43	0,40	- 0,03
ΟΡΓ. ΧΡΗΜ. ΣΤΕΓΗΣ	1,68	1,70	0,02
ΚΥΠΡ. ΤΡ. ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ	0,39	0,42	0,03
USB BANK PLC	0,79	0,77	- 0,02
Άλλες	10,24	9,84	- 0,40
ΣΥΝΟΛΟ	≈ 100,00	≈ 100,00	

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

(*) Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα Κύπρου αποτελείται (**) Υποκατάστημα Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος από 428 πιστωτικές εταιρείες & ταμειυτήρια και 62 μη πιστωτικές εταιρείες.

Αναφορικά με τα μερίδια αγοράς, η **Τράπεζα Κύπρου** και η **Marfin Λαϊκή** καταλαμβάνουν τις δύο πρώτες θέσεις στις καταθέσεις, με μερίδια 25,32% και 18,81% αντιστοίχως, ενώ την τρίτη θέση κατέλαβε η **Ελληνική Τράπεζα** με μερίδιο 9,52%. Η Κεντρική Συνεργατική Τράπεζα σημείωσε θεαματική αύξηση στο μερίδιό της κατά 2,86%, λόγω προσφοράς υψηλότερων επιτοκίων. Οι δύο μεγάλες τράπεζες έχασαν σημαντικό έδαφος στις καταθέσεις, ενώ ελάχιστες απώλειες υπέστησαν οι μικρές τράπεζες, αφού το μερίδιο των καταθέσεων τους συρρικνώθηκε μόνον κατά 0,40%.

Εκ του συνόλου των καταθέσεων, τα 19,6 δις € περίπου, ήτοι ποσοστό 33,7% αποτελούν καταθέσεις ξένων πολιτών, πράγμα που σημαίνει ότι υπάρχει ακόμη εμπιστοσύνη στην Κυπριακή οικονομία και δεν έγινε μεταφορά καταθέσεων σε άλλες χώρες. Από το ποσό αυτό τα 17,4 δις € είναι καταθέσεις πολιτών τρίτων χωρών, κυρίως Ρώσων και Ουκρανών και μόνον τα 2,2 δις € αποτελούν καταθέσεις πολιτών των κρατών μελών της Ε.Ε., συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Οι συνολικές καταθέσεις πολιτών της Ε.Ε., στη χρονική περίοδο Μαρτίου 2009 - Μαρτίου 2010, αυξήθηκαν από 1,1 δις €, σε 2,2 δις €. Από τα στοιχεία αυτά γίνεται φανερό ότι οι αναφορές περί εκροής 10 και πλέον δις ευρώ από την Ελλάδα προς την Κύπρο είναι εκτός πραγματικότητας. Τραπεζικοί κύκλοι εκτιμούν ότι, κατά το 2009, οι εισροές καταθέσεων από την Ελλάδα ανήλθαν σε 0,5 δις € περίπου.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 6
ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ: ΜΕΡΙΔΙΑ ΑΓΟΡΑΣ

Χρηματοπιστωτικό Ίδρυμα	31-12-2008 %	31-12-2009 %	Δ 08/09 %
ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΥΠΡΟΥ	23,65	23,83	0,18
MARFIN ΛΑΪΚΗ	15,70	16,14	0,45
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	7,08	6,97	- 0,10
ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ*	18,80	19,46	0,66
ALPHA BANK	8,48	7,79	- 0,69
EUROBANK	2,27	5,07	2,80
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	1,53	1,62	0,09
ΕΘΝΙΚΗ Α.Ε. **	0,31	0,33	0,02
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	0,66	1,00	0,34
ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ	0,94	0,91	- 0,03
SOCIETE GENERALE	0,46	0,49	0,03
ΟΡΓ. ΧΡΗΜ. ΣΤΕΓΗΣ	1,91	2,02	0,11
ΚΥΠΡ. ΤΡ. ΑΝΙΠΤΥΞΕΩΣ	0,46	0,45	- 0,01
USB BANK PLC	0,65	0,62	- 0,03
ΑΛΛΕΣ	17,11	13,29	- 3,82
ΣΥΝΟΛΟ	≈ 100,00	≈ 100,00	

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

(*) Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα Κύπρου αποτελείται από 428 πιστωτικές εταιρείες & ταμειυτήρια και 62 μη πιστωτικές εταιρείες.

(**) Υποκατάστημα Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

Στις χορηγήσεις, έχουμε την ίδια εικόνα στις δύο πρώτες θέσεις, με την **Τράπεζα Κύπρου** και την **Marfin Λαϊκή** να καταλαμβάνουν μερίδια 23,83% και 16,14% αντιστοίχως και την **ALPHA BANK** να ακολουθεί στην τρίτη θέση, με μερίδιο 7,79%. Οι δύο πρώτες ανέκτησαν μικρό μέρος των απωλειών που είχαν στο πρώτο εξάμηνο του έτους, ενώ το μερίδιο της **ALPHA BANK** συρρικνώθηκε κατά τι περισσότερο. Η Συνεργατική Κεντρική Τράπεζα, μετά τις σοβαρές απώλειες που υπέστη κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009, σταθεροποίησε την θέση της, σημειώνοντας μικρή αύξηση στο χαρτοφυλάκιο χορηγήσεων, καταλαμβάνοντας μερίδιο 19,46%. Οι μικρές τράπεζες υπέστησαν μεγάλες απώλειες και το μερίδιό τους συρρικνώθηκε κατά 3,82 ποσοστιαίες μονάδες και μειώθηκε στο 13,29%, λόγω της συντηρητικής πολιτικής που ακολούθησαν εξ αιτίας της υπάρχουσας αβεβαιότητας για τις εξελίξεις στην εγχώρια οικονομία.

Οι θυγατρικές των Ελληνικών τραπεζών, οι οποίες λειτουργούν ως Κυπριακές τράπεζες, δηλαδή έχουν την εταιρική μορφή που προβλέπεται από τη νομοθεσία της Κύπρου, έχουν ανοδική πορεία, που χαρακτηρίζεται από δυναμισμό και διαθέτουν ένα καλό δίκτυο καταστημάτων στην Κυπριακή αγορά. Τα περισσότερα καταστήματα διαθέτει η **ALPHA BANK** (36) και ακολουθούν: **ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ** (22), **ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ** (15), **ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** (12) και η **EUROBANK** με πέντε (5) τραπεζικά κέντρα. Οι Ελληνικές τράπεζες κατέλαβαν, συνολικά, κατά το 2009 μερίδια καταθέσεων και χορηγήσεων 11,26% και 16,72% αντιστοίχως, σημειώνοντας αύξηση και στις δύο κατηγορίες έναντι του 2008. Μεταξύ των Ελληνικών τραπεζών, η **ALPHA BANK** με 12 χρόνια παρουσίας στην Κυπριακή αγορά, βρίσκεται στην πρώτη θέση τόσο στις καταθέσεις όσο και στις χορηγήσεις. Εξαιρουμένης της **EUROBANK**, όλες οι Ελληνικές τράπεζες είχαν απώλειες στις καταθέσεις, ενώ στις χορηγήσεις απώλειες είχαν η **ALPHA BANK** και η **Εμπορική Τράπεζα**.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η περίπτωση της **EUROBANK**, η οποία δραστηριοποιείται, κυρίως, στην παροχή υπηρεσιών ιδιωτικής τραπεζικής (private banking) και με παρουσία μόλις δύο ετών, δείχνει ότι έχει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στην εγχώρια τραπεζική αγορά. Ήδη, στο σύντομο διάστημα της λειτουργίας της, κατέχει την 5^η θέση τόσο στις καταθέσεις όσο και στις χορηγήσεις με μερίδια αγοράς 2,71% και 5,07% αντιστοίχως.

Η μείωση του ρυθμού αύξησης της πιστωτικής επέκτασης, η οποία βρίσκεται στο χαμηλότερο επίπεδο των τελευταίων ετών και η αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, τα οποία εκτιμάται ότι το 2010 θα ανέλθουν στο 6-7%, προβληματίζουν τα τραπεζικά ιδρύματα, που είναι υποχρεωμένα να επανεξετάσουν την πολιτική τους τόσο στο θέμα των επιτοκίων, όσο στο ζήτημα των δανειοληπτών που αντιμετωπίζουν προβλήματα εξυπηρέτησης των υποχρεώσεών τους έναντι των τραπεζών.

Οι Ακάλυπτες Επιταγές αποτελούν το νέο πρόβλημα για τις τράπεζες της Κύπρου. Η διεθνής οικονομική κρίση έχει φέρει σε δύσκολη θέση πολλές επιχειρήσεις, που αντιμετωπίζουν πρόβλημα ρευστότητας, με φυσική συνέπεια την έκρηξη των ακάλυπτων επιταγών στην Κυπριακή αγορά κατά το 2009. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Κεντρικού Αρχείου Πληροφοριών (ΚΑΠ), την ευθύνη τήρησης του οποίου έχει η Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, οι ακάλυπτες επιταγές ανήλθαν σε 4.517, έναντι 3.014 το 2008, σημειώθηκε δηλαδή αύξηση του αριθμού των ακάλυπτων επιταγών ύψους 49,9%. Η αξία των ακάλυπτων επιταγών εκτοξεύθηκε στο ποσό των 9,30 εκατομ. ευρώ, έναντι μόλις 5,63 εκατομ. ευρώ το 2008, σημειώνοντας αύξηση 65,2%. Κατά το 2007 το ύψος των ακάλυπτων επιταγών είχε ανέλθει στο ποσό των 6,0 εκατομ. ευρώ. Σημειώνεται ότι στο Κεντρικό Αρχείο Πληροφοριών καταχωρούνται μόνο οι ακάλυπτες επιταγές που υπερβαίνουν τα 2.000 ευρώ.

Κατά το 2009 καταχωρήθηκαν στον κύριο κατάλογο του ΚΑΠ, 848 φυσικά πρόσωπα, 441 νομικά πρόσωπα και 507 φυσικά πρόσωπα που ελέγχουν νομικά πρόσωπα, δηλαδή υπήρξαν, συνολικά 1.796 νέες καταχωρήσεις, που αποτελεί τον μεγαλύτερο ετήσιο αριθμό καταχωρήσεων από την σύσταση του θεσμού.

Με στόχο την πάταξη του φαινομένου της έκδοσης ακάλυπτων επιταγών, η Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, ανακοίνωσε πρόσφατα την παροχή μιας νέας υπηρεσίας, η οποία δίνει, στους ενδιαφερομένους, τη δυνατότητα περιορισμένης πρόσβασης στις πληροφορίες του Κεντρικού Αρχείου Πληροφοριών. Στόχος της νέας υπηρεσίας είναι να ενημερώνει τον ενδιαφερόμενο μέσω διαδικτύου, τηλεφωνικών επικοινωνιών και άμεσων μηνυμάτων (SMS), κατά πόσο ένα νομικό ή φυσικό πρόσωπο είναι καταχωρημένο στο Κεντρικό Αρχείο Πληροφοριών. Το έργο παροχής της υπηρεσίας αυτής ανέλαβε η εταιρεία First Cyprus Credit Bureau που επελέγη από την αρμόδια Διαχειριστική Αρχή του ΚΑΠ. Σύμφωνα με τη σχετική οδηγία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, όταν επιστρέφουν μια ακάλυπτη επιταγή, υποχρεούνται να ενημερώνουν αυθημερόν, με ηλεκτρονικό ή άλλο πρόσφορο μέσο, το ΚΑΠ.

Η έκδοση ακάλυπτης επιταγής **αποτελεί ποινικό αδίκημα** στην Κύπρο, αλλά μία άλλη από τις σοβαρότερες επιπτώσεις της καταχώρησης ενός εκδότη ακάλυπτων επιταγών στο ΚΑΠ, είναι το πάγωμα όλων των τρεχούμενων λογαριασμών του καταχωρημένου προσώπου, κάτι που συνεπάγεται ότι όσες επιταγές παρουσιασθούν μετά την καταχώρηση, επιστρέφονται απλήρωτες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα επιφορτίζονται με την ευθύνη να ζητούν από τα καταχωρημένα πρόσωπα, οι οποίοι είναι πελάτες τους, την επιστροφή των μη χρησιμοποιηθέντων επιταγών που είναι στην κατοχή τους.

Πέραν των δυσκολιών, η Κύπρος εξακολουθεί να αποτελεί πόλο έλξης για τις ξένες τράπεζες και πρόσφατα δόθηκε σχετική άδεια λειτουργίας στην JSC LTB BANK, που έχει έδρα στην Λετονία, ενώ στις 27/04/10, ο Υπουργός Οικονομικών κ. Χαρ. Σταυράκης ανακοίνωσε ότι η **GazpromBank**, θυγατρική του γνωστού Ρωσικού ενεργειακού ομίλου, θα αρχίσει τραπεζικές δραστηριότητες στην Κύπρο.

B - V. Χρηματιστήριο Κύπρου

Το Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου (ΧΑΚ) δραστηριοποιήθηκε για πρώτη φορά ως νομική οντότητα, με την μορφή δημόσιας επιχείρησης, στις 29/3/1996. Το ΧΑΚ είναι ένα ρυθμιζόμενο χρηματιστήριο, στο οποίο πραγματοποιούνται συναλλαγές για εταιρικές και δημόσιες αξίες, όπως μετοχές, ομόλογα και δικαιώματα αγοράς μετοχών (ΔΑΜ). Σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία το Διοικητικό Συμβούλιο του ΧΑΚ διορίζεται από την κυβέρνηση, οι δε εισηγμένες εταιρείες ανέρχονται στις 126. Οι Κύπριοι και ξένοι επενδυτές υποχρεούνται να προβαίνουν σε αγοραπωλησίες μετοχών μόνον μέσω των χρηματιστηριακών εταιρειών που διαθέτουν την απαιτούμενη άδεια.

Από τον Ιανουάριο του 2000, η κυβέρνηση διεύρυνε τους κανονισμούς που αφορούν επενδύσεις χαρτοφυλακίου από πολίτες της ΕΕ, με αποτέλεσμα οι επενδυτές που είναι πολίτες κράτους - μέλους της ΕΕ να έχουν πλέον το δικαίωμα να αποκτούν μέχρι και το 100% του μετοχικού κεφαλαίου Κυπριακών εταιρειών, με εξαίρεση τις τράπεζες, για τις οποίες ο νόμος δεν επιτρέπει σε Κύπριο ή ξένο επενδυτή να κατέχει, άμεσα ή έμμεσα, ποσοστό μεγαλύτερο του 10% του μετοχικού κεφαλαίου μιας τράπεζας ή ποσοστό μεγαλύτερο του 10% των μετοχών που διαθέτουν ψήφο, χωρίς την εκ των προτέρων έγκριση της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου. Επίσης, οι τράπεζες υποχρεούνται να ζητούν έγκριση από την Κεντρική Τράπεζα πριν τη μεταβίβαση μετοχών σε μη Κύπριους πολίτες, στην περίπτωση που με τη συγκεκριμένη πράξη, το

μετοχικό κεφάλαιο που θα περιέλθει στην κατοχή ξένων επενδυτών θα υπερβεί το 50% του συνόλου.

Από τις 30 Οκτωβρίου 2006, το ΧΑΚ λειτουργεί σε κοινή πλατφόρμα με ΧΑΑ, πράγμα που αποτελούσε τον σημαντικότερο στόχο από πλευράς στρατηγικού σχεδιασμού του ΧΑΚ. Η λειτουργία της κοινής πλατφόρμας απέφερε σημαντικά οφέλη για τους επενδυτές και τους συντελεστές της αγοράς γενικότερα και αποτελεί βασικό υπόβαθρο για την περαιτέρω ενδυνάμωση και ανάπτυξη του ΧΑΚ. Το νέο πλαίσιο λειτουργίας, αναμένεται να συμβάλλει, αποφασιστικά, στον εκσυγχρονισμό του ΧΑΚ και την ευθυγράμμιση του με τις ανεπτυγμένες αγορές, με στόχο την αξιοποίηση ευκαιριών για συνεργασίες που παρουσιάζονται στην ευρύτερη περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου.

B - VI. Σύνθεση του ΑΕΠ - Διάρθρωση της Οικονομίας

Ο τομέας των υπηρεσιών αποτελεί την σπονδυλική στήλη της κυπριακής οικονομίας. Εδώ και αρκετά χρόνια συμμετέχει με ποσοστά που πλησιάζουν το 80% στη διαμόρφωση του ΑΕΠ. Για το 2009, η συμμετοχή των τομέων στη σύνθεση του ΑΕΠ είχε ως ακολούθως: Γεωργία - Αλιεία - Ορυχεία 2,4%, Βιομηχανία 18,3% και Υπηρεσίες 79,3%.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β-7 **ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΕΠ**

Τομέας	2005	2006	2007	2008	2009
	%	%	%	%	%
Πρωτογενής	3,2	2,8	2,5	2,5	2,4
Δευτερογενής	19,1	18,6	18,5	19,0	18,3
Τριτογενής	77,7	78,6	79,0	78,5	79,3

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Ο πρωτογενής τομέας βρίσκεται, ακόμη, σε μια μεταβατική φάση που οφείλεται στο νέο οικονομικό περιβάλλον που δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα της πλήρους ένταξης της Κύπρου στην Ε.Ε. Η συνεισφορά του πρωτογενούς τομέα στη διαμόρφωση του ΑΕΠ παρουσιάζει, εδώ και αρκετά χρόνια, μια σταθερά πτωτική τάση και από το 3,4% που ήταν το 2004, μειώθηκε σε 2,4% το 2009 και κατέγραψε αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 1,4%.

Από την συνολική έκταση του νησιού (925.100 εκτάρια) περίπου 589.880 εκτάρια ελέγχονται από την Κυπριακή Δημοκρατία και από αυτά η γεωργική γη αποτελεί το 24,0%, τα δάση το 23,7%, οι άλλες δασοκαλυμμένες εκτάσεις το 30,3%, η άγονη και ακαλλιέργητη γη το 9,6% και η οικιστική γη το υπόλοιπο 12,4%. Κατά την γεωργική απογραφή του 2003 η συνολική έκταση της γεωργικής γης ήταν 141.700 εκτάρια και έκτοτε υπολογίζεται να έχει μειωθεί κατά, τουλάχιστον, 1,5%. Τέσσερις καλλιέργειες καλύπτουν το 77,5% της αγροτικής γης και πιο συγκεκριμένα τα σιτηρά καλύπτουν το 43,4%, τα κτηνοτροφικά φυτά το 15,5%, οι αμπελώνες το 11,0% και οι ελιές μαζί με τις χαρουπιές το 7,6%. Η μείωση της γεωργικής γης έχει επηρεάσει, κυρίως, τις καλλιέργειες των αμπελιών και των εσπεριδοειδών.

Ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων ανέρχεται στις 45.000, με κάθε εκμετάλλευση να αποτελείται κατά μέσο όρο από 5 αγροτεμάχια συνολικής έκτασης 35 στρεμμάτων. Το μικρό μέγεθος και ο κατακερματισμός του αγροτικού κλήρου,

δυσχεραίνουν την ορθή και αποδοτική διαχείριση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, ιδιαίτερα στις ημιορεινές περιοχές. Τα σημαντικότερα γεωργικά προϊόντα που παράγει η Κυπριακή γη είναι: σιτηρά, πατάτες, σταφύλια, εσπεριδοειδή, λαχανικά και ελιές.

Όσον αφορά την καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχονται σε 3.200 εκτάρια και αποτελούν το 2,4% του συνόλου της γεωργικής γης. Οι πιο σημαντικές γεωργικές καλλιέργειες είναι οι ελιές (35%), τα σιτηρά (49) και τα αμπέλια (7%).

Η κτηνοτροφία αν και είναι αρκετά ανταγωνιστική, εν τούτοις κατά περιόδους αντιμετωπίζει εξειδικευμένα προβλήματα που σχετίζονται με κρούσματα αφθώδους πυρετού, την προσβολή μεγάλου αριθμού αιγοπροβάτων από την τρομώδη νόσο και τις μολυσμένες ζωτροφές, με αποτέλεσμα την ανίχνευση αφλατοξινών στο αγελαδινό γάλα. Η ανεπάρκεια της εγχώριας παραγωγής ζωτροφών και η, κατά συνέπεια, μεγάλη εξάρτηση από τις αγορές του εξωτερικού αποτελεί ένα πρόσθετο πρόβλημα για την κτηνοτροφία της Κύπρου, αφού επηρεάζει, δυσμενώς, την ανταγωνιστικότητά της. Τέλος η εναρμόνιση με τα ισχύοντα στην Ε.Ε., δημιουργεί νέες υποχρεώσεις στις μεγάλες κτηνοτροφικές μονάδες, κυρίως χοιροστάσια και βουστάσια, οι οποίες υποχρεούνται να χρησιμοποιούν τις βέλτιστες τεχνικές διαχείρισης αποβλήτων, κάτι που απαιτεί εξειδικευμένες επενδύσεις και ανεβάζει το κόστος λειτουργίας τους.

Κατά το 2009 λειτούργησαν στην Κύπρο 236 βουστάσια στα οποία έγινε εκτροφή 55.000 βοειδών, εκ των οποίων 24.000 γαλακτοφόρων αγελάδων, που παρήγαγαν 143.000 γάλακτος. Η μέση τιμή παραγωγού γάλακτος ανήλθε σε € 50,97/100kg. Η παραγωγή βοείου κρέατος ανήλθε σε 4.100 τόνους και οι τιμές παραγωγού διαμορφώθηκαν σε € 284/100kg για το μοσχαρίσιο και € 157/100 για το αγελαδινό. Στην χοιροτροφία λειτούργησαν 95 οργανωμένα χοιροστάσια από τα οποία οδηγήθηκαν προς σφαγή 620.110 χοίροι (στοιχεία μέχρι 30-11-2009). Ο αριθμός αιγοπροβάτων ανήλθε σε 451.000 και ο κλάδος παρήγαγε 46.115 τόνους γάλακτος και 7.000 τόνους κρέατος. Η μέση τιμή παραγωγού πρόβειου γάλακτος ανήλθε σε €95/100kg και αυτή του κατσικίσιου σε € 60/100kg και η μέση τιμή, ζωντανού βάρους, των αμνοεριφίων σε 4,23€/Kg.

Η πτηνοτροφία δεν αντιμετώπισε ιδιαίτερα προβλήματα κατά το 2009, πέραν του ανταγωνισμού από τις μεγάλες και σύγχρονες πτηνοτροφικές μονάδες του Ισραήλ, που λόγω των διευκολύνσεων που παρέχει η Ε.Ε. στην χώρα αυτή, έχουν την δυνατότητα να ανταγωνισθούν τις αντίστοιχες Κυπριακές στην εσωτερική αγορά. Κατά το 2009, λειτούργησαν 102 πτηνοτροφεία από τα οποία παρήχθησαν 11,5 εκατομ. δωδεκάδες αυγών και 28.000 τόνοι κρέατος πουλερικών.

Η Αλιεία έχει περιορισμένη σημασία για την οικονομία της Κύπρου, λόγω του μικρού αλιευτικού πλούτου των Κυπριακών θαλασσών αλλά και της κατοχής, από την Τουρκία, των σημαντικότερων αλιευτικών πεδίων της Νήσου. Κατά το 2009 η συνολική παραγωγή της θαλάσσιας αλιείας ανήλθε στους 1.900 τόνους και σημείωσε μείωση έναντι του 2008 κατά 4,9%, η δε αξία της ανήλθε σε 11,8 εκατ. ευρώ. Η παραγωγή ψαριών από τις υδατοκαλλιέργειες γίνεται από μικρό αριθμό μονάδων που αποτελείται από 7 ιχθυοτροφεία πάχυνσης τσιπούρας και λαυρακιού, δύο ιχθυοτροφεία που ασχολούνται αποκλειστικά με την πάχυνση ερυθρού τόνου και 9 μικρές μονάδες που ασχολούνται με την παραγωγή πέστροφας. Η συνολική παραγωγή ανήλθε στους 3.390 τόνους (μείωση κατά 5,9% έναντι του 2008) και η αξία της σε 17,3 εκατ. ευρώ. Το 48,0% αυτής της παραγωγής, εξήχθη κυρίως στις χώρες της Ευρώπης και προήλθαν έσοδα ύψους 7,7 εκατ. ευρώ, έναντι 26,0 εκατομ. ευρώ το 2008. Η μείωση αυτή οφείλεται στο ότι το 2009 δεν λειτούργησαν μονάδες πάχυνσης ερυθρού τόνου, οι εξαγωγές του οποίου αντιπροσώπευαν το 45% του συνόλου.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Β - 8**ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ****ΦΥΤΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ**

(μετρικοί τόνοι)

ΠΡΟΙΟΝ	2006	2007	2008*	2009*
1. Σιτάρι	7.518	10.712	2.472	8.150
2. Κριθάρι	58.372	52.007	3.496	30.520
3. Πατάτες	127.500	155.500	115.000	123.00
4. Καρότα	1.795	1.879	1.899	1.920
5. Πορτοκάλια	46.742	4 2.113	37.847	38.540
6. Γκρέιπφρουτ	30.832	26.700	27.527	28.070
7. Λεμόνια	17.692	14.154	15.214	15.450
8. Σταφύλια	39.980	33.892	32.381	23.940
9. Μήλα	10.742	8.594	6.543	7.630
10. Ροδάκινα	4.000	4.111	4.153	4.320
11. Καρπούζια	31.433	29.310	20.809	21.220
12. Πεπόνια	10.161	10.070	9.577	9.880
13. Αχλάδια	1.100	1.138	1.230	1.260
14. Αμύγδαλα	660	668	432	490
15. Ελιές	23.400	13.705	15.373	14.840
16. Χαρούπια	5.650	3.839	6.519	6.730
17. Τομάτες	30.302	29.386	23.443	24.510
18. Αγγουράκια	17.180	15.415	13.793	14.840
19. Μπανάνες	7.000	7.100	5.650	6.610

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος

Ορισμένα από τα παραγόμενα αγροτικά προϊόντα εξάγονται προς τις χώρες της Ε.Ε., αλλά και προς τρίτες χώρες, κυρίως γειτονικές. Οι Κυπριακές πατάτες, ευρέως γνωστές για την ανώτερη ποιότητά τους και τα εσπεριδοειδή είναι βασικά εξαγωγίμα προϊόντα. Κατά το 2009 οι εξαγωγές πατατών ανήλθαν στους 80.000 τόνους, εκ των οποίων το 93,7 εξήχθη στις χώρες της Ε.Ε. και το υπόλοιπο προς τρίτες χώρες. Οι εξαγωγές των εσπεριδοειδών ανήλθαν στους 45,5 χιλ. τόνους, εκ των οποίων το 75,8% κατευθύνθηκε προς τις αγορές της Ε.Ε. και το υπόλοιπο προς τρίτες χώρες.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Β - 9**ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΙΟΝΤΩΝ****ΖΩΙΚΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ**

(μετρικοί τόνοι)

ΠΡΟΙΟΝ	2006	2007	2008*	2009*
1. Γάλα	187.800	183.358	194.931	189.190
2. Κρέας Βόειο	4.003	3.920	4.248	4.120
3. Κρέας Χοιρινό	52.512	54.978	59.173	59.680
4. Κρέας Πουλερικών	26.943	28.799	28.727	28.098
5. Κρέας Πρόβειο	2.989	3.094	3.335	3.110
6. Κρέας Εριφίου	4.196	4.013	3.874	3.740
7. Αυγά, 000 δωδεκάδες	9.087	10.996	1.410	11.490

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος

Η ζωική παραγωγή δεν επαρκεί για τις ανάγκες χώρας και για τον λόγο αυτό γίνονται εισαγωγές, όλων των ειδών κρεάτων από διάφορες χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, από την οποία γίνονται εισαγωγές πρόβειου κρέατος. Το μοναδικό άξιο λόγου εξαγωγίμο προϊόν της ζωικής παραγωγής είναι το χαλλούμι. Η μέση ετήσια παραγωγή χαλλουμιού, κατά την τελευταία τριετία, είναι περί τους 12.000 τόνους, εκ των οποίων εξάγεται το 55% περίπου και αποφέρει έσοδα ύψους 40 εκατομ. ευρώ. Το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού έχει κατοχυρώσει το χαλλούμι ως εμπορικό σήμα (Trade Mark) στο Ην. Βασίλειο, τις Η.Π.Α. και τον Καναδά, ενώ εκκρεμεί στις Βρυξέλλες ο φάκελος για εγγραφή του χαλλουμιού ως προϊόντος Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ).

Η αξία της παραγωγής από τα ορυχεία και τα λατομεία μειώθηκε για πρώτη φορά στην τελευταία δεκαετία και υπολογίσθηκε στα 47,9 εκατομ. ευρώ έναντι 57,9 εκατομ. ευρώ στο 2008. Η μοναδική μεταλλευτική δραστηριότητα που υπάρχει σήμερα στην χώρα είναι το μεταλλείο χαλκού της Σκουριώτισσας. Η λατομική βιομηχανία είναι έντονα δραστηριοποιημένη και σήμερα λειτουργούν 167 λατομεία που παράγουν διάφορα πετρώματα και βιομηχανικά ορυκτά.

Ο δευτερογενής παρουσιάζει μια σχετική σταθερότητα και συμμετέχει, κατά την τελευταία πενταετία, στη διαμόρφωση του ΑΕΠ με ποσοστό 18,3-19,3% και σε γενικό επίπεδο κατέγραψε ελαφρά μείωση 1,3% έναντι του 2008. Ο τομέας της μεταποίησης παρουσίασε μείωση 11,3% που οφείλεται κυρίως στη μείωση των εξαγωγών μεταποιημένων προϊόντων βιομηχανικής προέλευσης, αλλά και στη μειωμένη εσωτερική ζήτηση. Από τους υποτομείς του δευτερογενούς τομέα διεσώθησαν αυτός της ηλεκτρικής ενέργειας που σημείωσε μικρή αύξηση, αφού η κατανάλωση αυξήθηκε κατά 2,1% και εκείνος της παραγωγής χαλλουμιού (βιομηχανία τροφίμων) που σημείωσε αύξηση 14,1% έναντι του 2008. Αντίθετα καταποντίστηκε ο σημαντικός υποτομέας της φαρμακοβιομηχανίας που σημείωσε μείωση 12,1% έναντι του προηγούμενου έτους.

Ο τομέας των κατασκευών που είχε ήδη εισέλθει σε περίοδο ύφεσης από το τελευταίο τετράμηνο του 2008 υπέστη σημαντικές απώλειες. Σύμφωνα με τα στοιχεία της

Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου, για το 2009 εκδόθηκαν 6.482 άδειες οικοδομής για οικιστικά κτίρια σημειώνοντας μείωση κατά 5,7% έναντι του 2008. Το συνολικό εμβαδόν των αδειών που εκδόθηκαν, για οικιστικά κτίρια, ανήλθε σε 2.723.777 τ.μ. σε σύγκριση με 3.187.401 του 2008, σημειώνοντας μείωση κατά 14,5%. Οι άδειες οικοδομών για μη οικιστικά κτίρια αυξήθηκαν κατά 40,8% έναντι του 2008, αλλά το εμβαδόν τους ήταν μειωμένο κατά 18,3% λόγω κατασκευής μικρότερων κτιρίων. Συνολικά το εμβαδόν των αδειών οικοδομής που εκδόθηκαν κατά το 2009 για όλες τις κατασκευές μειώθηκε κατά 14,9%, πράγμα που φανερώνει, πέραν πάσης αμφιβολίας, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο κατασκευαστικός τομέας. Η βασική αιτία για την μείωση της οικοδομικής δραστηριότητας βρίσκεται στη διεθνή οικονομική κρίση, αλλά κυρίως στην πτώση στις αγοραπωλησίες ακινήτων από μη Κύπριους. Οι αγορές ακινήτων από ξένους, κυρίως Βρετανούς, υπέστησαν, κυριολεκτικά, καθίζηση. Συνολικά κατά το 2009 οι αγορές κατοικιών από ξένους ανήλθαν σε 1.761 ακίνητα, έναντι 6.636 στο 2008. Υπήρξε δηλαδή μια πτώση της τάξης του 73,5%. Οι μειώσεις των τιμών ακινήτων στις οποίες προέβησαν οι κατασκευαστές, οι οποίες σε ορισμένες περιοχές υπερέβησαν και το 20% δεν κατάφεραν να αναθερμάνουν την αγορά. Οι μεγαλύτερες μειώσεις κατεγράφησαν στις επαρχίες της Αμμοχώστου (-80,6%) και της Λάρνακας (-80,4%).

Η διαχρονικά δυναμική συνεισφορά του τριτογενούς τομέα στο ΑΕΠ συνεχίστηκε και το 2009 και το ποσοστό του στην διαμόρφωση του ΑΕΠ αγγίζει το 80%. Όπως είναι φυσικό, ο τριτογενής τομέας δοκιμάστηκε σκληρά από την οικονομική κρίση και ιδιαίτερα από την πτώση του τουρισμού με αποτέλεσμα να συρρικνωθεί κατά 5,6% έναντι του 2008. Ο υποτομέας του χονδρικού και λιανικού εμπορίου συρρικνώθηκε κατά 6,3% έναντι αύξησης 6,5% το 2008, καταγράφοντας την χειρότερη επίδοση της τελευταίας δεκαετίας. Ο κλάδος της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, που έχει μεγάλη συμμετοχή στο μερίδιο του ΑΕΠ που παράγει ο τριτογενής τομέας, παρά τα προβλήματα που προαναφέραμε σχετικά με τις πωλήσεις ακινήτων σε αλλοδαπούς, παρουσίασε οριακή πτώση. Ο υποτομέας των ξενοδοχείων και μονάδων εστίασης παρουσίασε για δεύτερη συνεχή χρονιά αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 7,0%, έναντι -3,4% κατά το 2008. Ο υποτομέας μεταφορών και επικοινωνιών συρρικνώθηκε, επίσης, κατά 5,4%, έναντι αύξησης 1,4% στο 2008. Ο υποτομέας των ενδιάμεσων χρηματοπιστωτικών εργασιών συνέχισε την ανοδική του πορεία, με βραδύτερους όμως ρυθμούς και κατέγραψε αύξηση 4,9%, σε σύγκριση με 6,0% στο 2008 και 10,3% στο 2007. Θετική ανάπτυξη σημειώθηκε σε υποτομείς, όπου υπάρχει μεγάλη κρατική παρέμβαση όπως, Δημόσια Διοίκηση, Παιδεία, Υγεία, Άμυνα και Κοινωνική Μέριμνα.

Οι εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στον τριτογενή τομέα είναι άμεσα συνδεδεμένες με την σταθερή κυβερνητική πολιτική που στοχεύει στην μετεξέλιξη και ανάδειξη της Κύπρου σε διεθνές επιχειρηματικό κέντρο παροχής υπηρεσιών υψηλού επιπέδου. Η προσπάθεια αυτή συνδυάζεται με τη βελτίωση και επέκταση των υποδομών της χώρας και υπάρχουν πολλά προγράμματα σε εξέλιξη για τον εκσυγχρονισμό των λιμανιών, τη βελτίωση των συγκοινωνιών, την πάταξη της γραφειοκρατίας, τη δημιουργία ενεργειακού κέντρου και τερματικού σταθμού φυσικού αερίου, τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, την απασχόληση του αλλοδαπού εργατικού δυναμικού και πολλά άλλα. Τα μεγάλα έργα κατασκευής των τερματικών σταθμών στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου, που ήδη ετέθησαν σε λειτουργία, βελτίωσαν την εικόνα της χώρας σε πολλά επίπεδα και ιδιαίτερα στον τομέα του τουρισμού.

B - VII. Επιτόκια - Πιστωτική Επέκταση

Το 2009 τα επιτόκια των νέων δανείων και των νέων καταθέσεων προς μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις και νοικοκυρά κατέγραψαν μείωση στην Κύπρο, όπως εξ άλλου συνέβη και στη ζώνη του ευρώ, ως αποτέλεσμα της χαλαρής νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, αλλά και της σταδιακής ομαλοποίησης της αγοράς. Όμως η μείωση στα εγχώρια επιτόκια, καταθέσεων και χορηγήσεων, υπολείπονταν της μείωσης των αντιστοίχων επιτοκίων της ζώνης του ευρώ. Αυτό αποδόθηκε στον έντονο ανταγωνισμό μεταξύ των Συνεργατικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων και των εμπορικών τραπεζών για άντληση καταθέσεων, με στόχο την αύξηση της ρευστότητάς των.

Το μέσο δανειστικό επιτόκιο για νέα δάνεια σε μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις και μέχρι του ποσού του 1 εκατομ. €, μειώθηκε από 7,20% τον Ιανουάριο του 2009 στο 6,00% στο τέλος του έτους. Το αντίστοιχο επιτόκιο στην ζώνη του ευρώ κυμάνθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα και έκλεισε στο τέλος του έτους στο 3,27% από το 4,73% που ήταν τον Ιανουάριο του 2009. Το μέσο επιτόκιο για ίδιας μορφής δάνεια και για ποσά άνω του 1 εκατομ. € έκλεισε τον Δεκέμβριο στο 5,47%, ενώ το αντίστοιχο της ευρωζώνης στο 2,18%.

Το μέσο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων προς νοικοκυριά μειώθηκε στο 5,00% στο τέλος του έτους, από το 6,69% τον Ιανουάριο του 2009. Το αντίστοιχο επιτόκιο στην ευρωζώνη κατέληξε στο τέλος του έτους στο 2,71% και με τον τρόπο αυτό διατηρήθηκε μια ψαλίδα 229 μονάδων βάσης έναντι του Κυπριακού. Σημειώνεται ότι στο τέλος του 2008 η αντίστοιχη ψαλίδα ανήλθε στις 147 μονάδες βάσης, δηλαδή εντός του 2009 η ψαλίδα μεταξύ στεγαστικών επιτοκίων Κύπρου και ευρωζώνης διευρύνθηκε κατά 82 μονάδες βάσης.

Το μέσο επιτόκιο προς τα νοικοκυριά για καταναλωτικούς σκοπούς μειώθηκε ελαφρά, κατά 94 μονάδες βάσης και έκλεισε στο τέλος του έτους στο 7,00%. Το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο στη ζώνη του ευρώ κατέγραψε μεγάλες διακυμάνσεις και ενώ στην αρχή του έτους ήταν υψηλότερο από το Κυπριακό, έκλεισε στο τέλος του έτους στο 6,42%, δηλαδή 58 μονάδες βάσης χαμηλότερα από το Κυπριακό.

Σε ό,τι αφορά τα καταθετικά επιτόκια, αυτά κινήθηκαν επίσης καθοδικά και το μέσο επιτόκιο νέων καταθέσεων προθεσμίας μέχρι ένα χρόνο, από μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις, μειώθηκε από 5,07% τον Ιανουάριο του 2009, στο 2,86% στο τέλος του έτους. Το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο καταθέσεων ιδιωτών κατέγραψε παράλληλη πορεία και μειώθηκε από το 6,15% τον Ιανουάριο του 2009 στο 4,13% στο τέλος του έτους. Στην ευρωζώνη τα προαναφερθέντα επιτόκια κινήθηκαν σε χαμηλότερα επίπεδα, ήτοι 3,28% και 1,67% αντίστοιχα.

Οι σημαντικές διαφορές των δανειστικών επιτοκίων μεταξύ Κύπρου και ευρωζώνης προκάλεσαν την αντίδραση των επιχειρηματικών ενώσεων και φορέων, οι οποίοι ζήτησαν κατ' επανάληψη την παρέμβαση του Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου και της Κυβέρνησης για να λειτουργήσει και στην Κύπρο ο μηχανισμός μετάδοσης της νομισματικής πολιτικής του Ευρωσυστήματος, πράγμα που θα είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των επιτοκίων και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της Κυπριακής οικονομίας. Τελικά, παρά τις όποιες παρεμβάσεις, το αποτέλεσμα ήταν πενιχρό. Πολλοί κατηγορήσαν τις τράπεζες για κερδοσκοπική πολιτική, ανάμεσά τους και κυβερνητικοί αξιωματούχοι, άλλοι δε, τον οξύ ανταγωνισμό μεταξύ Συνεργατικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων και εμπορικών τραπεζών, σε συνδυασμό με την έλλειψη κοινής εποπτείας, πράγματα που δεν συμβάλλουν στην δημιουργία συνθηκών που θα οδηγήσουν, σταδιακά, σε χαμηλότερα επιτόκια.

Οι αρνητικές διεθνείς οικονομικές συγκυρίες και τα υψηλά επιτόκια επηρέασαν, αναπόφευκτα και την πιστωτική επέκταση. Μετά από μια έντονη ανοδική πορεία που διήρκησε μέχρι τα μέσα του 2008, ο ρυθμός της πιστωτικής επέκτασης επιβραδύνθηκε έντονα σε όλη την διάρκεια του 2009. Πιο συγκεκριμένα ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης της πιστωτικής επέκτασης προς τον ιδιωτικό τομέα ανήλθε στο 8,4% τον Δεκέμβριο του 2009, σε σύγκριση με 19,5% τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους. Ο ετήσιος ρυθμός μεγέθυνσης των δανείων σε μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις παρουσίασε επιβράδυνση στο 9,3% τον Δεκέμβριο του 2009 σε σύγκριση με 22,7% τον αντίστοιχο μήνα του 2008.

Ο ετήσιος ρυθμός επέκτασης των δανείων σε εγχώρια νοικοκυριά παρουσίασε, επίσης, έντονη επιβράδυνση, φθάνοντας στο 8,8% τον Δεκέμβριο του 2009, έναντι 17,6% τον αντίστοιχο μήνα του 2008. Η κατανομή των δανείων με βάση τον σκοπό του δανείου φανερώνει ότι και οι τρεις υποκατηγορίες παρουσίασαν έντονη επιβράδυνση στους ρυθμούς μεγέθυνσης, με την κατηγορία των στεγαστικών δανείων να καταγράφει την σημαντικότερη επιβράδυνση. Πιο συγκεκριμένα, τα εν λόγω δάνεια κατέγραψαν ετήσια άνοδο 11,5% τον Δεκέμβριο του 2009, σε σύγκριση με 22,2% τον αντίστοιχο μήνα του 2008. Τα δάνεια για καταναλωτικούς σκοπούς παρουσίασαν άνοδο κατά το 2009 της τάξης του 7,5% σε σύγκριση με άνοδο 13,9% το προηγούμενο έτος και τα λοιπά δάνεια αυξήθηκαν κατά 5,7% σε σύγκριση με αύξηση κατά 14,4% που σημείωσαν κατά το 2008.

Το 50,4% του συνόλου των δανείων που χορήγησαν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προς εγχώρια νοικοκυριά εμπίπτουν στην κατηγορία των στεγαστικών δανείων, το 23,1% στην κατηγορία των καταναλωτικών και το υπόλοιπο ποσοστό του 26,5% στην κατηγορία των λοιπών δανείων. Όσον αφορά την κατανομή των χορηγήσεων για επιχειρηματικούς σκοπούς, ο τομέας της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας εξακολουθεί να καταλαμβάνει το μεγαλύτερο ποσοστό με 24,4% και ακολουθούν το εμπόριο (χονδρικό/λιανικό) 8,8%, τα ξενοδοχεία/εστιατόρια 4,6% και η μεταποίηση 3,6%.

B - VIII. Ενέργεια

Το ενεργειακό ζήτημα επηρεάζει σε ιδιαίτερα μεγάλο βαθμό τις οικονομικές εξελίξεις στην Κύπρο και η επίλυση του αποτελεί άμεση προτεραιότητα για την Κυπριακή κυβέρνηση. Η ενεργειακή πολιτική της Κύπρου βασίζεται σε τέσσερις βασικές συνιστώσες.

Η πρώτη συνιστώσα αφορά στην δημιουργία Εθνικού Ενεργειακού Κέντρου, ενός έργου που θα περιλαμβάνει τερματικό σταθμό απούγροποίησης φυσικού αερίου και τερματικό σταθμό αποθήκευσης πετρελαιοειδών. Το έργο θα κοστίσει 1,1 δις Ευρώ και θα περατωθεί δύο χρόνια μετά την υπογραφή της σχετικής σύμβασης.

Σύμφωνα με σχετική απόφαση του υπουργικού συμβουλίου οι διεργασίες για την έλευση του φυσικού αερίου βρίσκονται πλέον σε πλήρη εξέλιξη. Η σημασία της έλευσης του φυσικού αερίου έχει τεράστια σημασία για την οικονομική ανάπτυξη της Κύπρου, αφού θα καθορίσει την ενεργειακή πολιτική της χώρας, πράγμα που θα έχει σημαντικές προεκτάσεις στο σύνολο της οικονομίας. Ο τομέας της ενέργειας χαρακτηρίζεται από την υψηλή εξάρτηση από εισαγόμενες πηγές ενέργειας, την έντονη κυριαρχία του πετρελαίου στο ενεργειακό ισοζύγιο, την ταχεία αύξηση της ενεργειακής ζήτησης, τις δυσκολίες διασύνδεσης με τα ευρωπαϊκά δίκτυα και τον σχετικά χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.

Ο τερματικός σταθμός εισαγωγής και αποϋγροποίησης του φυσικού αερίου προγραμματίζεται να ανεγερθεί στην περιοχή Βασιλικού (30 χλμ. δυτικά της Λάρνακας), όπου βρίσκεται ο νέος ηλεκτροπαραγωγικός σταθμός της Αρχής Ηλεκτρισμού Κύπρου, η οποία θα έχει, επίσης, την ευθύνη κατασκευής του τερματικού σταθμού. Το φυσικό αέριο θα χρησιμοποιείται κυρίως στην ηλεκτροπαραγωγή και ο καθορισμός των εισαγομένων ποσοτήτων θα καθορίζεται βάσει των προβλέψεων ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας. Ήδη, ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Φυσικού Αερίου (ΔΕΦΑ), η οποία θα διαχειρίζεται όλα τα ζητήματα που σχετίζονται με την εισαγωγή, εκμετάλλευση, διανομή, κλπ., του φυσικού αερίου. Μέτοχοι στην ΔΕΦΑ, θα είναι το Δημόσιο με ποσοστό 56% και η Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου με 44%.

Η ΔΕΦΑ ευελπιστεί ότι θα είναι σε θέση να προμηθεύει την Κυπριακή αγορά με φυσικό αέριο μέχρι το 2014. Οι διαπραγματεύσεις για την επιλογή του παρόχου έχουν ξεκινήσει, σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα και στην τελική φάση επιλογής μετέχουν οι εξής πολυεθνικές εταιρείες: **Shell International Trading Middle East, BG LNG Trading, BP Gas Marketing και Exxon Mobil**. Η συμφωνία μεταξύ ΔΕΦΑ και παρόχου αναμένεται να είναι ύψους 10 δις ευρώ, δηλαδή ίση με το 58% του ΑΕΠ και θα έχει την κάλυψη του Δημοσίου.

Η περιοχή Βασιλικού στην οποία θα κατασκευαστούν και οι εγκαταστάσεις του νέου τερματικού σταθμού εισαγωγής και αποθήκευσης πετρελαιοειδών, θα αποτελεί στο εξής το Ενεργειακό Κέντρο Κύπρου. Η Κύπρος έχει συμβατική υποχρέωση προς την Ε.Ε. να διατηρεί, από 01-01-2008, ενεργειακά αποθέματα που να ισοδυναμούν με 90 ημέρες μέσης κατανάλωσης. Οι αναμενόμενες ποσότητες που θα φιλοξενήσει το ενεργειακό κέντρο περιλαμβάνουν 130.000 Μ.Τ. λευκών προϊόντων (βενζίνη κ.α), 15.000 Μ.Τ. υγραερίου (LPG) και 15.000 Μ.Τ. ασφάλτου, ως λειτουργικά αποθέματα και 700.000 Μ.Τ. λευκών προϊόντων για στρατηγικά αποθέματα. Σήμερα, μέρος των ενεργειακών αποθεμάτων της Κύπρου, αποθηκεύεται στην Ελλάδα, βάσει σχετικής σύμβασης. Η ανέγερση του τερματικού των πετρελαιοειδών θα γίνει με την μέθοδο της αυτοχρηματοδότησης BOT. Σημειώνουμε ότι σήμερα όλα τα παράγωγα πετρελαίου είναι εισαγόμενα. αφού η Κύπρος δεν έχει διυλιστήριο. Το Κυπριακό Διυλιστήριο Πετρελαίου διέκοψε την λειτουργία του στις 22/04/2004 και οι εγκαταστάσεις έχουν μετατραπεί σε αποθηκευτικούς χώρους πετρελαιοειδών.

Η δεύτερη συνιστώσα της ενεργειακής πολιτικής αφορά στην ολοκλήρωση απελευθέρωσης της αγοράς ενέργειας, που θα δημιουργήσει ένα ελκυστικό περιβάλλον για την ενίσχυση των ιδιωτικών ενεργειακών επενδύσεων. Ήδη από 1/1/2009, έχει απελευθερωθεί το 35% της αγοράς της ηλεκτρικής ενέργειας.

Η τρίτη συνιστώσα είναι η ενίσχυση της διείσδυσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ενεργειακό ισοζύγιο της χώρας. Σήμερα οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας συμμετέχουν μόνον με 5,0% περίπου στο ενεργειακό ισοζύγιο της Κύπρου. Η ενέργεια αυτή παράγεται κατά 65% από ηλιακά ενεργειακά συστήματα, ενώ αύξηση παρουσιάζει και η παραγωγή ενέργειας από βιομάζα.

Τέλος, η τέταρτη συνιστώσα της ενεργειακής πολιτικής της Κύπρου, αφορά το ζήτημα της εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων, στον υποθαλάσσιο χώρο της Νήσου. Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει ανακοινώσει τον 1^ο γύρο αδειοδοτήσεων για την χορήγηση αδειών έρευνας υδρογονανθράκων και ακολούθως εκμετάλλευσής τους, στην περίπτωση ανακάλυψης οικονομικά εκμεταλλεύσιμων αποθεμάτων σε έντεκα (11) από τα 13 προς διερεύνηση πεδία, εντός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) της Δημοκρατίας. Μέχρι στιγμής υπάρχει η αδειοδότηση του πεδίου αριθμός (12), η οποία έχει κατακυρωθεί στην αμερικάνικη εταιρεία **Noble Energy** και αναμένεται να αρχίσουν σύντομα οι σχετικές έρευνες. Σημειώνουμε ότι το πεδίο 12 συνορεύει με πεδίο που ανήκει στην αποκλειστική οικονομική ζώνη του Ισραήλ και στο οποίο, η

προαναφερόμενη εταιρεία έχει εντοπίσει σημαντικές ποσότητες υδρογονανθράκων, πράγμα που, θεωρητικά, αυξάνει τις προοπτικές εντοπισμού υδρογονανθράκων και στο πεδίο που βρίσκεται εντός της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας.

B - IX. Ναυτιλία

Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση λειτούργησε, καταλυτικά, στην αναβάθμιση του Κυπριακού Νηολογίου, καθώς επίσης και στην είσοδο της Κυπριακής σημαίας στην Λευκή Λίστα του Μνημονίου των Παρισίων και του Τόκυο, με αποτέλεσμα την εξέλιξη της Κύπρου σε πλήρες ναυτιλιακό κέντρο. Το Κυπριακό Νηολόγιο βρίσκεται σήμερα στη 10^η θέση του παγκόσμιου στόλου και την 3^η θέση του στόλου της Ε.Ε.25, με εγγεγραμμένα 1.802 πλοία ολικής χωρητικότητας 21 εκ. κόρων, που αντιπροσωπεύουν το 16% του συνόλου.

Η συνεισφορά της ναυτιλίας στην διαμόρφωση του ΑΕΠ, ανέρχεται εν μέσω οικονομικής κρίσης στο σημαντικό ποσοστό του 5%, που θεωρείται ένα από τα υψηλότερα στην Ε.Ε. Τα κρατικά έσοδα από τέλη εγγραφής, φόρους, κλπ., που καταβάλλουν οι ναυτιλιακές εταιρείες υπερβαίνουν τα 8 εκ. ευρώ ετησίως και οι άμεσα απασχολούμενοι στις χερσαίες εγκαταστάσεις των ναυτιλιακών εταιρειών ανέρχονται σε 4.000, ενώ πολλές άλλες θέσεις εργασίας έχουν δημιουργηθεί σε παράλληλες, με την ναυτιλία, δραστηριότητες.

Η Κύπρος έχει καταστεί πλέον, σε παγκόσμια κλίμακα, ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα διαχείρισης πλοίων και περισσότερες από 130 ναυτιλιακές εταιρείες διατηρούν μονάδες πλήρους δραστηριότητας. Η συντριπτική πλειοψηφία των εταιρειών αυτών έχει εγκατασταθεί στην πόλη της Λεμεσού και αρκετές από τις μεγαλύτερες, παγκοσμίως, ναυτιλιακές εταιρείες έχουν μεταφέρει τα Κεντρικά Γραφεία τους στην πόλη αυτή. Εκτιμάται ότι οι εγκατεστημένες στην Κύπρο ναυτιλιακές εταιρείες διαχειρίζονται σήμερα το 4% του παγκόσμιου στόλου, πράγμα που έχει πολλά οφέλη για την Κυπριακή οικονομία. Αξίζει να σημειωθεί ότι από το σύνολο των ναυτιλιακών εταιρειών που δραστηριοποιούνται στην Κύπρο, δηλαδή εταιρείες πλοιοκτησίας και διαχείρισης πλοίων, το 87% προέρχεται από τις χώρες της Ε.Ε.

Το 2009 χαρακτηρίστηκε από την θετική εξέλιξη της αφαίρεσης της «Κυπριακής Σημαίας» από την αποκαλούμενη “Target List” της Αμερικανικής Ακτοφυλακής (USCG), πράγμα που βελτιώνει σημαντικά την εικόνα της «Κυπριακής Σημαίας» στην ποντοπόρο ναυτιλία. Σε μια νεώτερη εξέλιξη, μετά από υποβολή σχετικού αιτήματος της Κύπρου προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η τελευταία ενέκρινε την φορολόγηση των ναυτιλιακών εταιρειών, που έχουν έδρα τους την Κύπρο, με βάση την χωρητικότητα του στόλου τους και όχι με βάση τα έσοδά τους. Αυτό σημαίνει φορολογική ελάφρυνση των ναυτιλιακών εταιρειών, πράγμα που αναμένεται να σηματοδοτήσει την κάθοδο και άλλων ναυτιλιακών εταιρειών στην Μεγαλόνησο, οι οποίες θα εκμεταλλευθούν τα πλεονεκτήματα της νέας φορολογικής ρύθμισης, η οποία είναι σύμφωνη με Ευρωπαϊκό Κεκτημένο.

B - X. Εξέλιξη Βασικών Οικονομικών Μεγεθών

Όπως προαναφέρθηκε, η οικονομία της Κύπρου μετά από ανοδική πορεία αρκετών ετών, που είχε ως επιστέγασμα την ένταξη της χώρας στην Ε.Ε. και την υιοθέτηση του ευρώ, εισήλθε, με καθυστέρηση αρκετών μηνών, σε ύφεση, που έγινε ιδιαίτερα αισθητή κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2009. Η μεγάλη εμπιστοσύνη στις αντοχές της οικονομίας και στο υγιές τραπεζικό σύστημα, δημιούργησαν κατ' αρχήν, υψηλές

προσδοκίες ότι η Κύπρος θα ξεπερνούσε, σχεδόν αλώβητη, την διεθνή οικονομική κρίση. Η αντίληψη αυτή επικρατούσε σε μεγάλη μερίδα πολιτών, αλλά δυστυχώς και σε μερίδα κυβερνητικών αξιωματούχων που έχουν την ευθύνη για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής, με αποτέλεσμα να μην ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης, παρά τις έγκαιρες και έντονες προειδοποιήσεις των παραγωγικών φορέων, κυρίως του Κυπριακού Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου (ΚΕΒΕ) και της Ομοσπονδίας Εργοδοτών & Βιομηχάνων (ΟΕΒ).

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Β - 10
ΕΞΕΛΙΞΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ
(Εκατομμύρια ευρώ – τρέχουσες τιμές)

	2006	2007	2008	2009
Α.Ε.Π.	14.435,2	15.879,1	17.247,7	16.946,5
Μεταβολή % *	4,1	5,1	3,6	- 1,7
ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ	18.538	20.118	21.643	20.993
Μεταβολή %	5,5	8,5	7,6	- 3,0
ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ	6.271,1	6.693,6	7.345,7	7.861,1
Μεταβολή %	6,9	6,7	9,7	7,0
ΔΗΜ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ (% ΑΕΠ)	- 1,2	3,4	0,9	- 6,1
ΔΗΜ. ΧΡΕΟΣ	9.330,9	9.261,5	8.346,0	9.526,3
% ΑΕΠ	64,6	59,4	48,4	56,2
ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ ***%	2,2	2,2	4,4	0,2
ΑΝΕΡΓΙΑ %	4,5	4,3	3,7	5,3
ΙΣΟΖ. ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ % ΑΕΠ	- 7,0	- 11,7	- 17,7	- 8,5
ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΗΝ ΑΕΠ ΣΕ ΜΟΝ. ΑΓΟΡ. ΑΞΙΑΣ (PPS) - (ΕΕ27=100)	90,7	93,6	95,8	98,3

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου – Eurostat

(*) σε σταθερές τιμές 2005
(**) εναρμονισμένος πληθωρισμός

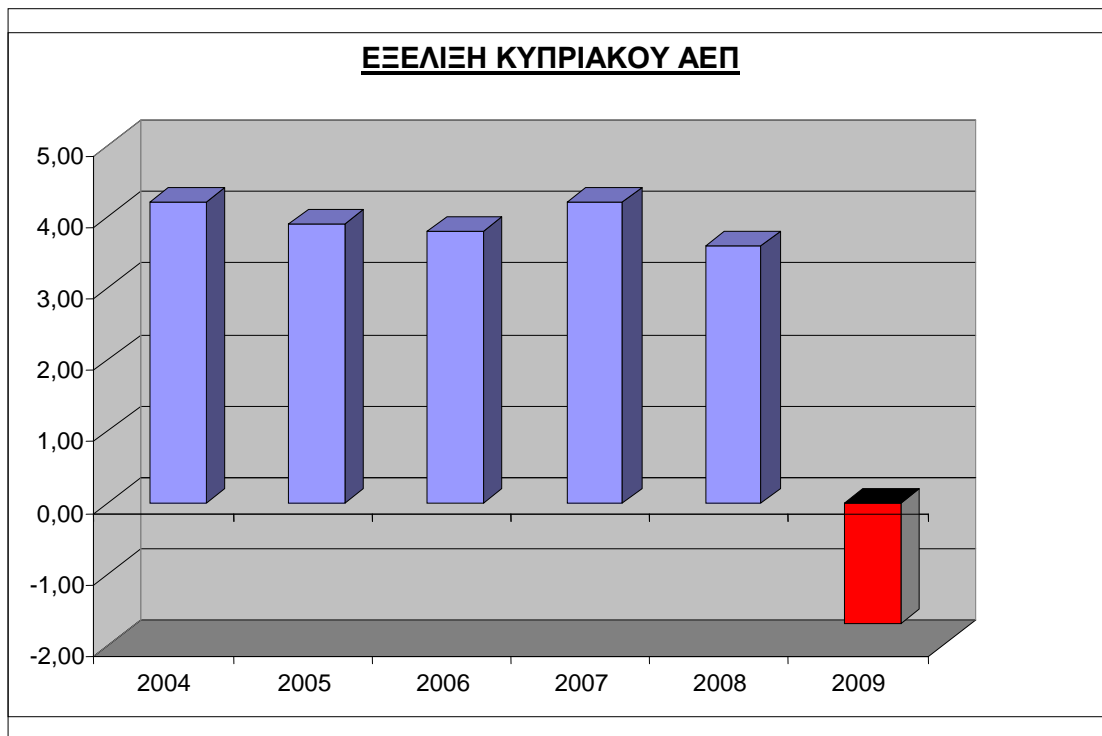
Β - XI. Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Από την ανάλυση του Πίνακα Β-10 προκύπτει ότι η οικονομία της Κύπρου σημείωνε σημαντικούς ρυθμούς, που κατά την τελευταία τριετία υπερέβαιναν, κατά μέσο όρο, το 4,0%. Οι ρυθμοί ανάπτυξης της Κυπριακής οικονομίας ήσαν υψηλότεροι από αυτούς της ευρωζώνης και πλησίαζαν κατά πολύ τους ρυθμούς ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας. Όπως προαναφέρθηκε η οικονομική ύφεση ήταν ιδιαίτερα έντονη στο δεύτερο εξάμηνο του 2009, αν και το ΑΕΠ είχε αρχίσει να παρουσιάζει αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης από το τέταρτο τρίμηνο του 2008. Για το 2009 το ΑΕΠ συρρικνώθηκε κατά 1,7%, σε σταθερές τιμές του 2005 και αυτό συμβαίνει για πρώτη φορά μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Σε απόλυτες τιμές το ΑΕΠ ανήλθε σε 16.946,5 εκατομ. ευρώ, έναντι 17.247,7 εκατομ. ευρώ στο 2008. Η σημειωθείσα

επιβράδυνση στον ρυθμό ανάπτυξης για το 2009, οφείλεται στην γενικότερη οικονομική ύφεση, αλλά ο τομέας των κατασκευών και ο τουρισμός είχαν τις δυσμενέστερες επιπτώσεις για τον αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 11

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

B - XII. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

Η δυναμική ανάπτυξη της Κυπριακής οικονομίας αντικατοπτρίζεται, ως είναι φυσικό και στην αύξηση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ, το οποίο αυξήθηκε το 2008 κατά 7,6% και έφθασε τα 21.643 Ευρώ. Η αύξηση στα έτη 2006 και 2007 ήταν 5,5% και 8,5% αντιστοίχως. Κατά το 2009 το κατά κεφαλήν εισόδημα συρρικνώθηκε, για πρώτη φορά, κατά 3,0%, ως φυσικό επακόλουθο της συρρίκνωσης του ΑΕΠ και μειώθηκε στα 20.993 ευρώ. Σύμφωνα με τα στοιχεία της EUROSTAT το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της Κύπρου σε μονάδες αγοραστικής αξίας (PPS) ανήλθε κατά το 2007 σε 90,8% της ΕΕ27, ενώ στο 2008 υπολογίσθηκε σε 94,6% και 98,3% στο 2009, πράγμα που σημαίνει ότι παραμένει υψηλότερο αυτού των περισσότερων νέων κρατών - μελών Ε.Ε.

B - XIII. Προϋπολογισμός

Ο κρατικός προϋπολογισμός του 2009 αυξήθηκε κατά 10,6% και ανήλθε σε 7.375 εκατομ. ευρώ. Κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού ελήφθησαν υπόψη το Αναθεωρημένο Πρόγραμμα Σύγκλισης 2005-2009, οι πρόνοιες του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το οποίο το διαρθρωτικό δημοσιονομικό έλλειμμα θα πρέπει να βελτιώνεται ετήσια τουλάχιστον κατά 0,5% μέχρι το 2009 και το δημόσιο χρέος να τοποθετηθεί σε πτωτική πορεία για να περιορισθεί γύρω στο 45% του ΑΕΠ μέχρι το τέλος του 2009.

Στον προϋπολογισμό του 2009 έγινε συνειδητή προσπάθεια ανακατανομής των δαπανών μεταξύ των υπουργείων με βάση τις προτεραιότητες πολιτικής της κυβέρνησης. Κατά συνέπεια τα υπουργεία που δραστηριοποιούνται κυρίως στους τομείς της υγείας, παιδείας, κοινωνικής προστασίας, οδικής ασφάλειας και ενέργειας, έλαβαν μεγαλύτερες, συγκριτικά αυξήσεις από τα άλλα υπουργεία. Οι δαπάνες για κοινωνικές παροχές αυξήθηκαν κατά 25,1%, με στόχο να ενισχυθούν οι οικονομικά ασθενέστερες κοινωνικές ομάδες και οι αναπτυξιακές δαπάνες κατά 16,2%, ενώ οι δαπάνες για έργα που βρίσκονται υπό κατασκευή αυξήθηκαν κατά 19,1%.

Οι μεγαλύτερες αυξήσεις για αναπτυξιακές δαπάνες δόθηκαν στα Υπουργεία: Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης (271,9%), Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας & Τουρισμού (149,8%), Υπουργείο Υγείας (77,8%) και Υπουργείο Εσωτερικών (57,4%). Οι μεγαλύτερες αυξήσεις για τακτικές και πάγιες δαπάνες δόθηκαν στα Υπουργεία: Εξωτερικών (25,3%), Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος (25,3%), Υγείας (16,4%), Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (6,2%) και Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (12,6%)

Η κατάθεση του συγκεκριμένου προϋπολογισμού είχε ως βασική φιλοσοφία την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών και βασικούς στόχους την διατήρηση οριακού το πλεονασματικού δημοσιονομικού ισοζυγίου ή παρουσίαση μικρού ελλείμματος, την δραστική μείωση του πληθωρισμού τον περιορισμό του δημοσίου χρέους κάτω από το 50,0% του ΑΕΠ, μέχρι το τέλος του 2009. Τελικά αρκετοί στόχοι δεν επιτεύχθηκαν.

B - IVX. Δημοσιονομικό Ισοζύγιο

Το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Κύπρου ήταν για πολλά χρόνια ελλειμματικό, αλλά η ασκηθείσα οικονομική πολιτική, εν όψει της ένταξης στην ΟΝΕ είχε θετικά αποτελέσματα και έτσι το έλλειμμα μειώθηκε από 4,1% του ΑΕΠ που ήταν το 2004, σε 2,4% το 2005 και σε 1,2% το 2006. Η πολιτική αυτή συνεχίστηκε και το 2007 με στόχο την περαιτέρω μείωσή του, έστω κατά 0,5%, όπως άλλωστε προβλέπεται και στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Τα αποτελέσματα της πολιτικής αυτής ξεπέρασαν κάθε προσδοκία, αφού στο 2007 το έλλειμμα του δημοσιονομικού ισοζυγίου όχι μόνον εξαλείφθηκε, αλλά μετατράπηκε σε πλεόνασμα 3,4% επί του ΑΕΠ και σε 0,9% στο 2008, που έδωσε πολλά περιθώρια στην κυβέρνηση για ευέλικτες κινήσεις που σχετίζονται με την μείωση του δημοσίου χρέους, την ενίσχυση των οικονομικά ασθενέστερων πολιτών, κλπ. Η κυβέρνηση του Προέδρου κ. Δ. Χριστόφια, που ανέλαβε την διακυβέρνηση της χώρας τον Φεβρουάριο του 2008, βρέθηκε προ ενός προϋπολογισμού που είχε ψηφισθεί πριν λίγους μήνες, συνέχισε να ασκεί την οικονομική πολιτική της για το υπόλοιπο του οικονομικού έτους βάσει του εγκριθέντος προϋπολογισμού, χωρίς ριζικές αλλαγές που θα μπορούσαν να επηρεάσουν την εικόνα του δημοσιονομικού ισοζυγίου.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 12 **ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟΥ ΙΣΟΖΥΓΙΟΥ**

Έτος	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Σε εκ. €	-763,2	-515,6	-325,5	-172,5	537,4	157,6	-1.028,7
% ΑΕΠ	- 6,5	- 4,1	- 2,4	- 1,2	3,4	0,9	- 6,1

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

(*) Προσωρινά στοιχεία

Το 2009 που είναι η πρώτη χρονιά που η παρούσα Κυβέρνηση είχε την απόλυτη ευθύνη για τον σχεδιασμό της οικονομίας και την εκτέλεση του προϋπολογισμού, το δημοσιονομικό ισοζύγιο παρουσίασε έλλειμμα της τάξης του 6,1%, παρά τις αρχικές προβλέψεις.

Τα έσοδα (εξαιρουμένων των χρηματοδοτικών εσόδων), μετά την αναθεώρηση που έγινε στην διάρκεια του έτους, ανήλθαν, σύμφωνα με προσωρινά στοιχεία, στα 6.017,8 εκατ. ευρώ, δηλαδή σημείωσαν μείωση ύψους 12,7%. Πιο αναλυτικά, τα έσοδα από τους άμεσους φόρους μειώθηκαν κατά 16,1%. Όμως τα έσοδα από τους άμεσους φόρους των μισθωτών αυξήθηκαν κατά 10,4%, ενώ τα έσοδα από άμεσους φόρους των αυτοαπασχολούμενων και των εταιρειών μειώθηκαν κατά 2,0% και κατά 10,5% αντίστοιχα. Τα έσοδα από έμμεσους φόρους μειώθηκαν κατά 14,4%, του Φ.Π.Α. κατά 13,4% και των εισαγωγικών δασμών κατά 39,2% λόγω της δραστηκής μείωσης των εισαγωγών αγαθών από τρίτες χώρες, κατά 34,0%. Τέλος, τα έσοδα από φόρους κεφαλαιουχικών κερδών μειώθηκαν κατά 75,4% και από φόρους ακίνητης περιουσίας κατά 8,3%.

Οι δημόσιες δαπάνες αυξήθηκαν κατά 4,5%, σύμφωνα με πραγματικά στοιχεία και όχι τις προβλέψεις του προϋπολογισμού, στο υπό επισκόπηση έτος και ανήλθαν 7.108,7 εκ. ευρώ. Οι δαπάνες για την καταβολή συντάξεων και μισθών σε υπαλλήλους του δημόσιου τομέα αποτέλεσαν το 29,4% των συνολικών δαπανών, πράγμα που εξακολουθεί να λειτουργεί ανασταλτικά για την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών και έχει επισημανθεί από τους διεθνείς οργανισμούς (ΔΝΤ, Παγκόσμια Τράπεζα). Το πρόβλημα αντιμετωπίζεται ήπια από το Υπουργείο Οικονομικών και εντός τριών ετών οι συγκεκριμένες δαπάνες έχουν μειωθεί, ως ποσοστό, επί των συνολικών δαπανών κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι ποσοστό 15,7%, επί του συνόλου των δαπανών, διατέθηκε για λειτουργικές δαπάνες του κράτους, 13,8% για κοινωνικές παροχές, 7,4% για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους και 10,8% για έργα υπό κατασκευή.

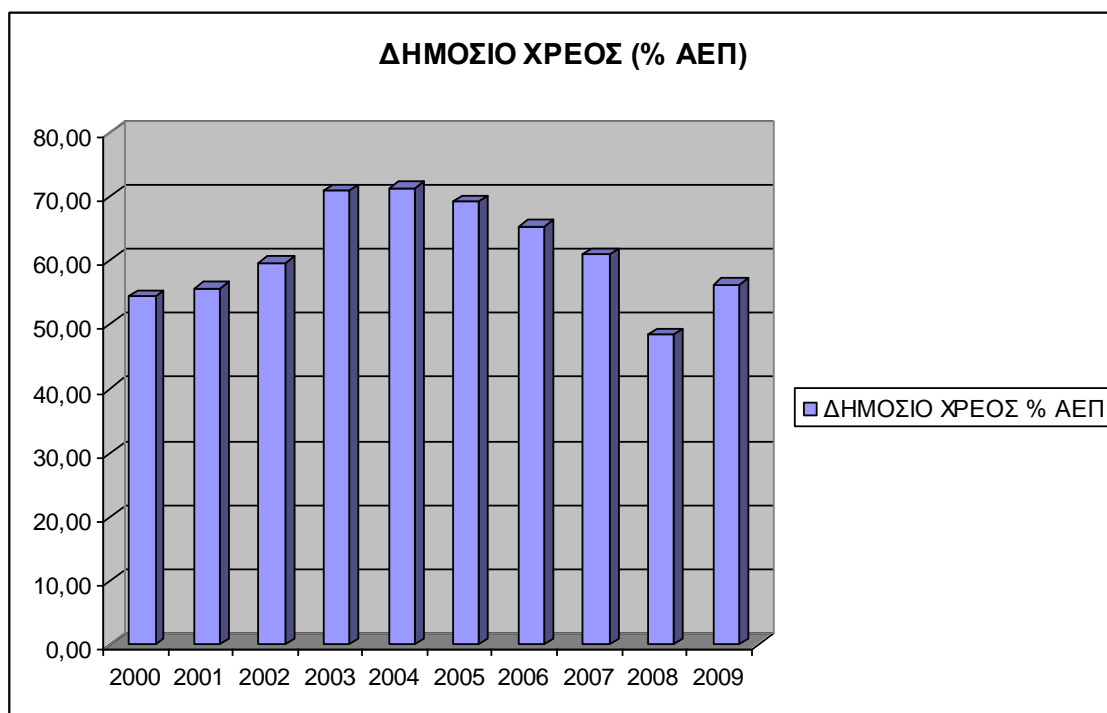
B - XV. Δημόσιο Χρέος

Η Κύπρος, στις αρχές Δεκεμβρίου 2007, ως επικείμενο μέλος της ζώνης του Ευρώ, κατέθεσε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το πρώτο Πρόγραμμα Σταθερότητας (ΠΣ) για τα έτη 2007-2011. Κύριοι άξονες της οικονομικής πολιτικής που περιλαμβάνονταν στο ΠΣ ήταν η εμπέδωση συνθηκών οικονομικής σταθερότητας, με την συνέχιση των διαρθρωτικών αλλαγών για την στήριξη και την τόνωση της ανάπτυξης, διατήρηση πλεονάσματος ή εμφάνιση ελάχιστου ελλείμματος στο δημοσιονομικό ισοζύγιο και σημαντική μείωση του δημοσίου χρέους. Στην ουσία, το Πρόγραμμα Σταθερότητας έθετε τις βάσεις για την διασφάλιση της μακροοικονομικής σταθερότητας, δικαιότερης κατανομής του εθνικού εισοδήματος και της συνεχούς βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών. Το Πρόγραμμα Σταθερότητας αξιολογήθηκε θετικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι πρόνοιές του χαρακτηρίστηκαν ως απόλυτα ρεαλιστικές και εφικτές. Εν τούτοις, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε την αξιοποίηση των εκτάκτων εσόδων για περαιτέρω μείωση του δημοσίου χρέους και όχι για την διενέργεια δαπανών και παράλληλα κάλεσε την Κύπρο να προβεί σε μεταρρυθμίσεις στα ταμεία κοινωνικών ασφαλίσεων και στον τομέα υγείας ούτως ώστε να διασφαλισθεί η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών.

Το Δημόσιο χρέος, εξαιρουμένου του ενδοκυβερνητικού χρέους, μειώθηκε κατά το 2008 στα 8.346 εκ. ευρώ, δηλαδή στο 49,3% του ΑΕΠ από το 59,4% που ήταν το 2007. Το 2009 το δημόσιο χρέος αυξήθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ, για πρώτη φορά μετά την ένταξη της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ανήλθε σε 9.526,3 εκατομ.

ευρώ ή στο 56,2% του ΑΕΠ. Το εσωτερικό χρέος, συμπεριλαμβανομένου του ενδοκυβερνητικού, ανήλθε στα 12.922,9 εκατ. ευρώ ή στο 76,3% του ΑΕΠ, από τα 12.595,0 εκατ. ευρώ ή 73,0% του ΑΕΠ που ήταν το 2008. Το εξωτερικό χρέος αποτελεί το 23,6% του συνολικού δημόσιου χρέους (συμπεριλαμβανομένου και του ενδοκυβερνητικού) και ανήλθε στα 3.984,5 εκατομ. ευρώ ή 23,5% του ΑΕΠ. Από το συνολικό εξωτερικό χρέος το 20,3% αφορά μακροπρόθεσμα δάνεια, το 64,0% ευρωπαϊκά μεσοπρόθεσμα γραμμάτια και 15,7% βραχυπρόθεσμα δάνεια, ενώ δεν υπάρχουν υποχρεώσεις της Κεντρικής Κυβέρνησης προς το Δ.Ν.Τ. Η δαπάνη, κατά το 2009, για την εξυπηρέτηση του δημόσιου χρέους ανήλθε σε 615,1 εκατομ. ευρώ, δηλαδή 7,4% του ΑΕΠ.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 13

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Β - XVI. Πληθωρισμός

Ο πληθωρισμός μειώθηκε στα χαμηλότερα επίπεδα από το 1965 και με βάση τον Εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΕΔΤΚ) μειώθηκε δραστικά, κατά το 2009, σε μόλις 0,2%, έναντι 4,4% στο 2008 και 2,2% στο 2007 και ήταν από τους χαμηλότερους που σημειώθηκαν στην ευρωζώνη, όπου σε ετήσια βάση ο πληθωρισμός ανήλθε σε 0,3%.

Κατά το 2009 αυξήθηκαν σημαντικά οι τιμές στους τομείς υγείας (6,5%), ξενοδοχείων/εστιατορίων (5,6%) εκπαίδευσης (5,3%), και τροφίμων/μη αλκοολούχων ποτών (3,7%). Στα τρόφιμα οι μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρήθηκαν στα φρούτα και λαχανικά, λόγω της παρατεταμένης, για τέσσερα συνεχή έτη, ανομβρίας που απέδωσε χαμηλή συγκομιδή σε όλα σχεδόν τα αγροτικά προϊόντα. Αυτό οδήγησε σε υψηλότερες τιμές των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων, αλλά και σε εισαγωγές για να ικανοποιηθεί η ζήτηση, που επιβαρύνονται με πρόσθετα κόστη, π.χ. μεταφοράς, δασμών (από τρίτες χώρες), κλπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 14
ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΥ

Έτος	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Ποσοστό	4,0	1,9	2,0	2,2	2,2	4,4	0,2

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 15

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

B - XVII. Ανεργία - Αγορά Εργασίας

Το εργατικό δυναμικό, δηλαδή οι απασχολούμενοι και οι άνεργοι, ανήλθαν στο τέλος του 2009 στα 407.542 άτομα (άνδρες 224.182 και γυναίκες 183.360) και ο αριθμός αυτός δεν περιλαμβάνει τους νεοεισερχόμενους στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό των ηλικιών 15-64 μετρήθηκε σε 74,6% του συνολικού πληθυσμού των ηλικιών αυτών. Το αντίστοιχο ποσοστό για τους άνδρες ήταν 82,5% και για τις γυναίκες 66,8%.

Ο αριθμός των απασχολούμενων ανήλθε σε 383.268 άτομα (άνδρες 210.451 και γυναίκες 172.817) και το ποσοστό απασχόλησης των ηλικιών 20-64 σε 75,7% (άνδρες 83,0% και γυναίκες 68,5%). Οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αποτελούν το 35% του συνόλου των απασχολούμενων και οι απόφοιτοι Λυκείου το 40%. Οι Κύπριοι απασχολούμενοι αποτελούν το 86% του συνολικού εργατικού δυναμικού και υπόλοιπο είναι αλλοδαποί, στους οποίους περιλαμβάνονται και οι πολίτες της Ε.Ε.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 16
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Τομέας	2005 %	2006 %	2007 %	2008 %	2009 %
Πρωτογενής	4,7	4,3	4,4	3,9	4,0
Δευτερογενής	24,1	22,6	22,5	23,0	21,8
Τριτογενής	71,2	73,1	73,1	73,1	74,2
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Μεταξύ 2004 και 2009 υπάρχει μια συνεχής μείωση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, με ανάλογη μετακίνηση του εργατικού δυναμικού στους άλλους τομείς. Ο τριτογενής τομέας αποδεικνύεται ιδιαίτερα παραγωγικός και είναι πολύ σημαντικός για την οικονομική ανάπτυξη της χώρας, αφού συγκεντρώνοντας το 74,2% των απασχολούμενων, συμμετέχει στην διαμόρφωση του ΑΕΠ με 79,3%. Κατά το 2009 το 91,4% των εργαζομένων είχε πλήρη απασχόληση και το υπόλοιπο 8,7% ήταν σε καθεστώς μερικής απασχόλησης. Από το σύνολο των απασχολούμενων το 80,1% ήταν μισθωτοί, από τους οποίους το 13,9% είχε προσωρινή εργασία. Ο μέσος όρος των κανονικών ωρών εργασίας την εβδομάδα στην κύρια εργασία, για τους εργαζόμενους με πλήρη απασχόληση, ήταν 40,9 ώρες και για τους εργαζόμενους με μερική απασχόληση 21,4 ώρες.

Κατά τα τελευταία χρόνια, με μοναδική εξαίρεση το 2005 η ανεργία κυμαινόταν σε χαμηλά επίπεδα και το 2008 υπολογίσθηκε 3,7%, πράγμα που σημαίνει ότι επρόκειτο ουσιαστικά για ανεργία «τριβής» και η κυπριακή οικονομία λειτουργούσε για μεγάλο διάστημα σε συνθήκες πλήρους απασχόλησης. Η δυναμική που παρατηρήθηκε στην αγορά εργασίας και η απασχόληση μεγάλου αριθμού ξένων εργατών, έχει συμβάλει σημαντικά στην αύξηση του ΑΕΠ, την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και σε κάποιο βαθμό στην συγκράτηση του πληθωρισμού, αφού οι ξένοι εργάτες βρίσκονται στο κατώτατο επίπεδο της μισθολογικής κλίμακας. Η εικόνα αυτή ανετράπη κατά το 2009 με δραματική αύξηση του αριθμού των ανέργων και τελικά η ανεργία μετρήθηκε, σε ετήσια βάση, στο τέλος του έτους σε 5,3%. Τον Δεκέμβριο του 2009 ο αριθμός των ανέργων ανήλθε σε 24.273 άτομα και η ανεργία σε 6,1%.

Σύμφωνα με σχετική έρευνα του 2009, η ανεργία πλήττει περισσότερο τους νέους 15-24 ετών, όπου έφθανε στο 16,5% του εργατικού δυναμικού των ηλικιών αυτών, χωρίς να παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ποσοστών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Σε ό,τι αφορά την διάρκεια της ανεργίας το 62,0%, του συνόλου των ανέργων, ήταν σε αναζήτηση εργασίας για περίοδο κάτω των έξι μηνών, το 25,7% για περίοδο 6-11 μήνες, ενώ εκείνοι που ήταν σε αναζήτηση εργασίας για περισσότερο από ένα χρόνο αποτελούσαν το 12,3% του συνόλου των ανέργων. Μια άλλη αρνητική εξέλιξη στον τομέα της απασχόλησης είναι η μεγάλη αύξηση του αριθμού των ανέργων πτυχιούχων ΑΕΙ που εντός του 2009 αυξήθηκαν κατά 52,0% περίπου και ανήλθαν σε 4.283 άτομα.

Οι εργαζόμενοι του ιδιωτικού τομέα απασχολούνται, κατά κανόνα, σε μικρές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν το 99,9% του συνόλου. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat το 40,2% των εργαζομένων απασχολείται σε επιχειρήσεις που έχουν 1-9 εργαζόμενους, το 44,1% σε επιχειρήσεις που έχουν κάτω των 250 εργαζομένων και τέλος μόνον το 15,7% απασχολείται στις μεγάλες επιχειρήσεις, δηλαδή αυτές που διαθέτουν περισσότερους από 250 εργαζόμενους, που ως ποσοστό είναι το χαμηλότερο στην ΕΕ των 27, όπου ο μέσος όρος ανέρχεται σε 33%.

Οι απολαβές των δημοσίων υπαλλήλων και πολλών χιλιάδων άλλων μισθωτών που καλύπτονται από τις συλλογικές συμβάσεις, αυξήθηκαν κατά 3,0% περίπου κατά το 2009. Πέραν αυτού οι μισθοί αυξάνονται και λόγω καταβολής της Αυτόματης Τιμαριθμικής Αναπροσαρμογής (ΑΤΑ), σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στις διατάξεις της που έχουν καθιερωθεί εδώ και αρκετά χρόνια. Οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων είναι ιδιαίτερα υψηλοί και για λόγους απλής σύγκρισης, θα μπορούσε να λεχθεί ότι σε γενικές γραμμές είναι υπερδιπλάσιοι των μισθών των Ελλήνων δημοσίων υπαλλήλων. Στο τέταρτο τρίμηνο του 2009, σύμφωνα με τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας, οι μέσες απολαβές των υπαλλήλων, δημοσίων και ιδιωτικών, ανήρχοντο σε 2.154 ευρώ (άνδρες 2.335 - γυναίκες 1.931)

Ο κατώτατος μισθός για το 2009 ορίσθηκε, με κυβερνητική απόφαση, στα 791 ευρώ για νεοπροσλαμβανόμενους και 843 ευρώ για όσους συμπλήρωσαν συνεχή εργασία έξι μηνών στον ίδιο εργοδότη. Οι ανωτέρω μισθοί ήταν υψηλότεροι από τους αντίστοιχους πολλών χωρών της Ε.Ε. (Ισπανία, Ελλάδα, Μάλτα, Πορτογαλία, κλπ). Η κατώτατη αμοιβή για τους ωρομίσθιους εργαζόμενους είναι 4,35 €/ώρα για τους νεοπροσλαμβανόμενους και 4,62 €/ώρα για όσους συμπλήρωσαν εργασία έξι μηνών στον ίδιο εργοδότη. Όμως στην Κύπρο οι διατάξεις περί κατώτατου μισθού ή ωρομισθίου καλύπτουν μόνον οκτώ επαγγέλματα, ως εξής: πωλητές, γραφείς, νοσηλευτικούς βοηθούς, βοηθούς παιδοκόμους, βοηθούς βρεφοκόμους, σχολικούς βοηθούς, φρουρούς και φροντιστές. Για τις λοιπές κατηγορίες επαγγελματιών δεν υπάρχει νομοθετική ρύθμιση, εκτός εκείνων που καλύπτονται από τις συλλογικές συμβάσεις. Για όσους δεν καλύπτονται από τα ανωτέρω, ισχύει μόνον η όποια ιδιωτική συμφωνία μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου, χωρίς να υπάρχει θεσμοθετημένο κατώτατο όριο.

Τέλος, με βάση τα τελευταία στοιχεία της Eurostat η Παραγωγικότητα Εργασίας (ΑΕΠ ανά απασχολούμενο) ανήλθε το 2009 στο 88,6% της ΕΕ27 και κατέταξε την Κύπρο στην 15^η θέση του σχετικού πίνακα, από την 16^η που κατείχε το 2008. Σημειώνεται ότι η Παραγωγικότητα της Εργασίας στην ευρωζώνη (ΕΕ16) ανήλθε κατά το 2009 στο 109,1 της ΕΕ.

B - XVIII. Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών παρέμενε υπό έλεγχο για αρκετά χρόνια, αλλά από το 2004 και εντεύθεν άρχισε να επιδεινώνεται επικίνδυνα. Το 2005 το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ανήλθε σε 5,9% του ΑΕΠ και εκτοξεύθηκε στο 17,7% του ΑΕΠ στο 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 17 **ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ**

Έτος	Εκατομ. ευρώ				
	2005	2006	2007	2008	2009
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-678,8	- 1.005,3	- 1.865,0	- 3.047,0	- 1.440,4
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών / % ΑΕΠ	- 5,9	-7,0	-11,7	-17,7	- 8,5

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Οι δυσμενείς εξελίξεις στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών ήταν αποτέλεσμα, κυρίως, της διεύρυνσης του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου και της μικρότερης αύξησης του πλεονάσματος στο ισοζύγιο των υπηρεσιών. Μετά την ένταξη της Κύπρου στην

ΕΕ οι εισαγωγές συνέχισαν να αυξάνονται με υψηλούς ρυθμούς, ενώ οι μικρές αυξήσεις που σημειώνονταν στις εξαγωγές αγαθών δεν ήταν δυνατόν να αντισταθμίσουν το συνολικό αποτέλεσμα. Η άνοδος των τιμών στα πετρελαιοειδή και οι αυξημένες εισαγωγές αυτοκινήτων και άλλων ενδιάμεσων αγαθών και πρώτων υλών, λόγω μειωμένων δασμών, επιβάρυναν σημαντικά το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.

Κατά το 2009 το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μειώθηκε σημαντικά λόγω της μείωσης των εισαγωγών αγαθών κατά 23,2% και μειωμένων δαπανών των Κυπρίων πολιτών που ταξίδευσαν στο εξωτερικό. Το πλεόνασμα του λογαριασμού υπηρεσιών, στο οποίο στηρίζεται παραδοσιακά η Κυπριακή οικονομία για την μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, αυξήθηκε κατά 265 εκατομ. ευρώ και συνέβαλε σημαντικά στην συρρίκνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών. Ως συνήθως, η χρηματοδότηση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών προήλθε, κυρίως, από τις άμεσες επενδύσεις και τον εξωτερικό δανεισμό του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα.

B - XIX. Η Αξιολόγηση της Κυπριακής Οικονομίας

Ο επιχειρηματικός κόσμος αποδίδει μεγάλη σημασία στην αξιολόγηση της οικονομίας μιας χώρας από, αναγνωρισμένου κύρους, διεθνείς οργανισμούς. Η άποψη των οργανισμών αυτών έχει ιδιαίτερη βαρύτητα για τους ξένους επενδυτές, οι οποίοι μελετούν τις θέσεις που εκφράζουν οι οργανισμοί αυτοί για την πορεία της οικονομίας της χώρας στην οποία προτίθενται να επενδύσουν. Οι εκθέσεις που υπάρχουν για την οικονομία της Κύπρου τόσο από την Παγκόσμια Τράπεζα, όσο και από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο περιέχουν πολλές θετικές κρίσεις για την πορεία της Κυπριακής οικονομίας, κάτι που είναι ιδιαίτερα θετικό στην σημερινή συγκυρία.

Όμως, οι επενδυτές αποδίδουν ακόμη μεγαλύτερη σημασία στις απόψεις ανεξάρτητων ιδιωτικών οργανισμών που εκφράζουν απόψεις δίχως να λαμβάνουν υπόψη τυχόν πολιτικές σκοπιμότητες ή άλλα μη οικονομικά κριτήρια. Η οικονομία της Κύπρου έλαβε και από τους οργανισμούς αυτούς θετική αξιολόγηση. Στους Πίνακες Β-12, Β13 και Β-14 που ακολουθούν γίνεται σύγκριση του Βαθμού Πιστοληπτικής Ικανότητας, από μια σειρά επιλεγμένων χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 18 **Μεθοδολογία Fitch IBCA**

Χώρα	Εγχώριο Νόμισμα		Ξένο Νόμισμα		Προοπτική
	Μακροπρό- θεσμο	Βραχυπρό- Θεσμο	Μακροπρό- Θεσμο	Βραχυπρό- θεσμο	
	Χ Ρ Ε Ο Σ				
Κύπρος	AA-	F1+	AA-	F1+	Σταθερή
Ελλάδα	BBB-	-	BBB-	F2	Αρνητική
Εσθονία	A	-	A	F1	Σταθερή
Ιρλανδία	AA-	F1+	AA-	F1+	Σταθερή
Ισπανία	AA+	-	AA+	F1+	Σταθερή
Ιταλία	AA-	-	AA-	F1+	Σταθερή
Μάλτα	A+	-	A+	F1	Σταθερή
Πορτογαλία	AA-	-	AA-	F1+	Αρνητική
Σλοβενία	AA	-	AA	-	Σταθερή

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 19
Μεθοδολογία Standard & Poor's

Χώρα	Εγχώριο Νόμισμα		Ξένο Νόμισμα		Προοπτική
	ΧΡΕΟΣ				
	Μακροπρό- θεσμο	Βραχυπρό- θεσμο	Μακροπρό- θεσμο	Βραχυπρό- θεσμο	
Κύπρος	A+	A-1	A+	A-1	-
Ελλάδα	BB+	B	BB+	B	Αρνητική
Εσθονία	A	A-1	A	A-1	Σταθερή
Ιρλανδία	AA	A-1+	AA	A-1+	Αρνητική
Ισπανία	AA	A-1+	AA	A-1+	Αρνητική
Ιταλία	A+	A-1+	A+	A-1+	Σταθερή
Μάλτα	A	A-1	A	A-1	Σταθερή
Πορτογαλία	A	A-2	A	A-2	Αρνητική
Σλοβενία	AA	A-1+	AA	A-1+	Σταθερή

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 20
Μεθοδολογία Moody's

Χώρα	Εγχώριο Νόμισμα		Ξένο Νόμισμα		Προοπτική
	ΧΡΕΟΣ				
	Μακροπρό- θεσμο	Βραχυπρό- θεσμο	Μακροπρό- θεσμο	Βραχυπρό- θεσμο	
Κύπρος	Aa3	P-1	Aa3	P-1	Σταθερή
Ελλάδα	Ba1	NP	Ba1	NP	Σταθερή
Εσθονία	A1	-	A1	-	Σταθερή
Ιρλανδία	Aa2	-	Aa2	P-1	Σταθερή
Ισπανία	Aaa	-	Aaa	P-1	-
Ιταλία	Aa2	-	Aa2	P-1	Σταθερή
Μάλτα	A1	-	-	-	Σταθερή
Πορτογαλία	A1	P-1	A1	-	Σταθερή
Σλοβενία	Aa2	-	Aa2	-	Σταθερή

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών

Πιο συγκεκριμένα κατά το 2009 η πιστοληπτική ικανότητα της Κύπρου αξιολογήθηκε από τους τρεις μεγαλύτερους, παγκοσμίως, οργανισμούς, ως εξής: **Fitch IBCA (AA-/Σταθερή)**, **Standard & Poor's (A+)** και **Moody's (Aa3 / Σταθερή)**. Οι αξιολογήσεις αυτές θεωρούνται ιδιαίτερα θετικές και επιβεβαιώνουν, πέραν πάσης αμφιβολίας, ότι η Κυπριακή οικονομία διαθέτει καλές αντοχές και βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση από τις οικονομίες αρκετών εταίρων στην ΕΕ27.

XX. Το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2009-2013

Η Κύπρος ήταν το τελευταίο κράτος της Ε.Ε. που υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (01-04-2010) το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2009-2013. Στόχος του ΠΣ ήταν η εξασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας εντός του 2010, μετά τις αρνητικές εξελίξεις του προηγούμενου έτους.

Το Υπουργείο Οικονομικών εκτίμησε ότι η επιδείνωση της δημοσιονομικής θέσης της χώρας οφείλεται, κυρίως, σε κυκλικούς και διαρθρωτικούς παράγοντες, όπως π.χ. στην μείωση των κρατικών εσόδων και λιγότερο στις υψηλότερες δαπάνες που σχετίζονται με την λήψη επειγόντων μέτρων στήριξης και δαπάνες κοινωνικών παροχών. Σύμφωνα με το υποβληθέν ΠΣ, στην παρούσα φάση είναι φανερό ότι δεν πρόκειται, βραχυπρόθεσμα, να υπάρξει μεταστροφή στην πορεία των κρατικών εσόδων και συνεπώς η μη λήψη διορθωτικών μέτρων θα οδηγήσει σε περαιτέρω επιδείνωση των δημοσίων οικονομικών. Για την αντιμετώπιση της κατάστασης η Κυπριακή κυβέρνηση προτίθεται να υιοθετήσει σειρά μέτρων, τα οποία συνοψίζονται ως εξής.

- Παροχή πολεοδομικής αμνηστίας σε κατασκευές που κατασκευάστηκαν με μικρές αποκλίσεις από τις διατάξεις του πολεοδομικού κώδικα.
- Αναθεώρηση του συστήματος φορολόγησης ακίνητης περιουσίας.
- Μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα, όχι μόνον για την αντιμετώπιση του συνεχώς αυξανόμενου μεγέθους του, αλλά και για τον εκσυγχρονισμό του, πράγμα που θα έχει ως αποτέλεσμα την ανταγωνιστικότερη και παραγωγικότερη δημόσια υπηρεσία, με παράλληλη μείωση δαπανών.
- Μεταρρύθμιση στο σύστημα των κοινωνικών παροχών, με στόχο την παροχή βοήθειας στους πολίτες που έχουν τις μεγαλύτερες ανάγκες.
- Συστηματική προσπάθεια για περιορισμό των τρεχουσών κρατικών δαπανών.
- Εφαρμογή Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Προϋπολογισμού μέσω του οποίου θα θεσμοθετηθούν κανόνες για την πραγματοποίηση δαπανών, θα δοθεί περισσότερη ανεξαρτησία στα Υπουργεία για την διαχείριση των οικονομικών τους και παράλληλα θα αυξηθεί η λογοδοσία των κρατικών υπηρεσιών και φορέων.
- Βελτίωση της φοροεισπρακτικής ικανότητας με πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής και παράλληλη ενδυνάμωση των Υπηρεσιών της Εφορίας.
- Βελτίωση του συστήματος διαχείρισης δημοσίου χρέους και κρατικών αποθεμάτων
- Εφαρμογή πολιτικών που θα στοχεύουν στην αναβάθμιση των υποδομών και την βελτίωση της λειτουργικότητας των επιχειρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη τις ανησυχίες για το περιβάλλον. Η «Πράσινη Ατζέντα» θα ανοίξει, μακροπρόθεσμα, τον δρόμο προς την ανάπτυξη. Θα επιταχυνθεί η εκτέλεση ορισμένων έργων υποδομής, ως μέρος της πρωτοβουλίας της Ε.Ε. για στήριξη της ζήτησης και ιδιαίτερα εκείνων που θα ενισχύσουν τον κατασκευαστικό τομέα.
- Μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας με στόχο την ενίσχυση της προσφοράς εργασίας των γυναικών, θέτοντας προς εξέταση το ζήτημα του μεγάλου χάσματος των αμοιβών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Οι μεταρρυθμίσεις θα στοχεύουν, επίσης, στην αύξηση της απασχόλησης και προσαρμοστικότητας του εργατικού δυναμικού, ιδιαίτερα μέσα από την διαδικασία της δια βίου μάθησης, σε νέες συνθήκες και τομείς εργασίας, κάτι που είναι ιδιαίτερα απαραίτητο σε μία οικονομία που κυριαρχείται από τον τομέα των υπηρεσιών.

- Μεταρρυθμίσεις που θα στοχεύουν στην ενδυνάμωση του ανταγωνισμού στον τομέα των επαγγελματικών υπηρεσιών, πολλές εκ των οποίων βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη και θα βοηθήσουν στην βελτίωση του γενικότερου επιχειρηματικού κλίματος.
- Μεγάλη έμφαση θα δοθεί στην αποδοτική οργάνωση του νομοθετικού πλαισίου και την πάταξη της γραφειοκρατίας.
- Μεταρρυθμίσεις στο Εθνικό Σύστημα Υγείας, με την αναδιοργάνωση των δημοσίων νοσοκομείων και την σταδιακή εφαρμογή Εθνικού Ασφαλιστικού Προγράμματος Υγείας.
- Μεταρρυθμίσεις στο Ταμείου Κοινωνικών Ασφαλίσεων, εφαρμόζονται ήδη από τον Απρίλιο του 2009 και περιλαμβάνουν την βαθμιαία αύξηση των εισφορών, των εργαζομένων, εργοδοτών και κράτους μέχρι το 2035. Θέσπιση αυστηρότερων κριτηρίων για παροχή συντάξεων στους πραγματικά δικαιούχους.
- Η έρευνα, η ανάπτυξη, η καινοτομία, η χρήση υψηλής τεχνολογίας, και η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων αποτελούν σημαντικά οχήματα για την ενίσχυση της παραγωγικότητας και της ανάπτυξης. Για τον λόγο αυτό θα καταβληθεί ιδιαίτερη προσπάθεια για τον πιο αποτελεσματικό συντονισμό των ερευνητικών προγραμμάτων που χρηματοδοτούνται από το κράτος.

Τα μέτρα που περιλαμβάνονται στο ΠΣ στοχεύουν, εκτός από την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών, στην αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας που σήμερα κινείται με ρυθμό 6,3% και πλήττει, κυρίως, τους τομείς των κατασκευών, τουρισμού και διαχείρισης ακινήτων. Η μεγαλύτερη πρόκληση του ΠΣ είναι να βρεθούν οι κατάλληλοι μηχανισμοί και να εφαρμοσθούν πολιτικές που θα οδηγήσουν σε διαρκή οικονομική ανάκαμψη και σε δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Το Πρόγραμμα Σταθερότητας της Κύπρου βασίζεται, κυρίως, στην εφαρμογή των διαρθρωτικών μέτρων, αλλά η πορεία της Κυπριακής οικονομίας θα εξαρτηθεί και από εξωγενείς παράγοντες. Η οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει π.χ. το Ηνωμένο Βασίλειο, έχει σοβαρότατες επιπτώσεις στην Κυπριακή οικονομία, αφού η συγκεκριμένη χώρα είναι, μακράν, ο σημαντικότερος οικονομικός εταίρος της Κύπρου. Η δραματική πτώση της οικονομικής δραστηριότητας στο Η.Β. κατά 5,0% στο 2009, είχε μεγάλη επίδραση στην Κυπριακή οικονομία και ιδιαίτερα στον τουρισμό, αφού από την χώρα αυτή προέρχεται άνω του 50% του εισερχόμενου τουρισμού. Ο κατασκευαστικός τομέας υπέστη, επίσης, σοβαρό πλήγμα κατά το 2009 λόγω της κάθετης πτώσης της αγοράς παραθεριστικών και μη κατοικιών από πολίτες του Η.Β., με αποτέλεσμα η συνολική δραστηριότητα του τομέα να συρρικνωθεί κατά 6,8%, με πρόβλεψη για περαιτέρω συρρίκνωση κατά 10,1 στο 2010 και 6,5% στο 2011.

Σύμφωνα με το ΠΣ της Κύπρου η οικονομική δραστηριότητα θα έχει θετικό πρόσημο για το 2010, αλλά το έλλειμμα στο δημοσιονομικό ισοζύγιο θα παραμείνει στα σημερινά επίπεδα (6,0%) και το δημόσιο χρέος θα εκτιναχθεί στο 62,0%. Χαρακτηριστικό των στοιχείων που αναφέρονται στο Πρόγραμμα Σταθερότητας, είναι οι μεγάλες αποκλίσεις των προβλέψεων της περασμένης Άνοιξης και των πραγματικών στοιχείων του 2009 και ειδικότερα αυτών που αναφέρονται στο δημοσιονομικό έλλειμμα, όπου η απόκλιση ανέρχεται σε 5,3 ποσοστιαίες μονάδες. Για λόγους που δεν εξηγήθηκαν επαρκώς, η ηγεσία του Υπουργείου Οικονομικών ήταν υπερβολικά αισιόδοξη και θεωρούσε, μέχρι τα μέσα του τρίτου τριμήνου του 2009, ότι η Κυπριακή οικονομία θα είχε καλύτερες επιδόσεις, από αυτές που τελικά σημείωσε.

ΠΙΝΑΚΑΣ Β - 21**ΕΞΕΛΙΞΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ (ΠΣ)**

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΥ ΑΕΠ (%)						
Προγενέστερη Πρόβλεψη	3,8	2,1	2,4	3,0	3,2	-
Παρούσα Πρόβλεψη	3,6	-1,7	0,5	1,5	3,0	3,2
Διαφορά	-0,2	-3,8	-1,9	-1,5	-0,2	
ΚΑΘΑΡΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (% ΑΕΠ)						
Προγενέστερη Πρόβλεψη	1,0	-0,8	-1,4	-1,9	-2,2	-
Παρούσα Πρόβλεψη	0,9	-6,1	-6,0	-4,5	-3,4	-2,6
Διαφορά	-0,1	-5,3	-4,6	-2,6	-1,2	
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΧΡΕΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (% ΑΕΠ)						
Προγενέστερη Πρόβλεψη	49,3	46,8	45,4	44,2	44,2	-
Παρούσα Πρόβλεψη	48,4	56,2	62,0	63,2	63,1	62,3
Διαφορά	-1,0	9,4	15,6	19,0	18,9	-

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών Κύπρου/Πρόγραμμα Σταθερότητας 2009-2013

Οι προβλέψεις του ΠΣ, αποτελούν το πλέον αισιόδοξο σενάριο για την Κυπριακή οικονομία, δεδομένου ότι βασικοί τομείς της οικονομικής δραστηριότητας όπως το λιανικό εμπόριο, οι κατασκευές και οι πωλήσεις ακινήτων θα έχουν αρνητικό ή μηδενικό ρυθμό ανάπτυξης, ενώ η οικονομική δραστηριότητα των τουριστικών επιχειρήσεων έχει υπολογισθεί ότι στο 2010 θα έχει ρυθμό ανάπτυξης 2,4%, κάτι που είναι ιδιαίτερα αμφίβολο, δεδομένου ότι τα μηνύματα του τουριστικών παραγόντων δεν είναι ενθαρρυντικά και στο πρώτο εξάμηνο, που αποτελεί σοβαρό δείγμα για προβλέψεις, η κίνηση μειώθηκε, οριακά, κατά 0,6%, ενώ τα έσοδα μειώθηκαν κατά το πρώτο πεντάμηνο κατά 1,9%. Όπως γίνεται φανερό από την καταγραφή των μέτρων που έγινε ανωτέρω, μόνον τα δύο πρώτα θα συνεισφέρουν στην αύξηση των κρατικών εσόδων, ενώ τα υπόλοιπα στοχεύουν στην συγκράτηση των δαπανών και την ανάκαμψη της οικονομίας, με στόχο να επιτευχθούν θετικοί ρυθμοί ανάπτυξης, που ούτως ή άλλως θα αυξήσουν τα δημόσια έσοδα.

Στο ΠΣ δεν γίνεται καμία απολύτως αναφορά, για το κρατικό μισθολόγιο και την συνέχιση της εφαρμογής της ΑΤΑ. Θέση της Κυβέρνησης είναι να δοθεί η ΑΤΑ και να παγώσουν οι μισθοί. Στην περίπτωση αυτή, η μέση αύξηση των αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων για το 2010 θα είναι 5%, περίπου (ΑΤΑ + Μισθολογική Ωρίμανση). Σημειώνεται ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι από 33.978 το 1990, αυξήθηκαν σε 54.480 το 2010, σημειώνοντας αύξηση κατά 60,3%. Στην ίδια περίοδο οι δαπάνες για την μισθοδοσία των δημοσίων υπαλλήλων αυξήθηκαν από 371,9 εκατομ. ευρώ, σε 2.024,0 εκατομ. ευρώ, σημείωσαν δηλαδή αύξηση κατά 444,2%.

Σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στο ΠΣ δεν προβλέπεται καμιά μεταβολή στο φορολογικό καθεστώς και κατά συνέπεια παραμένουν οι σημερινοί συντελεστές φόρου εισοδήματος (€0-19.500 : 0%, €19.501-28.000 : 20%, €28.001-36.300 : 25%, €36.301 και άνω: 30%). Ο συντελεστής του εταιρικού φόρου παραμένει στο 10% και ο ΦΠΑ στο 15% (κανονικός), 8% (εστιατόρια, ξενοδοχεία, μεταφορές), 5% (αγροτικά εφόδια, βιβλία, κλπ) και 0% (τρόφιμα, φάρμακα, εξαγωγές). Πάντως από τον Ιούνιο τ.ε. ο φόρος κατανάλωσης των καυσίμων αυξήθηκε κατά 9,0%, αλλά η κυβέρνηση

εκλαμβάνει την απόφασή της αυτή ως συμμόρφωση με τις αποφάσεις της Ε.Ε. και όχι ως αύξηση φόρων. Το μέτρο αυτό δεν συνάντησε σοβαρές αντιδράσεις από το καταναλωτικό κοινό, αφού οι τιμές πώλησης των καυσίμων είναι από τις χαμηλότερες στην Ε.Ε. (€ 1.06/ λίτρο αμόλυβδης).

Η επίτευξη των στόχων του ΠΣ θα εξαρτηθεί, όπως προαναφέρθηκε και από εξωγενείς παράγοντες. Συνεπώς υπάρχουν προϋποθέσεις βάσει των οποίων συνετάχθη το συγκεκριμένο ΠΣ, οι οποίες σε γενικές γραμμές είναι οι εξής:

- Οι οικονομίες της Ε.Ε., Η.Π.Α. και Ρωσίας θα επιστρέψουν εντός του 2010 σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης.
- Η μέση τιμή αργού πετρελαίου έχει υπολογισθεί σε \$76,5/βαρέλι και προσδοκείται να παραμείνει στα \$80,5/βαρέλι, τα επόμενα χρόνια.
- Η μέση ισοτιμία του ευρώ έναντι του αμερικανικού δολλαρίου έχει υπολογισθεί για τα έτη 2010 και 2011 σε 1,48.
- Η τουριστική κίνηση θα αυξηθεί κατά 0,3% το 2010, 2,8% στο 2011 και ελαφρώς άνω του 3,0% στα επόμενα έτη. Τα έσοδα από τον τουρισμό θα μειωθούν κατά 1,6% το 2010 και στην συνέχεια θα πάρουν αυξητική πορεία, με αύξηση 1,0% στο 2011 και ελαφρώς άνω του 3,0% στα επόμενα χρόνια.
- Το ονομαστικό εισόδημα θα έχει μέση αύξηση 4,5% κατά την περίοδο 2010-2013 και το πραγματικό εισόδημα κατά 2,0%. Συνεπώς η ετήσια προβλεπόμενη αύξηση εργατικού κόστους θα είναι 0,9%.
- Η εισροή αλλοδαπών εργατών αναμένεται να μειωθεί στην επόμενη πενταετία, χωρίς να προσδιορίζεται το ποσοστό μείωσης και η απασχόληση θα παρουσιάσει μέση αύξηση ύψους 0,9% στην περίοδο 2010-2013.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε συμπεραίνουμε ότι η προσπάθεια της Κυπριακής κυβέρνησης για την εξυγίανση των δημοσίων οικονομικών βασίζεται στην ανάπτυξη και τον περιορισμό των δαπανών. Η αύξηση των κρατικών εσόδων θα προέλθει από την πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής και όχι με την επιβολή νέων φόρων στους φορολογούμενους. Πάντως, η Κυπριακή κυβέρνηση προχώρησε αστραπιαία προς αυτή την κατεύθυνση και κατέθεσε έξι νομοσχέδια στην Βουλή των Αντιπροσώπων για την πάταξη της φοροδιαφυγής και της φοροαποφυγής, τα οποία δίνουν τεράστια δύναμη στο Τμήμα Εσωτερικών Προσόδων (ΤΕΠ). Τα πιο ριζοσπαστικά μέτρα που προβλέπουν τα νομοσχέδια είναι ή άρση του τραπεζικού απορρήτου που θα γίνεται με απλό αίτημα του Δ/ντή του Τμήματος Εσωτερικών Προσόδων προς τις τράπεζες, και η άσκηση ποινικής δίωξης από το ΤΕΠ εναντίον φυσικού ή νομικού προσώπου, για την οποία θα απαιτείται η έγκριση του Γενικού Εισαγγελέα. Όμως παρά τα όσα περιελήφθησαν στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και τις συνεχείς διαβεβαιώσεις ότι δεν θα επιβληθούν νέοι φόροι, εκ των έξι νομοσχεδίων που προωθήθηκαν προς ψήφιση, το ένα προέβλεπε την αύξηση του εταιρικού φόρου από 10 σε 11% και ένα έτερο την αύξηση της μεγάλης ακίνητης περιουσίας. Τα δύο αυτά νομοσχέδια απορρίφθηκαν από την Βουλή των Αντιπροσώπων, τα δε υπόλοιπα θα συζητηθούν τον προσεχή Οκτώβριο.

B - XXI. Οι Προοπτικές του 2009

Οι νέες συνθήκες υπό τις οποίες πορεύεται η παγκόσμια οικονομία, θα επηρεάσουν αναπόφευκτα και την οικονομία της Κύπρου. Οι προβλέψεις έχουν αναθεωρηθεί επανειλημμένα, από την Ε.Ε., το ΔΝΤ, αλλά και το Υπουργείο Οικονομικών της Κυπριακής Δημοκρατίας, το οποίο όπως προαναφέρθηκε είναι, μονίμως, περισσότερο αισιόδοξο.

Το Δ.Ν.Τ που πρόσφατα προέβη σε αξιολόγηση της Κυπριακής οικονομίας, αλλά και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή που αξιολόγησε το Πρόγραμμα Σταθερότητας της Κύπρου, συγκλίνουν στις εκτιμήσεις τους για τις προοπτικές της Κυπριακής οικονομίας. Οι εκτιμήσεις, τα συμπεράσματα και τα προτεινόμενα, από τους ανωτέρω Οργανισμούς, μέτρα που θα οδηγήσουν στην εξυγίανση και στην ανάκαμψη της οικονομίας συνοψίζονται, εν συντομία ως εξής:

- Μετά την οικονομική ύφεση στην οποία περιήλθε η Κυπριακή οικονομία κατά το 2009, διαπιστώνονται συνθήκες σταθεροποίησης και επιστροφής σε οριακό ρυθμό ανάπτυξης το 2011.
- Η Κύπρος πρέπει να ενεργήσει δυναμικά, όπως άλλες χώρες της ευρωζώνης, λαμβάνοντας μέτρα που θα αντιστρέψουν τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα, για να διασφαλίσει την βιωσιμότητα της χρηματοδότησής τους και να αυξήσει τις ευκαιρίες ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα.
- Ο τραπεζικός τομέας παραμένει υγιής, αν και η μεγάλη αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων καλεί σε εγρήγορση.
- Μεσοπρόθεσμα απαιτείται συγκράτηση της αύξησης των δημοσίων δαπανών και ενίσχυση της ευελιξίας των μισθών, ώστε να δοθεί ώθηση στην παραγωγικότητα και να βελτιωθεί ο ρυθμός ανάπτυξης.
- Η αυστηρή εποπτεία, οι συντηρητικές πρακτικές των τραπεζών και η εξάλειψη του συναλλαγματικού κινδύνου, ως αποτέλεσμα υιοθέτησης του ευρώ, προστάτευσε αρχικώς την οικονομία από την διεθνή οικονομική κρίση. Η επιδείνωση του διεθνούς περιβάλλοντος και οι στενοί εμπορικοί και επενδυτικοί δεσμοί της Κύπρου με εταίρους που αντιμετώπισαν προβλήματα εξέθεσαν την οικονομία σε απότομη διόρθωση αναφορικά με την εξωτερική ζήτηση κατοικιών, μείωση των εσόδων από τον τουρισμό και άλλες υπηρεσίες.
- Το 2011 θα αρχίσει ελαφρά ανάκαμψη και στα επόμενα χρόνια θα σημειωθούν ισχυρότεροι ρυθμοί ανάπτυξης.
- Η πρώτη πρόκληση πολιτικής για την Κύπρο είναι η αντιστροφή του μεγάλου διαρθρωτικού δημοσιονομικού ελλείμματος που ανέκυψε το 2009. Η διόγκωση του δημόσιου τομέα, οι υψηλοί μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων και οι μη καλά στοχευμένες κοινωνικές παροχές οδήγησαν στην αύξηση του ελλείμματος.
- Οι στόχοι της κυβέρνησης για μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος κάτω του 3,0% μέχρι το τέλος του 2012, το οποίο θα οδηγήσει το δημόσιο χρέος σε καθοδική πορεία, είναι εφικτοί, αλλά απαιτούνται τολμηρά μέτρα για την επίτευξη αυτών των στόχων.
- Η κυβέρνηση έχει κάνει κάποια σημαντικά βήματα για την μείωση της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα, αλλά απαιτούνται ακόμα περισσότερα που θα στοχεύουν στην μείωση των δημοσίων δαπανών, στην μείωση του κρατικού μισθολογίου και στην καλύτερη στόχευση των κοινωνικών παροχών.
- Περαιτέρω μεταρρυθμίσεις του συνταξιοδοτικού συστήματος θα απαιτηθούν κατά τα επόμενα χρόνια, αν και οι μεταρρυθμίσεις του τελευταίου χρόνου έχουν βοηθήσει στην παράταση της βιωσιμότητας του συστήματος.
- Ο τραπεζικός τομέας παραμένει εύρωστος, με υψηλή ρευστότητα και ασήμαντη έκθεση σε περίπλοκα χρεόγραφα. Οι εποπτικές Αρχές έχουν εντείνει την επαγρύπνησή τους και λαμβάνουν μέτρα για την ενίσχυση του ρυθμιστικού πλαισίου, ενώ παράλληλα έχει σημειωθεί πρόοδος στην υλοποίηση των οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των συστάσεων του Προγράμματος Αξιολόγησης του Χρηματοοικονομικού Τομέα, έτους 2008, του ΔΝΤ.
- Η διατήρηση της σταθερότητας του τραπεζικού τομέα μέσω της συνεχιζόμενης ισχυρής εποπτείας και της έγκαιρης διάγνωσης των κινδύνων θα πρέπει να εξακολουθήσει να αποτελεί κορυφαία προτεραιότητα υπό το φως των δυσκολιών στο οικονομικό και χρηματοπιστωτικό περιβάλλον.

- Μέτρα στήριξης της εποπτείας και της διαφάνειας των Συνεργατικών Πιστωτικών Ιδρυμάτων θα συμβάλλουν στην μείωση των κινδύνων. Η άσκηση της εποπτείας από έναν και μοναδικό φορέα θα επαυξήσει την αποδοτικότητα, θα μειώσει τους κινδύνους και θα δημιουργήσει ένα πιο ομαλό πεδίο δράσης.
- Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας θα στηρίξουν την ανάκαμψη στο εγγύς μέλλον και θα επαυξήσουν τις δυνατότητες για ανάπτυξη σε μακροπρόθεσμη βάση. Οι αυξήσεις του κόστους εργασίας που υπερέβησαν τις αυξήσεις της παραγωγικότητας έχουν μειώσει την ανταγωνιστικότητα, ενώ μέτρα που θα στοχεύουν στην βελτίωση της ευελιξίας στην αγορά εργασίας, στην μείωση της γραφειοκρατίας και την βελτίωση του επιχειρηματικού κλίματος θα είναι σημαντικά για την ενίσχυση του ανάπτυξης μεσοπρόθεσμα, ενώ παράλληλα η διατήρηση χαμηλών φορολογικών συντελεστών είναι αναγκαία για την προσέλκυση επενδύσεων.
- Η βελτίωση στους τρόπους λειτουργίας της αγοράς εργασίας με την άσκηση ενεργών πολιτικών στην αγορά εργασίας, θα βοηθήσει στην αντιμετώπιση της ανεργίας και μακροπρόθεσμα θα συμβάλλει στην ανάπτυξη.

Το οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης εξέφρασε την ικανοποίησή του τόσο για τις διαπιστώσεις της Ε.Ε., όσο και για τα συμπεράσματα του κλιμακίου του ΔΝΤ τα οποία εμπεριέχουν θετικά σχόλια για την Κυπριακή οικονομία και είναι ευνοϊκότερα από ανάλογα συμπεράσματα για άλλες οικονομίες της ευρωζώνης. Ο Υπουργός Οικονομικών σημείωσε με έμφαση ότι οι μακροοικονομικές εκτιμήσεις του ΔΝΤ και της Ε.Ε. για την πορεία της Κυπριακής οικονομίας συνάδουν με αυτές του Υπουργείου Οικονομικών, ότι δηλαδή, αυτή τη στιγμή η οικονομία βρίσκεται σε πορεία σταθεροποίησης, με οριακό ρυθμό ανάπτυξης ο οποίος θα συνεχισθεί και το δεύτερο εξάμηνο τους έτους και θα επιταχυνθεί το 2011.

Η αναφορά του κλιμακίου του Δ.Ν.Τ. για την διατήρηση χαμηλών φορολογικών συντελεστών έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από τις επιχειρηματικές οργανώσεις, οι οποίες είχαν αντιδράσει σθεναρά στην πρόταση της κυβέρνησης για αύξηση του φορολογικού συντελεστεί των εταιρειών από 10 σε 11%.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά την αξιολόγηση της Κυπριακής οικονομίας και αφού έλαβε υπόψη όλα τα δεδομένα και κυρίως τις προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας για δημοσιονομικό έλλειμμα 6,0% του ΑΕΠ και δημόσιο χρέος 62,0% του ΑΕΠ για το 2010, αποφάσισε να προτείνει προς το Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομικών της Ένωσης (ECOFIN) την ενεργοποίηση της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος (Excessive Deficit Procedure). Το Συμβούλιο των Υπουργών Οικονομικών στην Σύνοδο της 13^{ης} Ιουλίου 2010, έκανε αποδεκτή την πρόταση της Ε.Ε., το οποίο σημαίνει ότι η Κυπριακή οικονομία ετέθη επίσημα υπό επιτήρηση.

Σύμφωνα με τα διαλαμβανόμενα στην απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών Οικονομικών, η Κύπρος καλείται να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να μειώσει το έλλειμμα του δημοσιονομικού ισοζυγίου κάτω από 6,0% στο τέλος του 2010. Επίσης η Κύπρος καλείται να εφαρμόσει ένα πολυετές σχέδιο αναφορικά με τους κρατικούς προϋπολογισμούς, που θα στοχεύει στον περιορισμό των κρατικών δαπανών μεσοπρόθεσμα και τέλος το Συμβούλιο ζήτησε, την βελτίωση της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών σε μακροπρόθεσμη βάση με την λήψη μεταρρυθμιστικών μέτρων για τον περιορισμό των δαπανών για συντάξεις και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, ούτως ώστε συγκρατηθεί η αύξηση των δαπανών που σχετίζονται με την γήρανση του πληθυσμού. Πέραν των ανωτέρω, η Κυπριακή κυβέρνηση καλείται να λάβει όλα τα μέτρα που απαιτούνται προκειμένου το δημοσιονομικό έλλειμμα να μειώνεται κατά 1,75% ετησίως κατά την περίοδο 2010-2012, για είναι σε επίπεδα κάτω του 3,0% στο τέλος του 2012, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο Άρθρο 126 της Συνθήκης της Ε.Ε.

Από πλευράς Υπουργείου Οικονομικών της Κύπρου εκφράζεται αισιοδοξία για την πορεία της Κυπριακής οικονομίας και υπάρχει η εκτίμηση ότι τα χειρότερα έχουν περάσει. Την ίδια άποψη διατυπώνει και ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου και πολλοί άλλοι εκπρόσωποι των παραγωγικών τάξεων. Οι εκτιμήσεις αυτές δεν είναι μακριά από την πραγματικότητα, αφού όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει σταθεροποίηση της οικονομίας και ίσως ελαφρά ανάκαμψη και πλέον υπάρχει σοβαρή πιθανότητα στο τέλος του χρόνου ο ρυθμός ανάπτυξης να έχει, οριακά, θετικό πρόσημο. Όμως χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή για να μην «ξεφύγουν» από τον έλεγχο της κυβέρνησης τα δημόσια οικονομικά, διότι στην οικονομία της Κύπρου όταν οι δαπάνες υπερβαίνουν τα έσοδα κατά 500 εκατομ. ευρώ, τότε το έλλειμμα αυξάνεται κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες επί του ΑΕΠ. Τα τέσσερα μεγάλα έργα, δηλαδή η κατασκευή της μαρίνας Λεμεσού, που ήδη ξεκίνησε, το ενεργειακό κέντρο, ο τερματικός σταθμός φυσικού αερίου και η κατασκευή μεγάλου κτιριακού συγκροτήματος, που θα γίνει από κοινοπραξία μεταξύ Κύπρου και Κατάρ θα βοηθήσουν ακόμα περισσότερο στην αναζωογόνηση της οικονομίας, με την δημιουργία 2.000 και πλέον νέων θέσεων εργασίας. Το κτιριακό συγκρότημα που θα κατασκευαστεί από την κοινοπραξία Κύπρου - Κατάρ θα είναι ένα από τα μεγαλύτερα έργα που έγιναν στην Κύπρο και θα αποτελείται από υπερπολυτελές ξενοδοχείο, εμπορικό κέντρο και κτιριακά συγκροτήματα γραφείων, διαμερισμάτων και χώρων στάθμευσης. Το έργο αναμένεται να λάβει σάρκα και οστά εντός του έτους.

Γ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ**Γ-Ι. Γενικά**

Το εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου χαρακτηρίζεται από χρόνια ελλειμματικότητα. Το γεγονός αυτό γίνεται εύκολα αντιληπτό αν ληφθεί υπόψη η διάρθρωση της κυπριακής οικονομίας, που βασίζεται κυρίως, σε ποσοστό 79,3% επί του ΑΕΠ, στην παροχή υπηρεσιών.

Κύριο χαρακτηριστικό του δωδεκαμήνου 2009 είναι η σημαντική μείωση τόσο στις συνολικές εισαγωγές αγαθών (23,2%) όσο και στις συνολικές εξαγωγές αγαθών (19,0%) έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2008. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι οι εισαγωγές πετρελαιοειδών, που αντιπροσωπεύουν το μεγαλύτερο μερίδιο (17,6%) του συνόλου των κυπριακών εισαγωγών, μειώθηκαν κατά 45,5%.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-1

Εξωτερικό Εμπόριο της Κύπρου (εκατ. €)								
Έτος	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Έλλειμμα Ε.Ι.		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ
	1		2		3=1-2		4=1+2	
2003	814,6		3.936,6		-3.122,0		4.751,3	
2004	936,3	14,9	4.577,8	15,8	-3.641,4	16,0	5.514,2	13,3
2005	1.228,7	31,2	5.069,0	10,7	-3.840,3	5,5	6.297,8	14,2
2006	1.111,7	-9,6	5.513,4	8,7	-4.401,6	14,0	6.625,2	5,1
2007	1.082,6	-2,7	6.353,4	15,2	-5.270,7	19,7	7.436,1	12,2
2008	1.190,4	9,9	7.366,7	15,9	-6.176,3	17,1	8.557,1	15,0
2009	963,2	-19,1	5.654,4	-23,2	-4.691,2	-24,0	6.617,6	-22,7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Γ-ΙΙ. Εμπορικό Ισοζύγιο της Κύπρου

Η διεθνής οικονομική κρίση είχε σοβαρές επιπτώσεις στην Κυπριακή οικονομία, με αποτέλεσμα να επηρεασθεί δυσμενώς και ο τομέας του εξωτερικού εμπορίου κατά το 2009. Στον Πίνακα Γ-1 παρατηρούμε τις σημαντικές μειώσεις των κυπριακών εισαγωγών και εξαγωγών που συνετέλεσαν στην αξιοσημείωτη μείωση (κατά 24,0%) του εμπορικού ελλείμματος της κυπριακής οικονομίας, το οποίο έφθασε τα **€ 4.691,2 εκατ.** Η μεγάλη πτώση των εισαγωγών οφείλεται, κυρίως, στην γενικότερη μείωση της ζήτησης, την πτώση της τουριστικής κίνησης κατά 10,9%, την μείωση των εισαγωγών οχημάτων, δομικών υλικών και των διαρκών καταναλωτικών αγαθών.

Ειδικότερα, οι συνολικές εισαγωγές ανήλθαν στα **€ 5.654,4** εκατ. και παρουσίασαν μείωση της τάξης του **23,2%** έναντι του 2008. Οι εισαγωγές για εγχώρια κατανάλωση κατέγραψαν σημαντικότερη μείωση με την μεγαλύτερη πτώση να παρατηρείται, όπως προαναφέρθηκε, στις εισαγωγές πετρελαιοειδών (-45,5%) σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους καθώς και στις εισαγωγές ενδιάμεσων

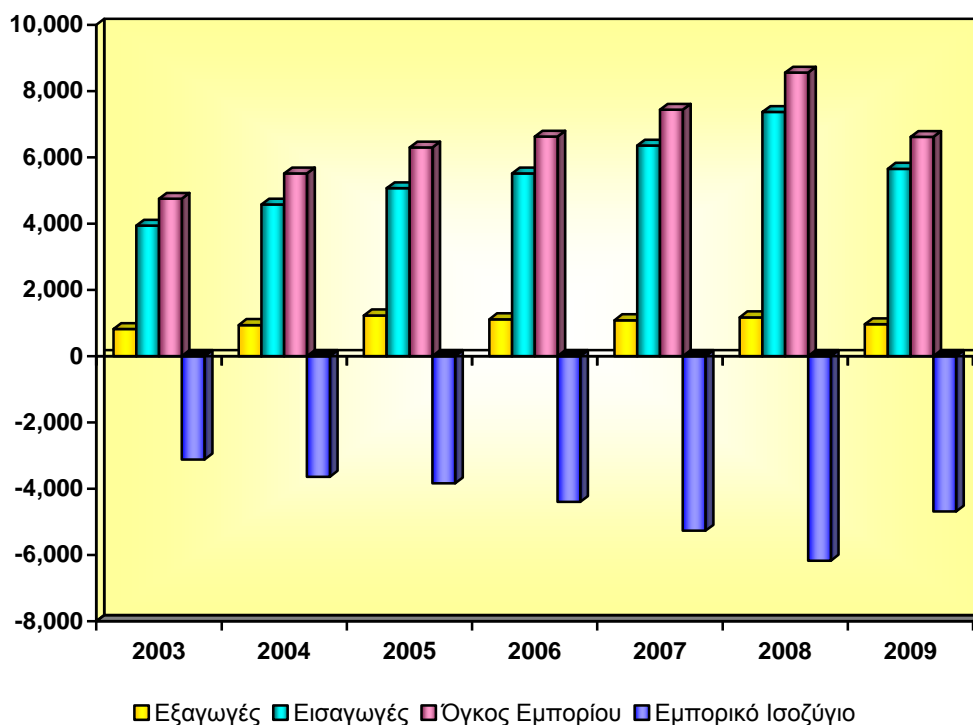
αγαθών (-36,2%) ενώ οι εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών παρουσίασαν επίσης μείωση κατά -6,2%.

Οι συνολικές εξαγωγές (εγχώριες και επανεξαγωγές), παρουσίασαν μείωση (κατά **19,1%** έναντι του 2008) και ανήλθαν στα **€ 963,2 εκατ.** (και τις εγχώριες εξαγωγές να αντιπροσωπεύουν το 49,7% και τις επανεξαγωγές το 50,3% του συνόλου).

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-2

(σε εκατ. ευρώ)

Εξωτερικό Εμπόριο

Γ-III. Εξαγωγές

Η αδυναμία της κυπριακής οικονομίας να τροφοδοτήσει το κυπριακό εξαγωγικό εμπόριο είχε ως αποτέλεσμα, ιδίως τα τελευταία χρόνια, τη σταδιακή μετατροπή της Κύπρου σε κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου, με τις επανεξαγωγές (εξαγωγές από την Κύπρο εισαγομένων προϊόντων ξένης προέλευσης) να υπερκαλύπτουν συνήθως τις εξαγωγές των εγχώρια παραγομένων προϊόντων.

Το 2009, όπως φαίνεται από τον σχετικό πίνακα (B3), οι επανεξαγωγές συνεχίστηκαν αλλά μειώθηκαν σε σχέση με το 2008 κατά 22,3%. Το μεγαλύτερο ποσοστό τους κατευθύνθηκε στις χώρες της ΕΕ (κυρίως στην Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο) ενώ μικρότερο μερίδιο επανεξήχθη στις χώρες της Μέσης Ανατολής (κυρίως στον Λίβανο, την Συρία και την Αίγυπτο) ενώ ένα μεγάλο ποσοστό τους (27,9%), αφορά στις τροφοδοσίες (καύσιμα-τρόφιμα) πλοίων και αεροσκαφών.

Οι συνολικές εξαγωγές της Κυπριακής οικονομίας, στο υπό εξέταση έτος, σημείωσαν μείωση κατά 19,0% σε σχέση με τις εξαγωγές του 2008, και ανήλθαν στα **963,2 εκατ. ευρώ**. Η μείωση αυτή οφείλεται στην μείωση τόσο των εγχώριων εξαγωγών όσο και των επανεξαγωγών (κατά 22,4% και 24,8% αντίστοιχα). Ειδικότερα οι επανεξαγωγές των πετρελαιοειδών προϊόντων, που αντιπροσωπεύουν το 14% του συνόλου των

κυπριακών εξαγωγών παρουσιάζονται σημαντικά μειωμένες, κατά 70% έναντι του 2008, ενώ και οι εξαγωγές των φαρμακευτικών προϊόντων, που αντιπροσωπεύουν το 14,4% του συνόλου των εξαγωγών, μειώθηκαν κατά 11,6%, όπως επίσης και οι εξαγωγές ακατέργαστων γεωργικών προϊόντων, κατά κύριο λόγο γεωμήλων και εσπεριδοειδών, παρουσίασαν επίσης μείωση κατά 18,7% και 25% αντίστοιχα, για την ίδια περίοδο.

Πιο συγκεκριμένα και όσον αφορά την διάρθρωση των εγχώριων εξαγωγών, παρατηρούμε τα εξής : η **σημαντικότερη κατηγορία είναι αυτή της μεταποίησης** (60,9% του συνόλου των εγχώριων εξαγωγών), με κορυφαία εξαγωγίμα προϊόντα για άλλη μια χρονιά τα φαρμακευτικά (22,5% του συνόλου των εξαγωγών των εγχωρίως παραγομένων προϊόντων), τα φωτοβολταϊκά συστήματα (12,0%) και τα υπολείμματα μετάλλων (6,2%).

Η **κατηγορία των ακατέργαστων γεωργικών προϊόντων** είναι η αμέσως επόμενη (17,2% του συνόλου των εγχώριων εξαγωγών), με σημαντικότερα εξαγόμενα προϊόντα τα γεώμηλα (7,9%), τα εσπεριδοειδή (4,8%), τα υπόλοιπα νωπά-κατεψυγμένα-αποξηραμένα λαχανικά (1,8%) και τα νωπά-κατεψυγμένα αλιεύματα και οστρακοειδή (1,8%).

Η τρίτη σημαντικότερη κατηγορία είναι **αυτή της μεταποίησης γεωργικών προϊόντων** (16,7% του συνόλου των εγχώριων εξαγωγών), με προεξέχοντα προϊόντα το χαλούμι (8,6%), τα αλλαντικά (2,1%) τους χυμούς φρούτων και λαχανικών (2,2%), τα κρασιά (0,6%).

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Γ-3 ΕΞΑΓΩΓΕΣ (σε εκατ. ευρώ)

Έτος	Εγχώριες		Επανεξαγωγές		Σύνολο (εκατ. €)	
	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ
	5		6		1=5+6	
2003	367,3	-7,2	447,2	-6,3	814,5	-8,6
2004	415,0	13,0	521,2	16,5	936,2	14,9
2005	406,8	-2,0	821,7	57,6	1.228,5	31,2
2006	446,5	9,6	665,1	-19,1	1.111,6	-9,5
2007	505,3	13,1	577,3	-13,2	1.082,6	-2,7
2008	547,1	8,3	643,2	11,1	1.190,3	10,0
2009	479,3	-12,4	483,9	-24,8	963,2	-19,1

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Γ-IV. Εισαγωγές

Οι συνολικές εισαγωγές (εισαγωγές για εγχώρια κατανάλωση καθώς και εισαγωγές που προορίζονται για επανεξαγωγές) παρουσίασαν σημαντική μείωση έναντι του 2008, κατά 23,2%. Σχετικά με την διάρθρωση του συνόλου των κυπριακών εισαγωγών για την υπό εξέταση περίοδο, ανά ομάδες προϊόντων, παρατηρούμε τα εξής:

Η κατηγορία των πετρελαιοειδών, που συνιστά την σημαντικότερη ομάδα εισαγομένων προϊόντων με ποσοστό 17,6% επί του συνόλου των κυπριακών εισαγωγών, παρουσίασε σημαντική μείωση (κατά 45,5% έναντι του 2008). Η κατηγορία των μηχανών και μηχανικών συσκευών συμπεριλαμβανομένων και των ηλεκτρικών οικιακών συσκευών (λευκές συσκευές και συσκευές ήχου και εικόνας), που αντιπροσωπεύει το 17,4% του συνόλου, παρουσίασε επίσης μείωση, κατά 8,4%, έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2008. Η κατηγορία των συσκευασμένων προϊόντων διατροφής, αναψυκτικών, αλκοολούχων ποτών και προϊόντων καπνού, που αντιπροσωπεύει το 9,6% του συνόλου των κυπριακών εισαγωγών, παρουσίασε επίσης μικρή μείωση, κατά 3,7%, έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2008. Η κατηγορία των χημικών προϊόντων, που αντιπροσωπεύει το 9% του συνόλου, παρουσίασε επίσης μικρή μείωση, κατά 3,5%, έναντι του 2008. Τέλος και η κατηγορία των εισαγομένων οχημάτων, πλοίων, αεροσκαφών και των ανταλλακτικών τους, που αντιπροσωπεύει το 8,4% του συνόλου, παρουσίασε εξαιρετικά μεγάλη μείωση, κατά 50,2%, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2008.

Γ-V. Κυριότεροι Εταίροι

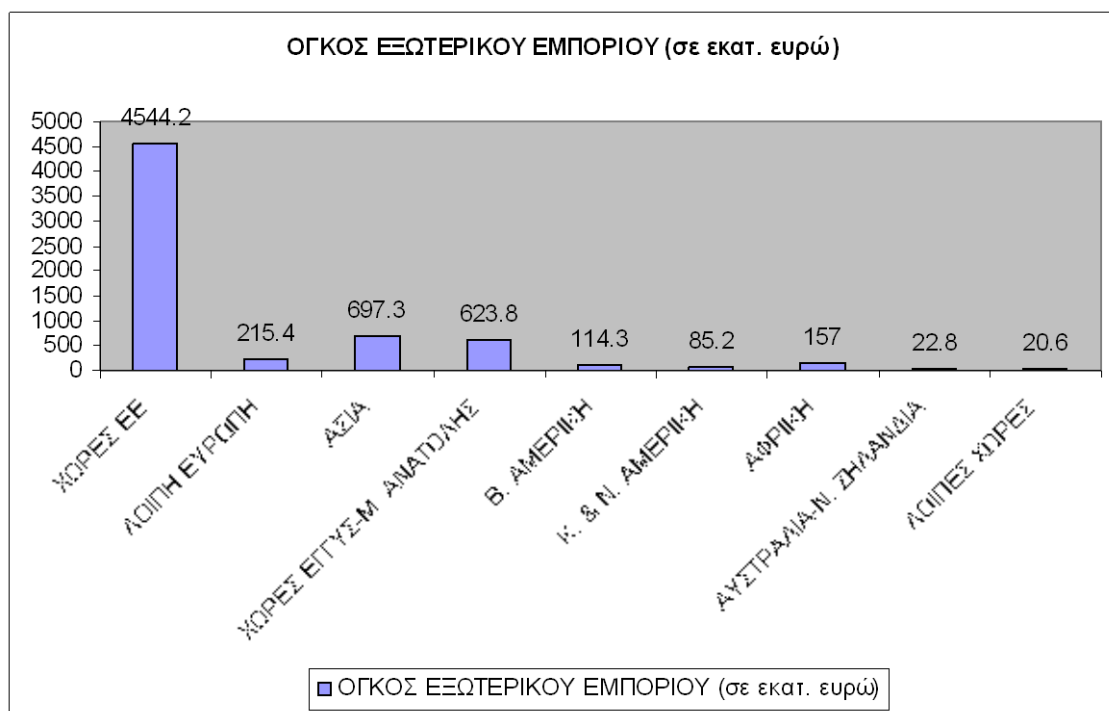
Το εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου είναι σταθερά προσανατολισμένο προς τις χώρες της Ε.Ε. Το 2009, το **68,6%** του όγκου του εξωτερικού εμπορίου προέκυψε από τις συναλλαγές με τις χώρες της Ε.Ε, το **10,5%** από τις συναλλαγές με τις Ασιατικές χώρες, το **9,4%** με τις χώρες της Εγγύς και Μέσης Ανατολής και το **3,2%** με τις εκτός ΕΕ χώρες της Ευρώπης. (βλ. σχετ. πίνακες). Ειδικότερα από το 2004 και εντεύθεν αυξήθηκαν κατακόρυφα οι εισαγωγές από την Ε.Ε. διότι δεν υπόκεινται σε επιβολή τελωνειακών δασμών και άλλων επιβαρύνσεων.

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-4

Εξωτερικό Εμπόριο κατά γεωγραφική περιοχή 2009 (σε εκατ. €)								
Περιοχή	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπ. Ισοζύγιο		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%
	1		2		3=2-1		4=1+2	
Χώρες Ε.Ε.	4.047,7	71,6	496,5	51,5	-3.551,2	75,7	4.544,2	68,6
Ασία	637,6	11,3	59,7	6,1	-577,9	12,3	697,3	10,5
Χώρες Εγγύς-Μέσης Ανατολής	483,5	8,6	140,3	14,6	-343,2	7,3	623,8	9,4
Λοιπή Ευρώπη	181,7	3,2	33,7	3,5	-147,9	3,3	215,4	3,2
Ν.-Κ. Αμερική	83,3	1,4	1,9	0,2	-81,4	1,7	85,2	1,2
Αφρική	88,8	1,5	68,2	7,0	-20,6	0,4	157,0	2,3
Β. Αμερική	99,6	1,7	14,7	1,5	-84,9	1,8	114,3	1,7
Ωκεανία	16,9	0,3	5,9	0,6	-11,0	0,2	22,8	0,34
Λοιπές Χώρες	14,9	0,3	5,7	0,6	-9,2	0,19	20,6	0,31
Προμήθειες-τροφοδοσίες πλοίων & αεροσκαφών	-		135,9	14,1	135,9	2,9	135,9	2,1
ΣΥΝΟΛΟ	5.654,4	≈100	963,2	≈100	-4.691,2	≈100	6.617,6	≈100

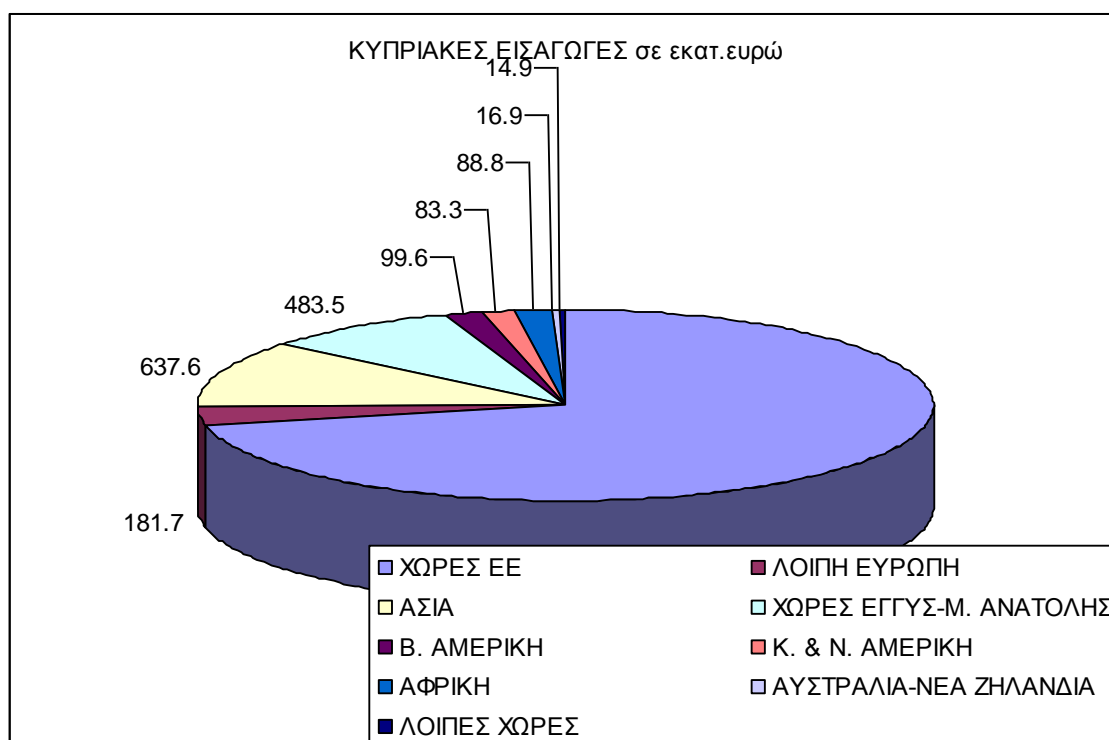
Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-5

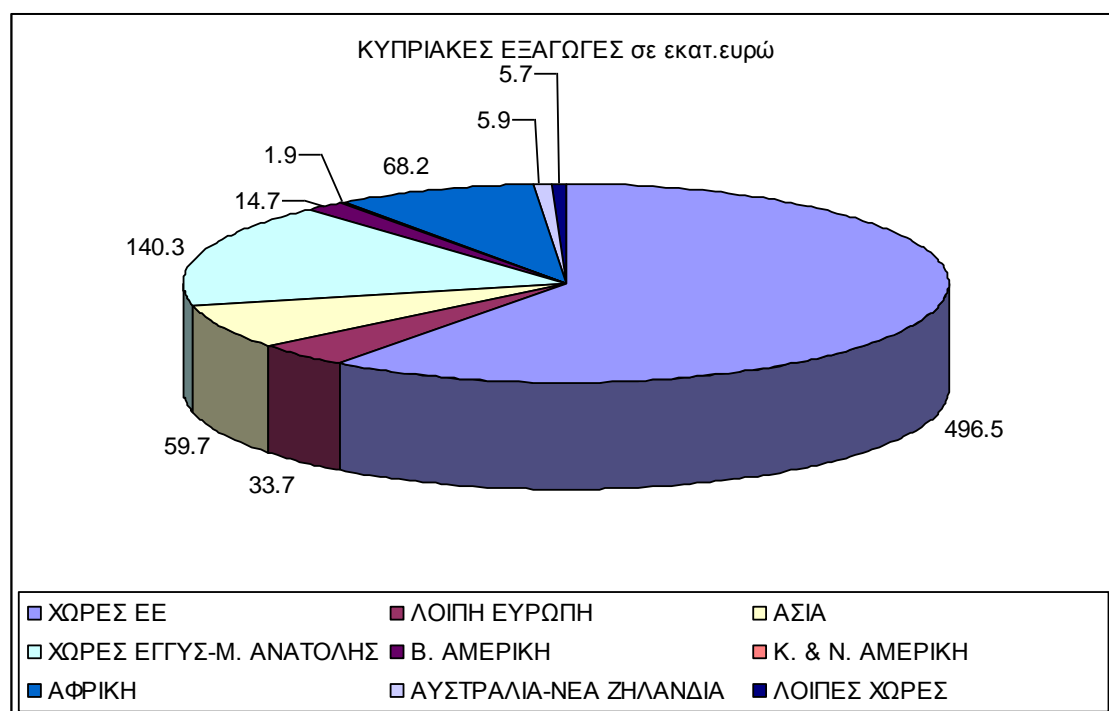

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-6

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Όπως φαίνεται στους σχετικούς πίνακες Γ-8 και Γ-9 που ακολουθούν, ως κυριότερος εμπορικός εταίρος της Κύπρου αναδεικνύεται η Ελλάδα με ποσοστό 20,3% επί του συνολικού όγκου εξωτερικού εμπορίου. Δεύτερη η Ιταλία με 9,3% και τρίτο το Ηνωμένο Βασίλειο με 9,0%.

Στον τομέα των κυπριακών εισαγωγών, η Ελλάδα κατέχει την πρώτη θέση με μερίδιο αγοράς 20,0%, με δεύτερη την Ιταλία με 10,6% και τρίτο το Ηνωμένο Βασίλειο με 9,1%.

Σημειώνεται ότι, το Ηνωμένο Βασίλειο επί σειρά ετών κατείχε την πρώτη θέση ως προς τις εισαγωγές προϊόντων του στην Κυπριακή αγορά, γεγονός που έχει ανατραπεί υπέρ της Ελλάδος την τελευταία πενταετία.

Στον τομέα των κυπριακών εξαγωγών, η Ελλάδα κατέχει επίσης την πρώτη θέση μεταξύ των αγορών που διοχετεύονται τα Κυπριακά προϊόντα με μερίδιο 22,1% επί των συνολικών κυπριακών εξαγωγών, ακολουθεί η Γερμανία (8,5%) και στην τρίτη θέση βρίσκεται το Ηνωμένο Βασίλειο (8,2%).

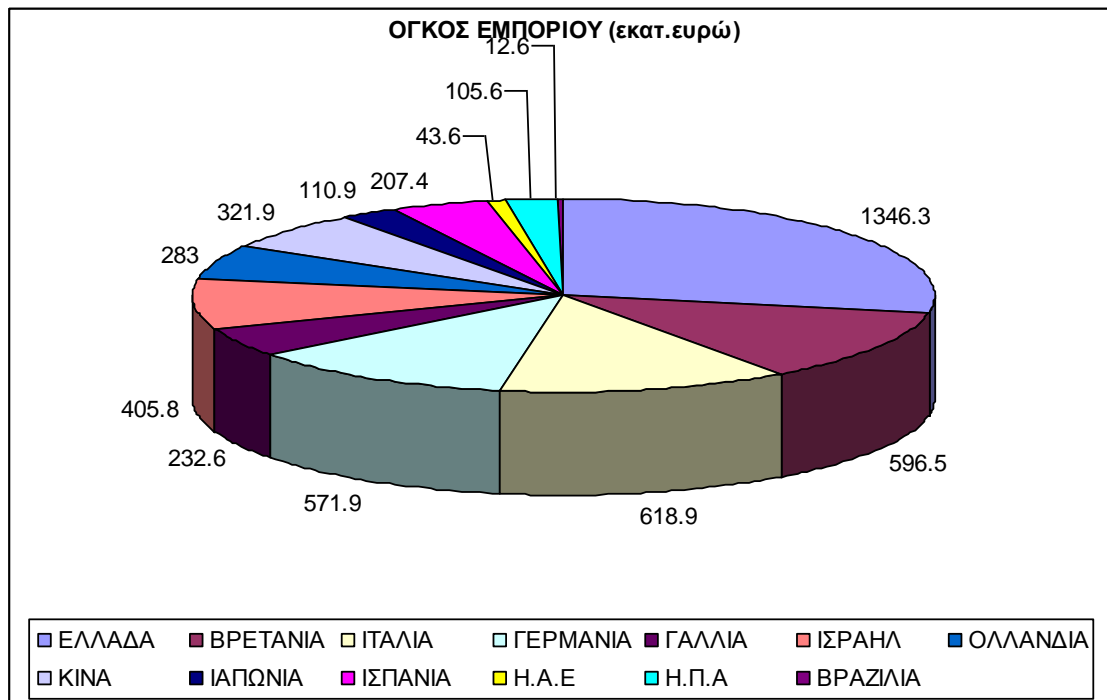
Από την προσεκτική ανάλυση του Πίνακα Γ-8, που ακολουθεί, είναι φανερό ότι το εξωτερικό εμπόριο της Κύπρου έχει διαρθρωτικό πρόβλημα ως προς τις εξαγωγές, που κινούνται σε πολύ χαμηλά επίπεδα και κατευθύνονται, σε μεγάλο βαθμό στις αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η αναζήτηση νέων αγορών, αποτελεί άμεση ανάγκη, δεδομένου ότι το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου παρουσιάζει διεύρυνση, με αποτέλεσμα την επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, τα τελευταία έτη αν και το 2009 το εμπορικό έλλειμμα εμφάνισε αισθητή μείωση (-24%) έναντι του 2008, λόγω της μείωσης των κυπριακών εισαγωγών (-23,2%) και εξαγωγών (-19,1%).

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-8

Εξωτερικό Εμπόριο κατά χώρα 2009 (σε εκατ. €)								
Χώρα	Εισαγωγές		Εξαγωγές		Εμπ. Ισοζύγιο		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%	Αξία	%
	1		2		3=2-1		4=1+2	
Ελλάδα	1.133,0	20,03	213,4	22,15	-919,6	19,60	1346,4	20,34
Ιταλία	600,6	10,62	18,3	1,89	-582,3	12,41	618,9	9,35
Ην. Βασίλειο	517,3	9,14	79,3	8,23	-438,0	9,33	596,6	9,01
Γερμανία	490,1	8,66	81,9	8,50	-408,2	8,70	572,0	8,64
Ισραήλ	389,1	6,88	16,7	1,73	-372,4	7,93	405,8	6,13
Κίνα	310,4	5,48	11,5	1,19	-298,8	6,36	321,9	4,86
Ολλανδία	270,3	4,78	12,8	1,32	-257,5	5,48	283,1	4,27
Γαλλία	224,3	3,96	8,4	0,87	-215,9	4,60	232,7	3,51
Ισπανία	204,0	3,60	3,4	0,35	-200,6	4,27	207,4	3,13
Βέλγιο	182,7	3,23	10,2	1,05	-172,5	3,67	192,9	2,91
Ιαπωνία	110,4	1,95	0,6	0,0	-109,9	2,34	111,0	1,67
Η.Π.Α.	92,0	1,62	13,7	1,42	- 78,3	1,66	105,7	1,59
Ελβετία	70,7	1,25	3,7	0,38	-67,0	1,42	74,4	1,12
Αίγυπτος	57,3	1,01	24,8	2,57	-32,5	0,69	82,1	1,24
Βουλγαρία	47,3	0,83	8,0	0,83	-39,3	0,83	55,3	0,83
Ρουμανία	36,0	0,63	9,6	0,99	-26,4	0,56	45,6	0,68
Ρωσία	20,9	0,35	13,8	1,43	- 7,1	0,15	34,7	0,52
Γενικό Σύνολο	5.654,4	100	963,2	100	-4.691,2	100	6.617,6	100

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Γ-9

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Α. ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΑΣ – ΚΥΠΡΟΥ

Α-Ι. Γενική Επισκόπηση

Η τροχιά δυναμικής ανόδου των οικονομικών και εμπορικών σχέσεων της Ελλάδας και της Κύπρου συνεχίστηκε και το 2009, αποτυπώνοντας με τον ιδανικότερο τρόπο τις εξαιρετικές σχέσεις των δύο χωρών σε εθνικό και πολιτικό επίπεδο.

Η οικονομική ανάπτυξη των δύο χωρών σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή, η σύγκλιση των οικονομικών συμφερόντων, η συμπληρωματικότητα των οικονομιών τους σε συνδυασμό με την οικονομική σταθερότητα που τις διακρίνει αποτυπώνεται με σαφήνεια στους τομείς του διμερούς εμπορίου, των επενδύσεων και του τουρισμού.

Η αμοιβαία οικονομική συνεργασία, προσφέρει τη δυνατότητα στην Ελλάδα να λειτουργεί ως δίαυλος των επιχειρήσεων της Κύπρου προς τις χώρες της ΕΕ και της Ανατολικής Ευρώπης, ενώ και οι ελληνικές επιχειρήσεις μέσω της Κύπρου επεκτείνονται στη Ν.Α. Μεσόγειο, διευρύνοντας, με αυτό τον τρόπο, τις ευκαιρίες επιχειρηματικής πρόσβασης στις αγορές της Μέσης Ανατολής, καθώς και στις πέραν αυτής αραβικές αγορές.

Η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, τον Μάιο του 2004, διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη των οικονομικών σχέσεων Ελλάδας- Κύπρου, καθώς έδωσε μεγαλύτερη ώθηση στις επιχειρηματικές σχέσεις των δύο χωρών. Η ένταξη της Κύπρου στην ΟΝΕ και η είσοδος του ευρώ στην οικονομική της ζωή, τον Ιανουάριο του 2008, θα λειτουργήσει ως μοχλός μεγαλύτερης ανάπτυξης των οικονομικών σχέσεων οδηγώντας στη πλήρη ενοποίηση του οικονομικού χώρου των δύο χωρών.

Στα παρακάτω κεφάλαια εξετάζεται το διμερές εμπόριο Κύπρου-Ελλάδος, όπως διαμορφώθηκε το 2009, η εξέλιξη του αμφίδρομου τουριστικού ρεύματος καθώς και οι επενδύσεις (άμεσες, χαρτοφυλακίου) που πραγματοποιήθηκαν από την κυπριακή και την ελλαδική πλευρά.

Α-ΙΙ. Διμερές Εμπόριο Ελλάδας - Κύπρου

Το εύρος των διμερών εμπορικών συναλλαγών το 2009 ανήλθε στα 1.346,3 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας μείωση κατά 8,3% έναντι του 2008 (1,467,4 εκατ. ευρώ).

Με βάση τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου η Ελλάδα συνέχισε να είναι ο μεγαλύτερος προμηθευτής προϊόντων της Κύπρου και το 2009 καθώς οι εξαγωγές της έφθασαν τα 1,133,0 εκατ. ευρώ, σημειώνοντας μείωση της τάξης του 8,6% σε σχέση με τις εξαγωγές της προς τη Κύπρο το 2008 (1,238,9 εκατ. ευρώ).

Όσον αφορά στις κυπριακές εξαγωγές προς την Ελλάδα το 2009, σημειώνουμε ότι ανήλθαν στα 213,3 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας μείωση της τάξης του 6,7% σε σχέση με το 2008 (228,5 εκατ. ευρώ). Η Κυπριακή αγορά, σύμφωνα με τα ανωτέρω στοιχεία, κατέχει την τρίτη θέση, από πλευράς σπουδαιότητας, για τα ελληνικά προϊόντα, μετά τις αγορές της Γερμανίας και της Ιταλίας.

Το έλλειμμα του διμερούς εμπορικού ισοζυγίου για την Κύπρο, το 2009 μειώθηκε κατά 9,0% και έφθασε τα 919,7 εκατ. ευρώ., σε σύγκριση με το έλλειμμα του 2008 (€1.010,4 εκατ.).

Οι κυπριακές εξαγωγές με προορισμό την ελληνική αγορά κάλυψαν, κατά το 2009, το 22,1% του συνόλου των κυπριακών εξαγωγών έναντι του 18,7% το 2008, και το

42,9% του συνόλου των κυπριακών εξαγωγών σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έναντι του 37,6% το 2008.

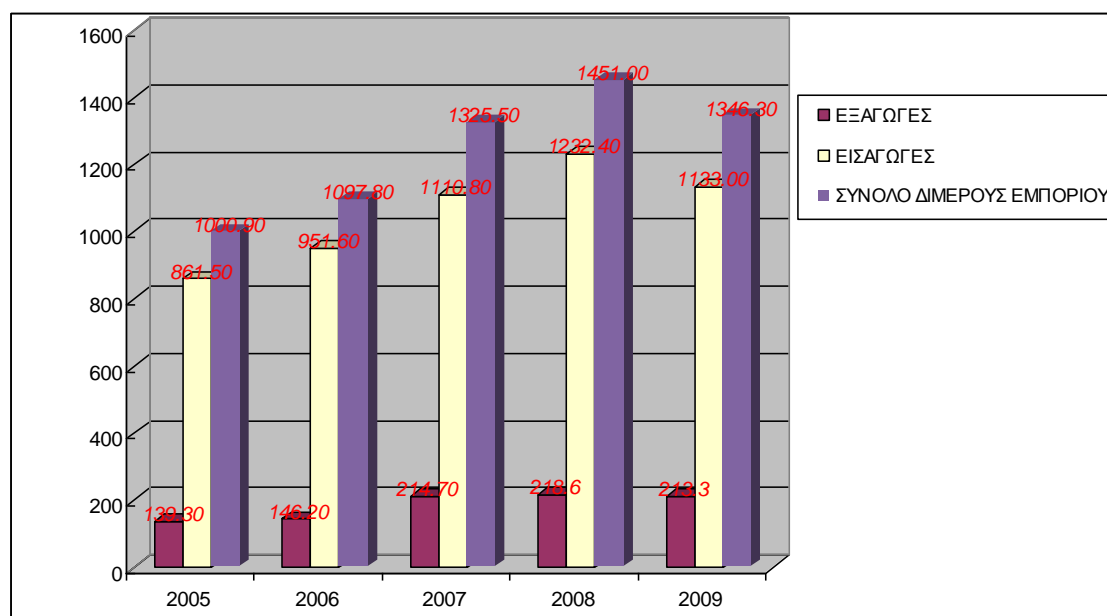
Οι κυπριακές εισαγωγές από την Ελλάδα παρά την σημειωθείσα μείωση, αύξησαν το μερίδιό τους επί του συνόλου από 16,7% το 2008, σε 20,0% το 2009. Παράλληλα οι εισαγωγές από την Ελλάδα κάλυψαν, το 2009 το 28,0 % των κυπριακών εισαγωγών από χώρες της ΕΕ έναντι 25,1% το 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-1

Διμερές Εμπόριο Κύπρου - Ελλάδος (εκατ. €)								
Έτος	Εξαγωγές		Εισαγωγές		Εμπορικό Ισοζύγιο		Όγκος Εμπορίου	
	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ	Αξία	%Δ
	1		2		3=1-2		4=1+2	
2003	74,8		470,8		-396,0		545,5	
2004	110,4	48,4	689,0	47,0	-579,0	46,8	800,0	46,6
2005	139,3	26,2	861,5	25,0	-722,1	24,7	1.000,9	25,1
2006	146,2	4,9	951,6	10,4	-805,4	11,5	1.097,8	9,6
2007	214,7	46,8	1.110,8	16,7	-896,1	11,2	1.325,5	20,7
2008	228,5	6,4	1.238,9	11,5	-1.010,4	12,8	1.467,4	10,7
2009	213,3	-6,6	1.133,0	-8,6	-919,7	-9,0	1.346,3	-8,3

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-2

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Δ-ΠΙ. Εισαγωγές από Ελλάδα

Η κυπριακή εισαγωγική αγορά είναι προσανατολισμένη σε μεγάλο βαθμό σ' ένα ευρύ φάσμα των εξαγομένων ελληνικών προϊόντων. Διαπιστώνεται ωστόσο ότι οι ελληνικές εξαγωγές στην Κύπρο παρά το ότι καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα προϊόντων, συγκεντρώνονται σε λίγες κατηγορίες.

Έτσι, το 2009, αν και εισήχθησαν στην Κύπρο ενενήντα επτά (97) κατηγορίες ελληνικών προϊόντων, το 78,4 % των ελληνικών εξαγωγών στην Κύπρο προήλθε από, μόλις, είκοσι μία (21) κατηγορίες.

Σε ότι αφορά τη σύνθεση των ελληνικών εξαγωγών στην Κύπρο (βλ. Πίνακα Δ-3), αυτή αποτελείται από προϊόντα και παράγωγα πετρελαίου (16,7%), ενδύματα (8,5%), ηλεκτρικές συσκευές (8,0%), μηχανήματα (6,0%), φαρμακευτικά (4,9%), χυτοσίδηρος-σίδηρος-χάλυβας και προϊόντα αυτών (4,2%), αιθέρια έλαια (2,9%), κλπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-3

Συγκέντρωση Ελληνικών Εξαγωγών στην Κύπρο			
ΔΚ	Κατηγορίες Προϊόντων	Αξία	%
	Σύνολο εισαγωγών από Ελλάδα (σε εκατ. ευρώ)	1.133,0	100
27	Πετρέλαιο και προϊόντα πετρελαίου	189,9	16,7
61-62	Ενδύματα	96,1	8,5
85	Ηλεκτρικές συσκευές εικόνας & ήχου	90,9	8,0
84	Μηχανές, αντιδραστήρες, λέβητες	68,4	6,0
30	Φαρμακευτικά προϊόντα	55,9	4,9
72-73	Χυτοσίδηρος, σίδηρος και χάλυβας και προϊόντα αυτών	47,8	4,2
33	Αιθέρια έλαια	36,5	3,2
21	Διάφορα παρασκευάσματα διατροφής	35,5	3,1
22	Ποτά (αλκοολούχα και μη)	35,0	3,0
39	Πλαστικές ύλες και τεχνουργήματα	32,1	2,8
49	Προϊόντα εκδοτικών οίκων	30,1	2,6
19	Δημητριακά και προϊόντα τους	28,1	2,5
34	Σαπούνια, παρασκευάσματα για πλύσιμο	27,6	2,4
64	Είδη υπόδησης	24,4	2,1
94	Έπιπλα	22,6	2,0
04	Γαλακτοκομικά	19,6	1,7
24	Προϊόντα καπνού	19,4	1,7
76	Αλουμίνιο και τεχνουργήματα	18,6	1,6
95	Παιχνίδια	16,1	1,4

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Για το 2009 τα ελληνικά προϊόντα που κατέχουν δεσπόζουσα θέση στο σύνολο των κυπριακών εισαγωγών (βλ. Πίνακα Δ-4) είναι : στην πρώτη θέση, για άλλη μια φορά, τα προϊόντα των εκδοτικών οίκων (περιοδικά, εφημερίδες, βιβλία σε ποσοστό 65,5%), τα απορρυπαντικά (52,5%), τα διάφορα παρασκευάσματα διατροφής (44,7%), τα έτοιμα ενδύματα εκτός πλεκτών (41,1%), τα παρασκευάσματα δημητριακών-αλεύρων και ειδών ζαχαροπλαστικής (38,6%), το αλουμίνιο και τα προϊόντα αυτού (34,7%), τα αιθέρια έλαια (34,1%), τα πλεκτά (28,7%), τα φαρμακευτικά προϊόντα (27,7%), τα προϊόντα σιδήρου-χυτοσιδήρου (21,4%), οι ηλεκτρικές συσκευές εικόνας και ήχου (21,1%), τα πλαστικά είδη (21,0%), το πετρέλαιο και τα προϊόντα αυτού (19,0%), ο μηχανολογικός εξοπλισμός (12,2%).

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-4

Ελληνικά προϊόντα με δεσπόζουσα θέση στις κυπριακές εισαγωγές				
ΔΚ	Κατηγορίες Προϊόντων	Σύνολο Εισαγωγών	Εισαγωγές από Ελλάδα	Εισαγωγές από Ελλάδα/ Σύνολο εισαγωγών %
	Γενικό Σύνολο (σε εκατ. ευρώ)	5.654,4	1.133,0	20,0
49	Προϊόντα εκδοτικών οίκων	45,9	30,1	65,5
34	Σαπούνια – παρασκευάσματα για πλύσιμο	52,6	27,6	52,5
21	Διάφορα παρασκευάσματα διατροφής	79,4	35,5	44,7
62	Ενδύματα εκτός πλεκτών	148,9	61,3	41,1
19	Παρασκευάσματα δημητριακών - αλεύρων	72,7	28,1	38,6
76	Αλουμίνιο και τεχνουργήματα	53,6	18,6	34,7
33	Αιθέρια έλαια	106,8	36,5	34,1
61	Ενδύματα πλεκτά	120,9	34,7	28,7
30	Φαρμακευτικά προϊόντα	201,7	55,9	27,7
72	Χυτοσίδηρος, σίδηρος και χάλυβας	122,8	26,3	21,4
85	Ηλεκτρικές συσκευές εικόνας και ήχου	430,3	90,9	21,1
39	Πλαστικές ύλες και τεχνουργήματα	152,9	32,1	21,0
27	Πετρέλαιο και προϊόντα αυτού	998,6	189,9	19,0
84	Μηχανές, αντιδραστήρες, λέβητες	557,8	68,4	12,2

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Δ-IV. Εξαγωγές στην Ελλάδα

Το 2009, οι κυπριακές εξαγωγές στην Ελλάδα σε σχέση με το 2008 μειώθηκαν κατά 6,7% φθάνοντας στα € 213,3 εκατ. Η Ελλάδα κατέλαβε την πρώτη θέση μεταξύ των πελατών της Κύπρου, απορροφώντας το 22,1% των κυπριακών εξαγωγών, με δεύτερη την Μ. Βρετανία (10,2) %.

Δεκατέσσερις κατηγορίες προϊόντων καλύπτουν το **86,8%** του συνόλου των Κυπριακών εξαγωγών προς την Ελλάδα. Οι κυριότερες εξ αυτών είναι: οπτικο-ακουστικός εξοπλισμός και ιατρο-χειρουργικά (35,4%), ηλεκτρικές μηχανές-συσκευές εικόνας και ήχου (8,9%), οργανικά χημικά (8,9%), γεώμηλα-φρέσκα λαχανικά (6,1%), σίδηρος και προϊόντα του (5,9%), φαρμακευτικά (4,9%), μηχανολογικός εξοπλισμός (3,5%) κλπ.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-5

Συγκέντρωση Κυπριακών Εξαγωγών στην Ελλάδα			
ΔΚ	Κατηγορίες Προϊόντων	Αξία	%
	Γενικό Σύνολο (σε εκατ. €)	213,3	100
90	Οπτικ/κός εξοπλισμός, ιατροχειρουργικά	75,5	35,4
85	Ηλεκτρικές συσκευές εικόνας & ήχου	19,1	8,9
29	Οργανικά χημικά	19,0	8,9
07	Γεώμηλα-Λαχανικά	13,2	6,1
72	Χυτοσίδηρος, σίδηρος και χάλυβας	12,7	5,9
30	Φαρμακευτικά προϊόντα	10,5	4,9
84	Μηχανολογικός εξοπλισμός	7,5	3,5
02	Κρέας και υποπροϊόντα του	5,7	2,7
49	Προϊόντα εκδοτικών οίκων	5,0	2,3
94	Έπιπλα, είδη κλινοστρωσης κλπ	3,9	1,8
24	Καπνός και Προϊόντα Καπνού	3,8	1,8
61	Πλεκτά	3,5	1,6
04	Γαλακτοκομικά	3,3	1,5
62	Ενδύματα	3,3	1,5

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Τέλος, τα κυπριακά εξαγόμενα προϊόντα με δεσπόζουσα θέση στην Ελληνική αγορά είναι τα προϊόντα των εκδοτικών οίκων (κυρίως επιστροφές ελληνικών εφημερίδων και περιοδικών) με ποσοστό 96,1%, ο οπτικοακουστικός εξοπλισμός (κυρίως γυαλιά) και τα ιατρο-χειρουργικά προϊόντα και αναλώσιμα (91,5%), ο σίδηρος και τα υποπροϊόντα του κυρίως το σκράπ (86,9%), τα ενδύματα εκτός πλεκτών (54,8,7%), τα έπιπλα (39,7%), τα λαχανικά (27,2%), οι ηλεκτρικές συσκευές εικόνας ήχου (κυρίως επανεξαγωγές, 21,7%) κλπ.

Στον Πίνακα Δ-6 που ακολουθεί καταγράφονται τα Κυπριακά προϊόντα που παραδοσιακά έχουν καλή τοποθέτηση στην ελληνική αγορά. Συγκρίνοντας τα στοιχεία του 2009 με αυτά του 2008, δεν παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ως προς τα προϊόντα. Η μόνη διαφοροποίηση έγκειται στην μεταβολή κάποιων ποσοστών επί του συνόλου των Κυπριακών εξαγωγών. Οι σημαντικότερες μεταβολές σημειώθηκαν στην κατηγορία των «Ενδυμάτων εκτός πλεκτών» όπου το ποσοστό αυξήθηκε από 41,7% σε 54,8% και στην κατηγορία «ζώντων ζώων» όπου το ποσοστό μειώθηκε από 33.3% σε 15,6%. Αξιοσημείωτη είναι επίσης η μείωση του ποσοστού της κατηγορίας των «φαρμακευτικών προϊόντων». Στις λοιπές κατηγορίες προϊόντων δεν σημειώθηκαν μεγάλες μεταβολές.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ- 6

Κυπριακά προϊόντα με δεσπόζουσα θέση στις εξαγωγές σε Ελλάδα				
ΔΚ	Κατηγορίες Προϊόντων (σε εκατ. €)	Σύνολο Εξαγωγών	Εξαγωγές σε Ελλάδα	Εξαγωγές σε Ελλάδα/ Σύνολο εξαγωγών
	Γενικό Σύνολο	963,2	213,6	22,1
49	Προϊόντα εκδοτικών οίκων	5,2	5,0	96,1
90	Οπτικοακουστικός εξοπλισμός ιατροχειρουργικά	82,5	75,5	91,5
72	Χυτοσίδηρος, σίδηρος και χάλυβας	14,6	12,7	86,9
62	Ενδύματα εκτός πλεκτών	6,2	3,4	54,8
94	Έπιπλα	9,8	3,9	39,7
07	Λαχανικά	48,5	13,2	27,2
85	Ηλεκτρικές συσκευές εικόνας –ήχου	87,7	19,1	21,7
48	Χαρτί και χάρτινη ύλη	5,0	1,0	20,0
84	Μηχανές, λέβητες ,συσκευές	46,8	7,5	16,0
01	Ζώντα Ζώα	0,43	0,067	15,6
39	Πλαστικές ύλες και τεχνουργήματα	7,6	0,77	10,1
30	Φαρμακευτικά προϊόντα	139,9	10,5	7,5

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Δ-V. Επενδύσεις - Γενικά

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, οι άμεσες ξένες επενδύσεις στη Κύπρο για το 2009 ανήλθαν στα 4.172,7 εκατ. ευρώ, ενώ οι κυπριακές άμεσες επενδύσεις στο εξωτερικό ανήλθαν στα 3.678,3 εκατ. ευρώ.

Σημειώνουμε ότι, σύμφωνα με την τελευταία έκθεση του Ευρώ-Μεσογειακού Δικτύου Φορέων Προώθησης Επενδύσεων (ANIMA, www.animaweb.org) για το δωδεκάμηνο του 2009, η προσέλκυση ξένων άμεσων επενδύσεων στην Κύπρο, μειώθηκε δραματικά καθώς καταγράφηκαν μόλις 10 επενδυτικά σχέδια (έναντι 18 για το 2008), συνολικού προϋπολογισμού 1,6 δις ευρώ (έναντι 1,8 δις το 2008) και καθαρών εισροών στη Κύπρο 580 εκατ. Ευρώ (έναντι 1,1 δις ευρώ το 2008).

Ως η μακράν σημαντικότερη ξένη άμεση επένδυση στην Κύπρο, στην διάρκεια της ανωτέρω περιόδου, θεωρείται η επένδυση της αμερικανικής εταιρείας NOBLE ENERGY (ύψους 1,48 δις ευρώ), η οποία αφορά στην υποθαλάσσια έρευνα φυσικού αερίου σε περιοχή που ανήκει στην Κύπρο, καθώς και η επένδυση της δανικής κοινοπραξίας DK WIND SUPPLY LTD και PLATINA PARTNERS, η οποία αφορά στην ανάπτυξη αιολικού πάρκου.

Σημαντικές επενδύσεις θεωρούνται επίσης η δημιουργία μονάδας αφαλάτωσης στη Λεμεσό, εντός του 2011, από την αυστριακή εταιρεία EVN WTE WASSERTECHNIK (με την μέθοδο BOT), η επένδυση της βρετανικής εταιρείας UNIFEEDER στον τομέα των logistics, καθώς και οι επενδύσεις των ισπανικών εταιρειών SANCAL (με διακοσμητικά είδη σπιτιού και έπιπλα), STAR TEXTIL- BOBOLI και NECK & NECK

(με παιδικά ενδύματα), που αφορούν στην ανάπτυξη δικτύου καταστημάτων και εκθεσιακών χώρων στη Λευκωσία.

Τις ανωτέρω επενδύσεις συμπληρώνουν, στον χρηματοπιστωτικό τομέα, η εξαγορά πλειοψηφικού ποσοστού (57%) της τράπεζας SOCIETE GENERALE CYPRUS από την λιβανέζικη εταιρεία SGBL, η αίτηση της λεπτονικής τράπεζας BALTIKUMS BANKA για την έναρξη δραστηριότητας υποκαταστήματος στη Κύπρο, το άνοιγμα δύο ακόμα υποκαταστημάτων από την ελληνική τράπεζα EUROBANK EFG σε Λευκωσία και Λεμεσό καθώς και η έναρξη δραστηριοτήτων υποκαταστήματος της βρετανικής εταιρείας THE FRY GROUP παροχής φορολογικών και οικονομικών υπηρεσιών στη Λεμεσό.

Στον τομέα του λιανικού εμπορίου και ειδικότερα στις υπεραγορές τροφίμων και άλλων καταναλωτικών προϊόντων, σημειώνουμε την έναρξη δραστηριοτήτων μικρότερων καταστημάτων (express) από την ελληνο-γαλλική κοινοπραξία CARREFOUR MARINOPOULOS, καθώς και την υπογραφή συμφωνίας δικαιόχρησης (franchise) μεταξύ της αμερικανικής εταιρείας ειδών ένδυσης GAP-BANANA REPUBLIC και κυπριακής εταιρείας για την διάθεση των προϊόντων της στη κυπριακή αγορά.

Στον κλάδο των υπηρεσιών (επεξεργασία δεδομένων και παροχή λογισμικού σε ενσύρματα κα ασύρματα ευρυζωνικά δίκτυα), η ελληνική εταιρεία GLOBO προχώρησε στην έναρξη δραστηριοτήτων θυγατρικής εταιρείας στη Κύπρο ενώ στον κλάδο των ανταλλακτικών αυτοκινήτου, η σλοβακική εταιρεία CB CARBON INDUSTRIES, θα ξεκινήσει την παραγωγή ελαστικών, με την μέθοδο της ανακύκλωσης.

Δ-VI. Ελληνικές Επενδύσεις στην Κύπρο –Μεγάλα Έργα

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, οι ελληνικές άμεσες επενδύσεις στην Κύπρο το 2009 ανήλθαν στα **€ 710,2 εκατ.**, οι οποίες αφορούσαν κατά κόρον στην σύσταση κυπριακών εταιρειών ελληνικών συμφερόντων (ο κύριος μέτοχος ήταν από την Ελλάδα), με βασικό αντικείμενο την παροχή συμβουλευτικών (νομικών-λογιστικών) και χρηματοοικονομικών υπηρεσιών. Οι υπόλοιπες επενδύσεις στους τομείς των τραπεζών, του λιανικού εμπορίου και της πληροφορικής, αναφέρονται στις προηγούμενες παραγράφους.

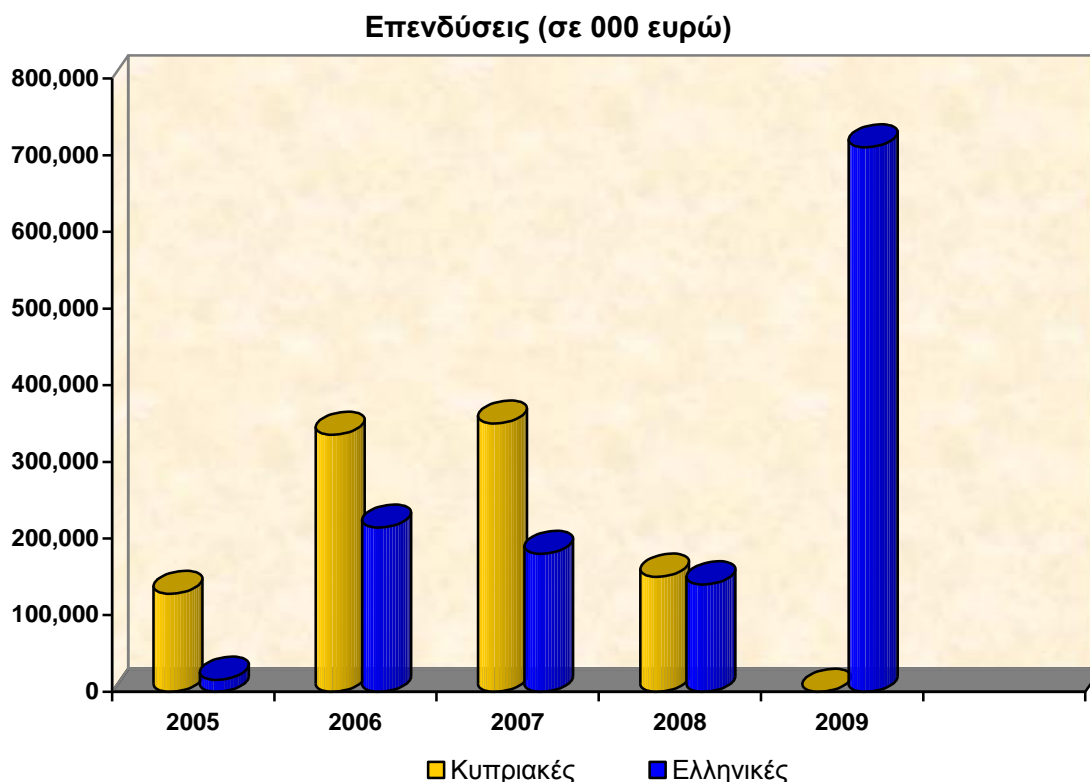
Ένα από τα μεγαλύτερα έργα που κατασκευάστηκε στην Κύπρο την τελευταία δεκαετία είναι ο Χ.Υ.Τ.Υ. (Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων) στην Επαρχία Λάρνακας και κατασκευάστηκε από μεγάλη Ελληνική εργοληπτική εταιρεία. Πρόκειται για μια υπερσύγχρονη μονάδα που η κατασκευή της κόστισε 46,2 εκατομ ευρώ και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ταμείο Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μέχρι το 2013 η Κυπριακή κυβέρνηση προγραμματίζει πολλά έργα για την ολοκληρωμένη διαχείριση των αποβλήτων, με κόστος που αναμένεται να ανέλθει στα 440 εκατομ. ευρώ και κατά συνέπεια κάποιες Ελληνικές εργοληπτικές εταιρείες θα μπορούσαν να αναλάβουν την κατασκευή κάποιων εξ αυτών.

Δ-VII. Κυπριακές Επενδύσεις στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου, οι **Κυπριακές Επενδύσεις στην Ελλάδα** το 2009 ανήλθαν μόλις στο **1,9** εκατ. ευρώ, ποσό που είναι εξαιρετικά χαμηλό σε σχέση με το 2008.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-7

ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΩΝ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Δ-VIII. Επενδυτικό Καθεστώς

Η γεωπολιτική θέση της Κύπρου, η οποία προσφέρει πρόσβαση τόσο σε κοινοτικές επιχειρήσεις όσο και σε επιχειρήσεις που προέρχονται από τρίτες -εκτός ΕΕ- χώρες καθώς και το ευνοϊκότατο, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο φορολογικό καθεστώς (ο εταιρικός φόρος δεν ξεπερνά το 10%), αποτελούν τους κυριότερους λόγους που καθιστούν την Κυπριακή αγορά πόλο έλξης των ξένων επιχειρήσεων.

Η Κύπρος αποτελεί σήμερα την ελκυστικότερη ευρωπαϊκή χώρα για επενδυτές από τρίτες χώρες. Το παραπάνω δεν οφείλεται μόνο στους χαμηλούς φορολογικούς συντελεστές αλλά και στο εκτεταμένο δίκτυο συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας, το οποίο σήμερα καλύπτει τις ακόλουθες 45 χώρες: Αίγυπτο, Αρμενία, Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Γαλλία, Γερμανία, Δανία, Ελλάδα, Ην. Βασίλειο, ΗΠΑ, Ταϊλάνδη, Ινδία, Ιρλανδία, Καναδά, Κίνα, Κιργιστάν, Κουβέιτ, Λευκορωσία, Λίβανο, Μάλτα, Μαυρίκιος, Νορβηγία, Νότιος Αφρική, Ουγγαρία, Ουζμπεκιστάν, Ουκρανία, Πολωνία, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία, Μαυροβούνιο, Σιγκαπούρη, Σλοβακία, Σλοβενία, Σουηδία, Συρία, Τατζικιστάν, Τσεχία. Αγ. Μαρίνο, Αζερμπαϊτζάν, Αρμενία, Μολδαβία και Κατάρ.

Οι ξένοι επενδυτές μπορούν να συμμετέχουν σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας μέχρι και 100%, είτε προέρχονται από χώρες της ΕΕ, είτε εκτός χωρών της ΕΕ.

Στο πλαίσιο της απελευθέρωσης της οικονομίας και της καλύτερης εξυπηρέτησης των πολιτών συστήθηκε στο Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού η Κυπριακή Υπηρεσία Προώθησης Επενδύσεων (Cyprus Investment Promotion Agency –CIPA), που λειτουργεί σαν «one - stop shop» και αποτελεί την κεντρική υπηρεσία πληροφόρησης, υποστήριξης και εξυπηρέτησης επενδυτών από το εξωτερικό. Επίσης διαδραματίζει έναν ιδιαίτερο σημαντικό ρόλο στην προσέλκυση ξένου επιχειρηματικού κεφαλαίου για άμεσες επενδύσεις σε τομείς όπως η παραγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας, μεταφορά τεχνογνωσίας κ.ά. που αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της εγχώριας παραγωγής.

Η CIPA δεν αποτελεί μια ακόμα τυπική Υπηρεσία του Κυπριακού κρατικού μηχανισμού, με όλα τα γνωστά προβλήματα δυσλειτουργίας και τις αγκυλώσεις που συνήθως παρουσιάζουν πολλές δημόσιες Υπηρεσίες, αλλά είναι μια Υπηρεσία η οποία στελεχώνεται με έμπειρους τεχνοκράτες, που βάσει συγκεκριμένου προγραμματισμού οργανώνουν ενημερωτικές επενδυτικές ημερίδες, οι οποίες συνήθως εντάσσονται στο πλαίσιο επιχειρηματικών αποστολών που οργανώνει το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού.

Για την περίοδο 200-2010 έχει καταρτίσει συγκεκριμένα προγράμματα για υποψήφιους επενδυτές με στόχευση στους τομείς: Χρηματοπιστωτικός, Ναυτιλία, Επικοινωνίες, Ενέργεια, Τουρισμός, Εκπαίδευση, Περίθαλψη, Έρευνα και Τεχνολογία.

Στο πλαίσιο της προσέλκυσης ξένων επενδύσεων σε τομείς προηγμένης τεχνολογίας (εισαγωγή τεχνογνωσίας), της δημιουργίας ευκαιριών απασχόλησης σε τομείς όπου υπάρχει ανεργία, της αύξησης των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων, της εισαγωγής ξένου συναλλάγματος και της αξιοποίησης της γεωγραφικής ζώνης της Κύπρου, έχει συσταθεί (Ν.69/1975, Κανονισμός 276/1981, Τελωνειακοί Κανονισμοί ΕΕ) και λειτουργεί, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Εμπορίου και Βιομηχανίας, η **Ελεύθερη Ζώνη της Λάρνακας**, που βρίσκεται εννιά χλμ. από το λιμάνι της Λάρνακας και έξι χλμ. από το αεροδρόμιο της πόλης.

Σε ό,τι αφορά τα κίνητρα που χορηγούνται για την εγκατάσταση επιχειρήσεων στην ανωτέρω Ελεύθερη Ζώνη, σημειώνουμε :

- την κατάργηση των εισαγωγικών δασμών και φόρων για αγαθά που εισάγονται στην Ελεύθερη Ζώνη καθώς και
- το κόστος ενοικίασης χώρου για βιομηχανική παραγωγή εντός της Ζώνης, που ανέρχεται στο συμβολικό ποσό της μιας Κυπριακής Λίρας (1,71 Ευρώ περίπου) για την πρώτη πενταετία ενώ το ετήσιο κόστος ενοικίασης χώρου, μετά την πενταετία, ανέρχεται σε 525 Κυπριακές Λίρες/στρέμμα.

Σε όλους τους διαθέσιμους χώρους εντός της Ελεύθερης Ζώνης, η εγκατάσταση ηλεκτρικού ρεύματος και τηλεφωνικών γραμμών είναι δωρεάν. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την διαδικασία ενοικίασης βιομηχανικού χώρου, διάρκειας 99 ετών, αρμόδιο είναι το Κυπριακό Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας (www.mcit.gov.cy)

Πέραν των ανωτέρω, η Κύπρος προσπαθεί συνεχώς να προσελκύσει ξένους επενδυτές, προβάλλοντας την καλή ποιότητα ζωής, την γεωγραφική της θέση, την ένταξή της στην ΕΕ, και τις εξαιρετικά καλές θέσεις που κατέχει στην παγκόσμια κατάταξη στους δείκτες επιχειρηματικότητας, ανταγωνιστικότητας, διαφθοράς και απόδοσης άμεσων ξένων επενδύσεων, που εμφανίζονται στους Πίνακες Δ-8, Δ-9, Δ-10 και Δ11 που ακολουθούν.

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-8
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
2009

ΧΩΡΑ *	Κατάταξη
Η.Π.Α.	1
Φινλανδία	6
Βέλγιο	18
Ισραήλ	27
Ισπανία	33
ΚΥΠΡΟΣ	34
Πορτογαλία	43
Κόστα Ρίκα	55
Τουρκία	61
Λετονία	68
ΕΛΛΑΔΑ	71
Αλγερία	83
Αλβανία	96
Πακιστάν	101
Αιθιοπία	118

Πηγή: World Economic Forum
(* Σύνολο 133 χωρών)

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ-9
ΔΕΙΚΤΗΣ ΔΙΑΦΘΟΡΑΣ
2009

ΧΩΡΑ *	Κατάταξη
Νέα Ζηλανδία	1
Ολλανδία	6
Ιρλανδία	14
Βέλγιο	21
ΚΥΠΡΟΣ	27
Πορτογαλία	35
Κόστα Ρίκα	45
Ναμίμπια	56
Τουρκία	61
ΕΛΛΑΔΑ	71
Μπουρκίνα Φάσο	79
Μολδαβία	89
Αλβανία	95
Αίγυπτος	115
Μαυριτανία	130

Πηγή: Transparency International
(* Σύνολο 180 χωρών)

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ - 10
ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
2009

ΧΩΡΑ *	Κατάταξη
Νέα Ζηλανδία	1
Ιρλανδία	7
Φινλανδία	16
Λετονία	27
FYROM	32
ΚΥΠΡΟΣ	40
Ρουμανία	55
Ναμίμπια	66
Τουρκία	73
Αλβανία	82
Γκάνα	92
Σρι Λάνκα	105
ΕΛΛΑΔΑ	109
Νιγηρία	125
Σενεγάλη	157

Πηγή: World Bank
(* Σύνολο 183 χωρών)

ΠΙΝΑΚΑΣ Δ - 11
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ FDI's
2005-2007

ΧΩΡΑ *	Κατάταξη
Χονγκ Κονγκ	1
Βουλγαρία	2
Βέλγιο	13
ΚΥΠΡΟΣ	18
Ρουμανία	32
Τσεχία	41
Καναδάς	52
Πολωνία	60
Πορτογαλία	77
Τουρκία	84
Σλοβενία	94
Γερμανία	108
Σρι Λάνκα	113
ΕΛΛΑΔΑ	126
Λουξεμβούργο	138

Πηγή: UNCTAD
(* Σύνολο 141 χωρών)

Δ- ΙΧ. Φορολογικό καθεστώς

Όπως ήδη προαναφέρθηκε, οι επιχειρήσεις φορολογούνται με 10%, αλλά γενικά η φορολογία είναι χαμηλή σε όλα τα επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα και προκειμένου περί φυσικών προσώπων στη Κύπρο, σημειώνουμε ότι για φορολογητέο εισόδημα από 0-19.500 ευρώ, ο φορολογικός συντελεστής είναι μηδενικός (ποσό φόρου 0), για φορολογητέο εισόδημα από 19.500-28.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 20% (ποσό φόρου 1.700 ευρώ), για εισόδημα από 28.000-36.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 25% (ποσό συνολικού φόρου 3.775 ευρώ-1.700+2.075-), ενώ για εισόδημα μεγαλύτερο από 36.000 ευρώ, ο συντελεστής είναι 30%.

Σχετικά με το ύψος των συντελεστών των εισφορών στις κοινωνικές ασφάλισεις, σημειώνουμε ότι για τον αυτοαπασχολούμενο ανέρχεται στο 11,6%, στις περιπτώσεις εξαρτημένης εργασίας, 6,3% για τον απασχολούμενο και 6,3% για τον εργοδότη, ενώ η συνεισφορά του εργοδότη στο Ταμείο Πλεονάζοντος Προσωπικού ανέρχεται στο 1,2% και στο Ταμείο Βιομηχανικής Κατάρτισης στο 0,5%. Ο συντελεστής εισφοράς στο Ταμείο Κοινωνικής Συνοχής ανέρχεται στο 2%.

Όσον αφορά στους συντελεστές του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), αυτοί κυμαίνονται από 0-15%. Ειδικότερα τα προϊόντα και οι υπηρεσίες που υπάγονται στους συντελεστές αυτούς έχουν ως εξής :

0% : Εξαγωγές, παραδόσεις τροφίμων (εκτός αν η παράδοση τους γίνεται στα πλαίσια επισιτισμού), παραδόσεις φαρμάκων και εμβολίων, προμήθειες από το εξωτερικό για διαμεσολάβηση σε εισαγωγές/εξαγωγές στην/από την Κύπρο, διεθνείς αεροπορικές και θαλάσσιες μεταφορές προσώπων και αγαθών και συνδεδεμένες υπηρεσίες (εξαιρούνται οι ενδοκοινοτικές μεταφορές αγαθών), υπηρεσίες διαχείρισης πλοίων, παραδόσεις αγαθών που προορίζονται να τοποθετηθούν σε Αποθήκες Αρχής Λιμένων/Τελωνείου/αποταμίευσης/ελεύθερες ζώνες ή τελωνειακό καθεστώς/καθεστώς προσωρινής εισαγωγής ή διαμετακόμισης, παραδόσεις αγαθών που προορίζονται να ενσωματωθούν σε εξέδρες γεωτρήσεων, παραδόσεις αγαθών μετά την εισαγωγή τους αλλά πριν τον εκτελωνισμό τους.

5% : Παραδόσεις ζωοτροφών, περιλαμβανομένων των τροφών για πτηνά και ψάρια, λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, υπηρεσίες οδοκαθαρισμού, αποκομιδής και ανακύκλωσης απορριμμάτων, υπηρεσίες καλλιτεχνών και τα δικαιώματά τους, υπηρεσίες ανακαίνισης και επισκευής ιδιωτικών κατοικιών, παραδόσεις νερού, βιομηχανοποιημένων ποτών και φρουτοποτών εξαιρουμένων των αναψυκτικών, οινόπνευματων, παράδοση υγραερίου, εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία και παρόμοια προϊόντα, παραδόσεις παγωτών, αλατισμένων ή πικάντικων προϊόντων από δημητριακά ή πατάτα καθώς και αλατισμένους ή πικάντικους ξηρούς καρπούς, παραδόσεις φαρμάκων και εμβολίων εξαιρουμένων αυτών που υπόκεινται στον μηδενικό συντελεστή.

8% : Μεταφορά επιβατών και των αποσκευών τους με ταξί, υπηρεσίες εστιατορίων και άλλες υπηρεσίες επισιτισμού, εξαιρουμένης της πώλησης οινόπνευματων ποτών, διαμονή σε ξενοδοχεία, τουριστικά καταλύματα και παρόμοιους χώρους, συμπεριλαμβανομένης και της παροχής καταλύματος διακοπών, θαλάσσια εγχώρια μεταφορά επιβατών και των αποσκευών τους.

15% : Όλες οι παραδόσεις αγαθών ή παροχές υπηρεσιών, εκτός αν φορολογούνται με άλλο συντελεστή ή εξαιρούνται (εξαιρούνται τα ενοίκια, οι παραδόσεις ακίνητης ιδιοκτησίας εκτός πωλήσεων νέων κτηρίων, οι ασφαλιστικές και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, οι ιατρικές υπηρεσίες και οι υπηρεσίες εκπαίδευσης).

Ε. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Το 2009 ήταν μια κακή χρονιά για τον παγκόσμιο τουρισμό ο οποίος ανήλθε σε 880 εκατομ. επισκεπτών και σημείωσε πτώση κατά 3,4%. Στην Κύπρο ο τουρισμός αποτελεί μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα, αφού η άμεση συνεισφορά του στο ΑΕΠ υπολογίσθηκε σε 6,6% (2008) και 6,1% (2009), η δε συνεισφορά της γενικότερης τουριστικής οικονομίας σε 18-20%. Για το ίδιο έτος οι αντίστοιχοι δείκτες στην ΕΕ ήταν 5,0% και 10 -12%. Επίσης ο τουρισμός εξασφάλισε κατά το 2009 34.000 άμεσες θέσεις εργασίας, έναντι 37.000 το προηγούμενο έτος. Λαμβάνοντας υπόψη και τις έμμεσες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται σε άλλους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας λόγω της τουριστικής βιομηχανίας, το σύνολο των θέσεων εργασίας ανέρχεται στις 77.000, δηλαδή στο 19% περίπου του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας.

Κατά το 2009 οι αφίξεις περιηγητών σημείωσαν πτώση κατά 10,9% έναντι του 2008. Σε απόλυτους δε αριθμούς ανήλθαν σε 2.141.193 έναντι 2,403.750 του 2008. Όσον αφορά στη σύνθεση των τουριστικών αφίξεων για το 2007, η συντριπτική πλειονότητα (81,4% του συνόλου) προέρχεται από χώρες μέλη της ΕΕ και ειδικότερα από το Ηνωμένο Βασίλειο (49,9% του συνόλου), την Ελλάδα (6,2), την Γερμανία (6,1%), την Σουηδία (5,1%), την Ολλανδία (1,3%) και την Αυστρία (1,3%). Από τις τουριστικές αφίξεις εκτός Ε.Ε, αναφέρουμε την σημαντική τουριστική ροή αφίξεων από την Ρωσία (6,9 του συνόλου, την Νορβηγία (2,8%), την Ελβετία (1,8%) και το Ισραήλ (1,5%).

Τα έσοδα από τον τουρισμό το 2009 ανήλθαν στα 1.493.3 εκατομ. ευρώ σημειώνοντας μείωση κατά 16,7% έναντι του 2008. Το τρέχον έτος είναι μια ακόμη δύσκολη χρονιά για την τουριστική βιομηχανία και οι προβλέψεις είναι δυσοίωνες. Το τουριστικό ρεύμα προς την Κύπρο άρχισε να αισθάνεται ισχυρές πιέσεις λόγω της διεθνούς οικονομικής κρίσης και την περίοδο Ιανουαρίου - Ιουνίου οι αφίξεις τουριστών περιορίστηκαν στις 877.958 και μειώθηκαν έναντι της αντίστοιχης περιόδου του 2009 κατά 0,6%. Πτώση καταγράφηκε και στα τουριστικά έσοδα, κατά τους πρώτους πέντε μήνες του έτους, τα οποία ανήλθαν σε 383,0 εκατομ. ευρώ και μειώθηκαν 1,9%, σε σύγκριση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2008.

Η γενική πτώση της τουριστικής κίνησης οφείλεται κυρίως στην μείωση των αφίξεων από το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελλάδα και την Γερμανία. Οι αφίξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο αποτελούν το βαρόμετρο για τις εξελίξεις στην τουριστική βιομηχανία της Κύπρου, αφού συνήθως το 50-54% των συνολικών επισκεπτών προέρχονται από την χώρα αυτή. Στο πρώτο εξάμηνο του 2010 οι αφίξεις από το Ηνωμένο Βασίλειο μειώθηκαν κατά 5,1%, έναντι της ίδιας χρονικής περιόδου του 2008, πράγμα που αποδίδεται, κυρίως, στην οικονομική κρίση, αλλά και στην υποτίμηση της στερλίνας έναντι του ευρώ και την κατά συνέπεια, μείωση της αγοραστικής δύναμης των Βρετανών. Πτώση επίσης, των αφίξεων σημειώθηκε από την Σουηδία (3,5%), την Ελβετία (6,2%) και την Αυστρία (25,1%). Αντίθετα, η κίνηση από την Ρωσία ανήλθε στο πρώτο εξάμηνο σε 85.550 περιηγητές και αυξήθηκε κατά 40,8% έναντι του 2008, πράγμα που δημιουργεί προσδοκίες στην τουριστική βιομηχανία και μάλιστα σε μακροπρόθεσμη βάση.

Η στασιμότητα που είχε παρατηρηθεί στην τουριστική κίνηση την τριετία 2006-2008, όταν οι συνολικές αφίξεις κυμαίνονταν από 2.400.000 - 2.416.000, είχε κατ' επανάληψη απασχολήσει τους ιθύνοντες, χωρίς ωστόσο να ληφθούν δραστικά μέτρα για την ενίσχυση του τουρισμού, πέραν της αναβάθμισης των αεροδρομίων. Με βάση την εικόνα αυτή και λαμβάνοντας υπ' όψιν τα μηνύματα από την οικονομική κρίση, η Κυπριακή κυβέρνηση είχε προβλέψει, έγκαιρα, τις δυσμενείς εξελίξεις στην τουριστική βιομηχανία και για τούτο αποφάσισε, με τον προϋπολογισμό του 2009, την κατά 45,0% αύξηση των δαπανών για την προβολή και δημοσιότητα του τουριστικού προϊόντος.

Όμως, παρά την προσπάθεια αυτή, η κατάσταση επιδεινώθηκε κατά το 2009 και τα δημόσια οικονομικά δεν επέτρεψαν την αύξηση των δαπανών στο πρόγραμμα τουριστικής προβολής του 2010. Αντίθετα, ο Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού (ΚΟΤ) μείωσε τις δαπάνες για διαφήμιση στα ΜΜΕ, σε μια σειρά από σημαντικές αγορές, λόγω της ευρύτερης μείωσης του προϋπολογισμού του Οργανισμού. Σε πρώτη φάση, το σύνολο των διαφημιστικών δαπανών προϋπολογίσθηκε στα 8,3 εκατομ. ευρώ, έναντι 15,3 εκατομ. ευρώ στο προηγούμενο έτος. Συνεπώς η διαφημιστική δαπάνη μειώθηκε το 2010 κατά 45,8%. Στον Πίνακα που ακολουθεί, καταγράφεται, κατά χώρα, η προϋπολογισθείσα διαφημιστική δαπάνη.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε - 1

Εκατομ. Ευρώ

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΚΟΤ ΣΕ ΚΥΡΙΕΣ ΑΓΟΡΕΣ						
ΧΩΡΑ	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ην. Βασίλειο	2,6	2,4	2,7	2,7	2,5	2,0
Ιρλανδία	0,4	0,3	0,3	0,3	-	0,1
Γερμανία	1,7	2,2	2,7	2,6	3,5	3,0
Ρωσία	1,8	1,5	2,1	2,7	4,0	-
Ουκρανία	-	-	0,3	0,3	0,7	-
Γαλλία	1,4	1,5	1,0	1,0	-	-
Ελλάδα	0,8	0,9	0,5	1,0	-	0,7
Αραβικές Χώρες	1,2	0,9	0,9	1,4	1,3	0,8
Σουηδία	0,8	0,9	1,4	1,4	1,3	0,8
Δανία	-	-	-	-	0,6	0,3
Νορβηγία	0,4	0,6	0,6	0,6	0,8	0,3
Φινλανδία	-	-	-	-	0,6	0,3
ΣΥΝΟΛΟ	11,1	11,2	12,6	14,1	15,3	8,3

Πηγή: Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού

Από τα ανωτέρω στοιχεία, προκύπτει ότι έχουν γίνει περικοπές σε όλες τις αγορές αφού η διαφημιστική δαπάνη είναι η μικρότερη των τελευταίων έξι ετών, αλλά ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι χώρες που στο πρόσφατο παρελθόν θεωρήθηκαν «αγορές στόχοι», όπως π.χ. Γαλλία, Ουκρανία και όλως περιέργως η Ρωσία, απαλείφθηκαν πλήρως από το διαφημιστικό πρόγραμμα του ΚΟΤ. Η Ιρλανδία και η Ελλάδα, που πλήττονται ιδιαίτερα από την οικονομική κρίση, είναι οι μόνες χώρες που, μετά την περσινή διακοπή, τοποθετήθηκαν εκ νέου στο διαφημιστικό πρόγραμμα του ΚΟΤ, με προβλεπόμενες δαπάνες ύψους 0,1 και 0,7 εκατομ. ευρώ, αντίστοιχα.

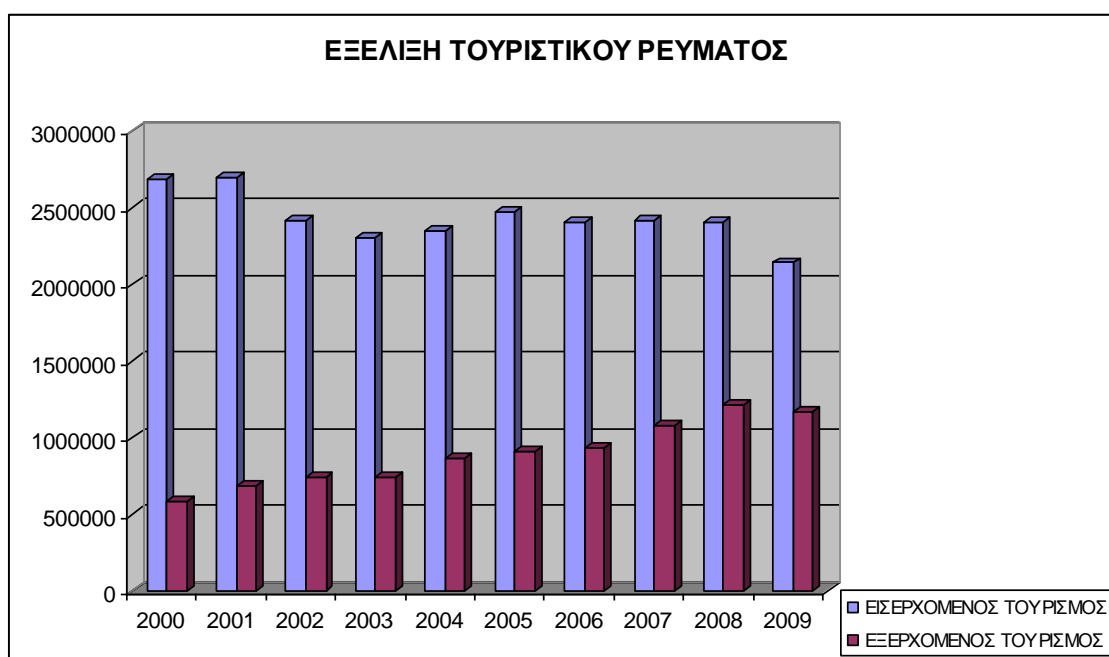
Πέραν αυτού, έχουν ληφθεί και άλλα σημαντικά μέτρα για την ενίσχυση της τουριστικής βιομηχανίας, όπως η μείωση του ΦΠΑ στα ξενοδοχεία από 8% σε 5%, η κατάργηση του τέλους διανυκτέρευσης και η μείωση των τελών προσγείωσης αεροσκαφών. Τα μέτρα αυτά σε συνδυασμό με την δέσμευση των ξενοδόχων για μείωση των τιμών, θα καταστήσουν το τουριστικό προϊόν φθηνό, δηλαδή στα επίπεδα του 2009.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε - 2

Ετήσια Τουριστική Κίνηση				
Έτος	Εισερχόμενη		Εξερχόμενη	
	Αριθμός	%Δ	Αριθμός	%Δ
2001	2.696.732	0,4	684.197	16,4
2002	2.418.238	-10,3	744.167	8,8
2003	2.303.247	-4,8	737.309	-0,9
2004	2.349.012	2,0	859.454	16,6
2005	2.470.063	5,2	913.820	6,3
2006	2.400.924	-2,8	932.116	2,0
2007	2.416.081	0,7	1.080.512	15,9
2008	2.403.750	-0,5	1.209.802	12,0
2009	2.141.193	-10,9	1.172.268	-3,1

Πηγή : Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Η τουριστική περίοδος του 2010 αναμένεται να είναι ούτως η άλλως δύσκολη και οι τουριστικοί παράγοντες φοβούνται ότι η τουριστική κίνηση θα σημειώνει κάμψη, η οποία εκτιμάται ότι θα είναι τόσο σοβαρή, που θα επαναφέρει την τουριστική βιομηχανία στην προ του 1998 περίοδο. Το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού είναι πιο αισιόδοξο και εκτιμά ότι η πτώση της τουριστικής κίνησης θα είναι οριακή και το 2010 θα σημάνει την αρχή της ανάκαμψης της τουριστική βιομηχανίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε - 3

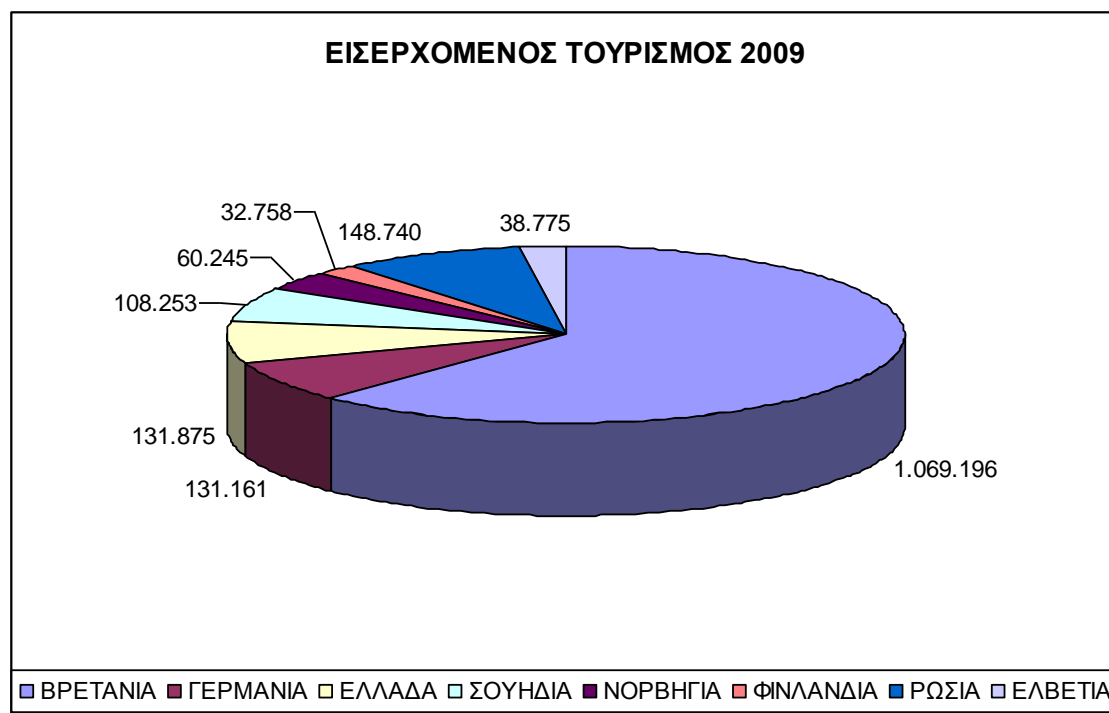
Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε - 4
ΕΙΣΕΡΧΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Χώρα Προέλευσης	2008		2009		
	Αριθμός	%	Αριθμός	%	%Δ 08/09
Σύνολο	2.403.750	100,0	2.141.193	100,00	-10,9
Ε.Ε.	1.965.354	81,8	1.743.955	81,4	-11,4
Ην. Βασίλειο	1.242.655	51,6	1.069.196	49,9	-14,0
Ελλάδα	133.015	5,5	131.875	6,2	-0,9
Γερμανία	132.058	5,5	131.161	6,1	-0,7
Σουηδία	124.948	5,2	108.253	5,1	-13,4
Φινλανδία	32.333	1,3	32.758	1,5	1,3
Ολλανδία	26.302	1,1	30.996	1,4	17,8
Γαλλία	36.099	1,5	26.187	1,2	-27,5
Αυστρία	26.620	1,1	27.463	1,3	3,2
Άλλες χώρες					
Ρωσία	180.926	7,5	148.740	6,9	-17,8
Νορβηγία	63.470	2,6	60.245	2,8	- 5,1
Ελβετία	38.560	1,6	38.775	1,8	0,4
Ισραήλ	32.034	1,3	31.364	1,5	-2,1

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε - 5

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Το Υπουργείο Εμπορίου Βιομηχανίας και Τουρισμού και ο ΚΟΤ, προσπάθησαν να ενισχύσουν την τουριστική βιομηχανία, με επιδοτούμενα προγράμματα εσωτερικού κοινωνικού τουρισμού και ταυτόχρονα έκαναν κάποια σοβαρά ανοίγματα σε νέες αγορές, όπως Ιράν, Ουκρανία, Κίνα, κλπ., αλλά θα χρειασθεί αρκετός χρόνος για να υπάρξει, αξία λόγου τουριστική κίνηση από τις χώρες αυτές.

Πέραν όμως των θετικών μέτρων για την στήριξη του τουρισμού, χρειάζονται επενδύσεις για έργα υποδομής, ώστε να βελτιωθεί η συνολική εικόνα στις τουριστικές περιοχές και να καταστεί το τουριστικό προϊόν περισσότερο ανταγωνιστικό. Ο Πίνακας Ε-6 δείχνει την θέση των χωρών της ευρύτερης περιοχής της Μεσογείου, στην παγκόσμια κατάταξη αναφορικά με την ανταγωνιστικότητα στον τουρισμό. Για την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας θα πρέπει να ανακαινισθούν πολλά από τα υπάρχοντα ξενοδοχεία, που δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις επισκεπτών υψηλού εισοδήματος. Αυτό όμως απαιτεί επενδύσεις από την πλευρά των ξενοδόχων, οι οποίοι, στην παρούσα οικονομική συγκυρία, έχουν περιορισμένες δυνατότητες, αφού σύμφωνα με τις εκτιμήσεις τραπεζικών κύκλων οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις οφείλουν στις τράπεζες περισσότερα από 2,5 δις ευρώ. Η επαρχία Πάφου και οι ελεύθερες περιοχές της επαρχίας Αμμοχώστου, που εξαρτώνται περισσότερο από τον τουρισμό, αισθάνονται, ήδη, τις δυσμενείς επιπτώσεις τόσο από την μείωση των αφίξεων, όσο και την μείωση της κατά κεφαλήν δαπάνης. Οι οργανωμένοι φορείς, Επιμελητήρια και Σύνδεσμοι, έχουν υποβάλλει σειρά προτάσεων οι οποίες μελετώνται, αλλά πέραν των οποιονδήποτε κυβερνητικών μέτρων, θα χρειασθεί και η συνεισφορά των επιχειρήσεων της τουριστικής βιομηχανίας για να υπάρξει θετικό αποτέλεσμα. Η αποπεράτωση και λειτουργία των νέων τερματικών σταθμών στα αεροδρόμια Λάρνακας και Πάφου είναι κινήσεις προς την σωστή κατεύθυνση, όπως επίσης και η κατασκευή της μαρίνας Λεμεσού που βρίσκεται σε εξέλιξη.

Π Ι Ν Α Κ Α Σ Ε - 6
ΔΕΙΚΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

ΧΩΡΑ *	Κατάταξη	
	2009	2008
Γαλλία	4	10
Ισπανία	6	5
Κύπρος	21	24
Ελλάδα	24	22
Ιταλία	28	28
Μάλτα	29	29
Ισραήλ	36	35
Τυνησία	44	39
Τουρκία	56	54
Αίγυπτος	64	66
Μαρόκο	75	67
Συρία	85	94

Πηγή: World Economic Forum

(*) Σύνολο 133 Χωρών

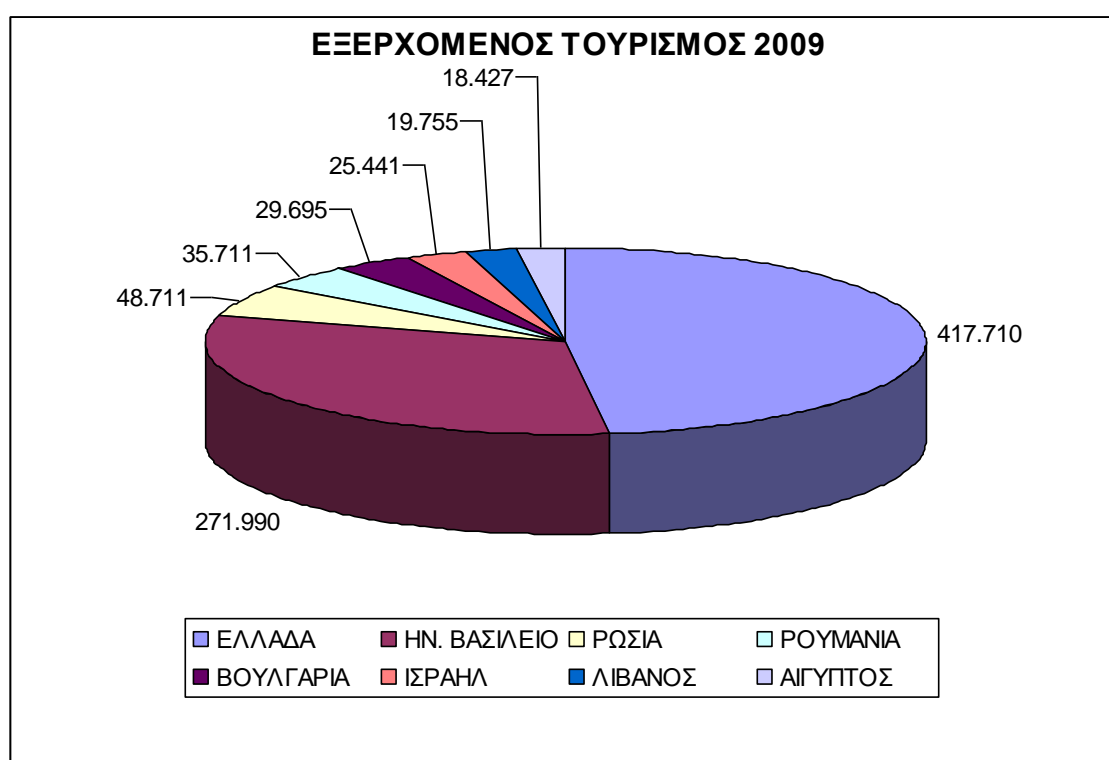
Κλείνοντας το κεφάλαιο του εισερχόμενου τουρισμού επαναλαμβάνουμε την βασική προϋπόθεση για την αύξηση του τουριστικού ρεύματος στην Κύπρο, που παραμένει η αναβάθμιση των ξενοδοχείων, τα οποία χαρακτηρίζονται «γηρασμένα», σε συνδυασμό

με την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών. Η απασχόληση φθηνού εργατικού δυναμικού από τρίτες χώρες, που δεν διαθέτουν κατάλληλη εκπαίδευση, σε ξενοδοχεία και μονάδες εστίασης είναι ένας, επιπρόσθετος, ανασταλτικός παράγων για την αναβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών.

Η οικονομική κρίση επηρέασε αρνητικά και την εξερχόμενη τουριστική κίνηση, η οποία μειώθηκε κατά 3,1% έναντι του 2008. Ειδικότερα οι Κύπριοι τουρίστες ανήλθαν σε 1.172.268 εκ των οποίων η συντριπτική πλειοψηφία (87,3%) επισκέφθηκε ευρωπαϊκούς προορισμούς και κυρίως την Ελλάδα (36,6%), το Ηνωμένο Βασίλειο (23,2%), την Ρωσία (4,2%), την Ρουμανία (3,0%) και την Βουλγαρία (2,5%) με τους προορισμούς χωρών της Μέσης Ανατολής να ακολουθούν, όπως το Ισραήλ (2,2%), τον Λίβανο (1,7%), την Αίγυπτο (1,6%), τα Η.Α.Ε. (1,4%) και την Συρία (1,3%).

ΠΙΝΑΚΑΣ Ε-7

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου

Το 2009, όπως και τα τελευταία χρόνια ο εξερχόμενος τουρισμός, υπερέβη τον συνολικό πληθυσμό της Κυπριακής Δημοκρατίας, γεγονός που αποδίδεται τόσο στο υψηλό κατά κεφαλήν εισόδημα όσο και στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της χώρας.

Η τουριστική κίνηση Ελλάδος - Κύπρου δεν μπορεί να συγκριθεί μ' αυτήν με τις υπόλοιπες χώρες. Οι ισχυροί φιλικό και συγγενικοί δεσμοί των δύο κοινωνιών και τα κοινά ήθη κι έθιμα σε συνδυασμό με τις εξαιρετικά συχνές μετακινήσεις για επαγγελματικούς λόγους και βέβαια η πολλή καλή αεροπορική σύνδεση (υπάρχουν περισσότερες από 60 τακτικές πτήσεις την εβδομάδα), έχουν ως αποτέλεσμα η φύση του τουρισμού να διαφέρει σημαντικά απ' αυτήν των υπολοίπων χωρών, ακόμα κι εκείνων που έχουν επίσης ιδιαίτερους δεσμούς με την Κύπρο (Βρετανία - βάσεις, κοινοπολιτεία, Ρωσία - 30.000 μόνιμοι κάτοικοι).

ΣΤ. ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η Ελλάδα την περίοδο 2000-2009 εδραιώθηκε σαν βασικός εμπορικός εταίρος της Κύπρου, καλύπτοντας το 20,3% του συνόλου των εξωτερικών εμπορικών σχέσεων, που ως ποσοστό αποτελεί την καλύτερη επίδοση των τελευταίων ετών, ίσως και όλων των εποχών.

Οι εξαγωγές της Ελλάδας κυριαρχούν στην κυπριακή αγορά και από το επίπεδο των € 282,1 εκατ. το 1999, απογειώθηκαν το 2008 στα 1,23 δις €, για να υποχωρήσουν ελαφρά στα 1,13 δις €, εν μέσω της σοβαρότερης οικονομικής κρίσης των τελευταίων δεκαετιών. Η τάση αυτή ενδυναμώθηκε προσδευτικά ιδιαίτερα μετά την ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ την 1^η Μαΐου 2004 και αναμένεται να επιταχυνθεί με την ένταξη της Κύπρου στην ΟΝΕ και την εφαρμογή του ευρώ, καθώς νέες προοπτικές θα διαφανούν στις επιχειρηματικές σχέσεις Ελλάδας-Κύπρου.

Επισημαίνουμε ότι:

- Η Ελλάδα και η Κύπρος αποτελούν τα νοτιότερα άκρα της ΕΕ και τις πύλες εισόδου στις χώρες της Μ. Ανατολής και της Β. Αφρικής.
- Η οικονομία των νησιών της Ελλάδας και αυτής της Κύπρου αναπτύσσεται στηριζόμενη στον πρωτογενή τομέα και τις υπηρεσίες, ενώ ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει χαμηλούς δείκτες τόσο στην απασχόληση όσο και στο προϊόν, με τον τομέα του τουρισμού να αποτελεί τον δυναμικότερο κλάδο της οικονομίας τους.

Αναφέρουμε ενδεικτικά ορισμένους από τους τομείς που θα μπορούσαν να επικεντρωθούν οι Ελληνικές εταιρείες καθώς και τους άξονες προτεραιότητας για συνεργασία των επιχειρηματιών των δύο χωρών :

Αξιοποίηση Κοινοτικών Κονδυλίων

Συνεργασίες για την αξιοποίηση των κοινοτικών κονδυλίων που παρέχονται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής της Ε.Ε. Στην Ελλάδα υπάρχουν πολλές επιχειρήσεις και γραφεία μελετών που διαθέτουν εμπειρία στην υποβολή προτάσεων για αξιοποίηση κοινοτικών κονδυλίων, ενώ στην Κύπρο ο τομέας αυτός δεν έχει αναπτυχθεί πλήρως. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει δοθεί στην υλοποίηση των προγραμμάτων που προσφέρονται στο πλαίσιο «Διαδικασία της Βαρκελώνης: Ένωση για την Μεσόγειο». Από Ελληνικής πλευράς έχουν γίνει συγκεκριμένες προτάσεις, οι κυριότερες των οποίων είναι:

- Θαλάσσιοι διάδρομοι στην Ν.Α. Μεσόγειο: Ανάπτυξη Θαλάσσιου Δικτύου Μεταφορών στην Μεσόγειο και προώθηση της οικονομικής ολοκλήρωσης των χωρών της περιοχής.
- Ηλιακή Ενέργεια: Παραγωγή ενέργειας από ηλιακά συστήματα παραγωγής ενέργειας για τροφοδοσία κατοικιών, ξενοδοχείων και άλλων μεγάλων μονάδων.
- Mediterranean Water Initiative: Κατάλληλη διαχείριση των υδάτινων πόρων στις χώρες της Μεσογείου, εν όψει μάλιστα της κλιματικής αλλαγής, πράγμα που θα συμβάλλει στην ισόρροπη ανάπτυξη της περιοχής και στην προστασία του περιβάλλοντος.

Από Κυπριακής πλευράς υπάρχει έντονο ενδιαφέρον για συνεργασία στα πλαίσια του «Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας: Ελλάδα – Κύπρος 2007-2013». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα χρηματοδοτείται από την Ε.Ε. με 55.7 εκατομ. ευρώ και από ελληνικής πλευράς αφορά τις Περιφέρειες Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Κρήτης, ενώ από Κυπριακής ολόκληρη την χώρα.

Τουρισμός

- Η κοινή θάλασσα δίνει δυνατότητες ανάπτυξης προγραμμάτων θαλασσιού τουρισμού, τόσο «κλασικών» μορφών όπως η κρουαζιέρα και το yachting, όσο και εναλλακτικού τουρισμού με παλιά σκάφη (σκαριά) που θα μπορούσαν να ακολουθήσουν αρχαίες διαδρομές, εμπλουτισμένες τόσο με στοιχεία της ζωής της αρχαιότητας, όσο και της σύγχρονης ζωής, όπως π.χ ο θαλάσσιος δρόμος των Φοινίκων (Α.Μεσόγειος-Ελλάδα-Κύπρος-Λίβανος-Συρία-Αίγυπτος), ο ναυτικός τουρισμός, ο καταδυτικός τουρισμός κ.α
- Η συνάντηση των διαφορετικών θρησκειών θα μπορούσε να αναπτύξει ενδιαφέροντα προγράμματα θρησκευτικού τουρισμού μεταξύ των γειτονικών χωρών (Ελλάδα-Λίβανος-Συρία)
- Τα κοινά στοιχεία της μεσογειακής φύσης που επηρέασαν με τη σειρά τους και τον μεσογειακό πολιτισμό, όπως « οι δρόμοι της ελιάς», θα μπορούσαν να συνδυαστούν και εμπλουτιστούν με έναν ολοκληρωμένο γαστρονομικό περίπατο στη μεσογειακή κουζίνα όπου θα επισημαίνονται οι ομοιότητες και διαφορές των λαών της Μεσογείου.
- Η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με τον τουρισμό μπορεί να παίξει καταλυτικό ρόλο στην προσέλκυση επισκεπτών υψηλού εισοδήματος αλλά και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.
- Προκειμένου να επιτευχθούν τα παραπάνω είναι απαραίτητος ο εκσυγχρονισμός των συγκοινωνιακών συνδέσεων αλλά και η χρήση νέων τεχνολογιών και ψηφιακών εφαρμογών για τη βελτίωση των παραγομένων προϊόντων και υπηρεσιών.

Επιχειρηματικότητα

- Η δημιουργία Κέντρων Διανομής σε αγορές κοινού ενδιαφέροντος, μέσα από την ανάπτυξη κοινής πρωτοβουλίας επιχειρήσεων από την Ελλάδα και την Κύπρο, θα εξασφάλιζε για την κάθε μικρομεσαία επιχείρηση τη δυνατότητα παρουσίας της στις αγορές ενδιαφέροντος της, με ελάχιστο κόστος.
- Ειδικότερα στον τομέα της μεταποίησης και των τροφίμων-ποτών, η δημιουργία πυρήνων επιχειρήσεων (clusters) μεταξύ μικρομεσαίων επιχειρήσεων, προσφέρει τη δυνατότητα επίλυσης των προβλημάτων που δημιουργεί το μικρό μέγεθος.
- Η ανάπτυξη αναγκαίων υποστηρικτικών υποδομών για συνεχή αναβάθμιση των προϊόντων τους, όπως τα κέντρα δοκιμών και ελέγχου, η κοινή συμμετοχή στην εξέλιξη τους, η υλοποίηση προγραμμάτων κοινής αγοράς πρώτων υλών (καλύτερες τιμές), μπορούν να αποτελούν στόχους επιχειρηματικής συνεργασίας.
- Στη συνεργασία και συμπράξεις κατασκευαστικών ομίλων για την ανάληψη έργων στην ευρύτερη περιοχή (βελτίωση και κατασκευή υποδομών, ενεργειακά έργα, κατασκευές δημοσίων και ιδιωτικών κτιρίων, κ.α.
- Στις επενδύσεις για ανάπτυξη ιδιωτικών νοσοκομειακών κέντρων, προσέλκυσης ασθενών υψηλού οικονομικού επιπέδου της ευρύτερης περιοχής καθώς και στην ανάπτυξη εκτυπωτικών οίκων για έντυπα και περιοδικά.

- Τέλος, θα πρέπει να συνεχίσουν να διεκδικούν τη συμμετοχή τους στο άνοιγμα στρατηγικών τομέων της κυπριακής οικονομίας (ενέργεια - τηλεπικοινωνίες-εναλλακτικές πηγές ενέργειας).
- Συνεργασία στα μεγάλα έργα, όπως ενεργειακό κέντρο, τερματικός σταθμός φυσικού αερίου, μαρίνα Λεμεσού, κατασκευές μονάδων Χ.Υ.Τ.Α. Λευκωσίας και Λεμεσού, κλπ.

Έρευνα – Τεχνολογία – Καινοτομία

Είναι αναγκαίο να υπάρξει στενότερη διασύνδεση της ακαδημαϊκής κοινότητας με τις επιχειρήσεις, ώστε να υπάρξει αμφίδρομη μεταφορά ιδεών και εμπειριών για ποιοτική αναβάθμιση των προϊόντων και υπηρεσιών.

- Μέσα από τη δικτύωση επιδιώκεται η προσφορά τεχνολογικών λύσεων στα προβλήματα των επιχειρήσεων καθώς και η δυνατότητα πρόσβασης και γνώσης των νέων τεχνολογιών της πληροφορικής και των επικοινωνιών.
- Η ανάπτυξη αιολικών πάρκων και εναλλακτικών μορφών ενέργειας (βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης στην Κύπρο) καθώς και η ανακύκλωση υλικών και νερού θα μπορούσαν να αποτελέσουν σημαντικά πεδία συνεργασίας και μεταφοράς τεχνογνωσίας.
- Στην περαιτέρω εγκατάσταση και συνεργασία στους τομείς υψηλής τεχνολογίας-ενέργειας και πληροφορικής.

Ανθρώπινο δυναμικό

- Διαρκής εκπαίδευση στελεχών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, συνεργασία σε όλους τους τομείς όπου υπάρχει αντίστοιχα τεχνογνωσία και εμπειρία π.χ Οργανισμός Εξωτερικού Εμπορίου (ΟΠΕ) και αντίστοιχου, υπό ίδρυση, φορέα προώθησης εξαγωγών των κυπριακών προϊόντων, ΕΛΟΤ και αντίστοιχου φορέα τυποποίησης, κ.α.

Η «γεωστρατηγική» θέση των δύο χωρών, ενισχύει και διευρύνει τον προσανατολισμό των διμερών οικονομικών σχέσεων και ταυτόχρονα υπαγορεύει την αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους στα Βαλκάνια, στην Ανατολική Ευρώπη και στις χώρες της ΝΑ Μεσογείου, Μέσης Ανατολής και Βόρειας Αφρικής.

Η συνεργασία των Ελλήνων και Κυπρίων επιχειρηματιών θα πρέπει να ξεφύγει από τα στενά όρια των αγορών των δύο χωρών. Τα περιθώρια και οι προοπτικές συνεργασίας των επιχειρηματιών των δύο χωρών, σε πολλούς τομείς είναι απεριόριστα, ιδιαίτερα μετά την κατάργηση του προστατευτισμού και της ελεύθερης διακίνησης κεφαλαίων και υπηρεσιών.